

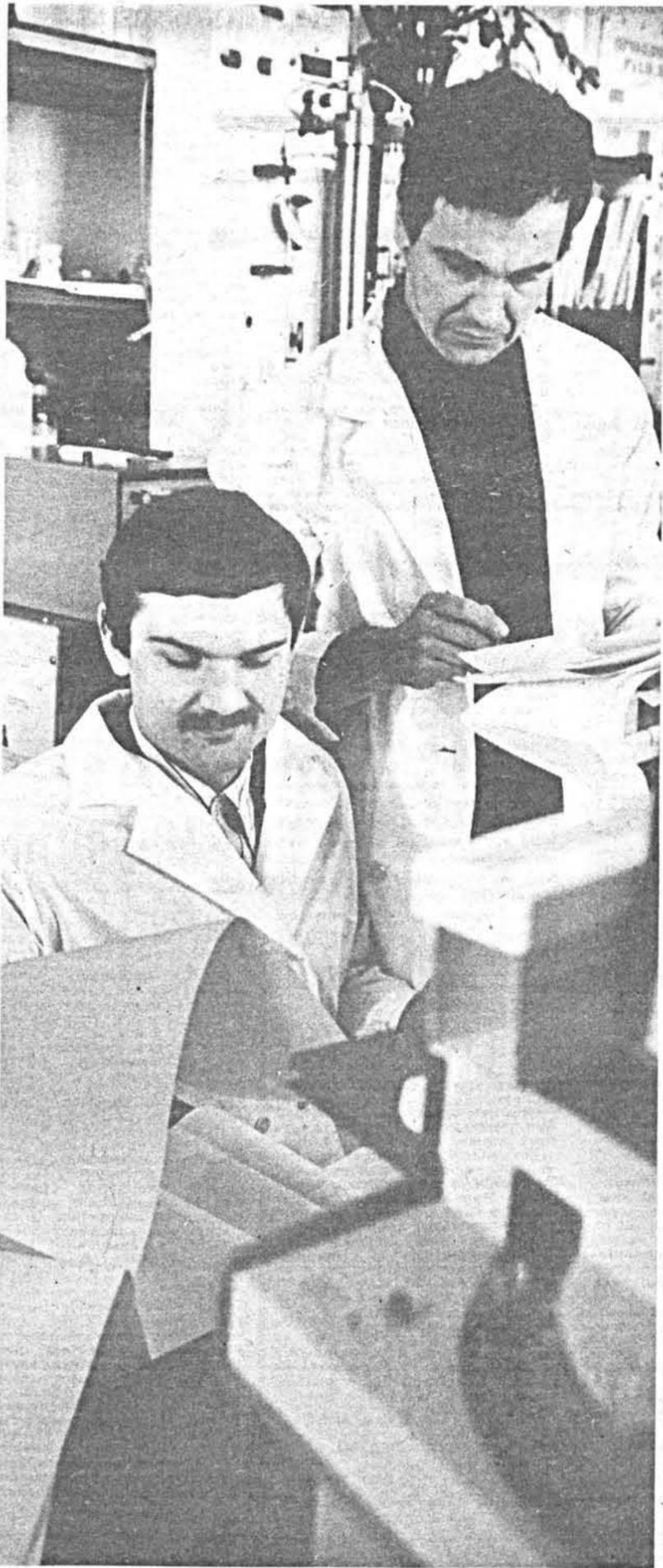

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 8 кастрычніка 1982 г. ● № 40 (3138) ● Выходзіць з 1932 г. ● Цана 10 кап.

7-га КАСТРЫЧНІКА САВЕЦКАЯ КРАІНА АДЗНАЧЫЛА ДЗЕНЬ КАНСТЫТУЦЫІ СССР

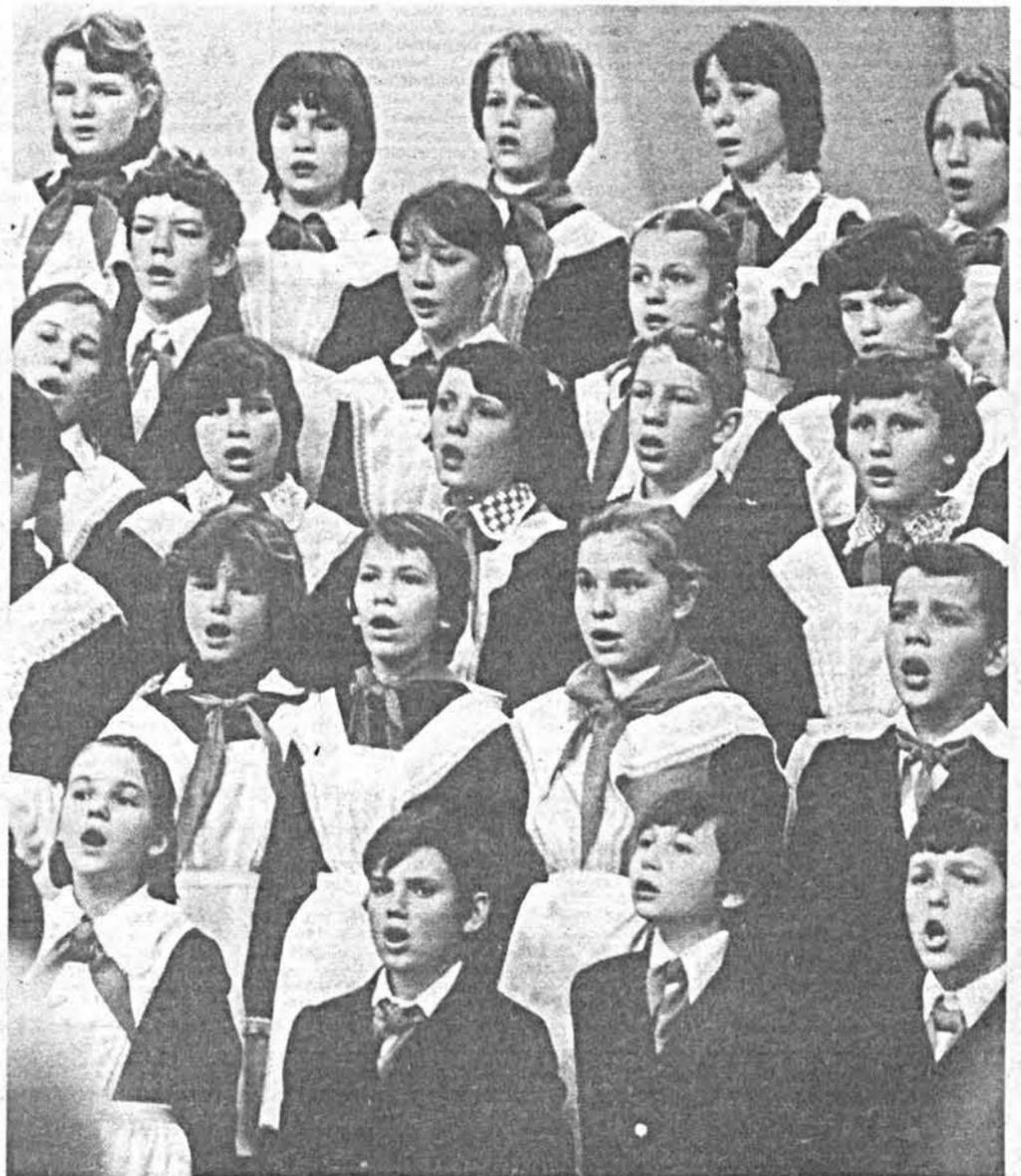
Угледзьцеся, дарагі чытач, у гэтыя здымкі. Звычайныя сюжэты, звычайныя людзі: рабочы, маладыя навукоўцы, школьнікі... Аб'ектыў фотаапарата выхапіў імгненні паўсядзённасці, якая акружае кожнага з нас. Але ў гэтых імгненнях, як у кроплі вады, адбіваецца напружаны пульс жыцця, бачныя рысы нашага сучасніка — будаўніка новай явы.

Мы жывём па законах сацыялістычнага грамадства, гарантаных Канстытуцыяй СССР, самай дэмакратычнай у свеце.

Права на працу, права на адпачынак, права на адукацыю, права на бясплатную медыцынскую дапамогу... Усё гэта прыкметы нашага савецкага ладу, нашых будняў і свят, нашага жыцця.

На здымках: навуковыя супрацоўнікі Інстытута земляробства У. Заякін і А. Мурашка; брыгадзір аб'яднання «Беларуськалій», дэлегат XXVI з'езда КПСС В. Серавокі; вучні 81-й мінскай сярэдняй школы — удзельнікі мастацкай самадзейнасці.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

ПА ШЛЯХУ ДА ЗОРАК

Споўнілася дваццаць пяць гадоў з дня пачатку касмічнай эры чалавецтва. Чацвёртага кастрычніка 1957 года з касмадрома Байканур паспяхова стартаваў першы ў свеце штучны спадарожнік Зямлі. Пасля гэтага касманаўтыка сягнула далёка наперад. Сёння ўжо нікога не здзівіш работай на арбіце міжкванцэпальных экіпажаў, шматмесячнымі палётамі. І усё ж пачатак — у 1957 годзе...

Перагарнуць некаторыя станікі пасляховага асваення

космасу савецкімі людзьмі дазваляе чарговая, дзевятая ў сёлетнім годзе, кніжка «Бібліотэчкі «Красной звезды». «Зорныя шляхі чалавецтва» — так называецца зборнік, аўтары якога — вядомыя канструктары,

касманаўты — расказваюць пра асноўныя этапы асваення космасу.

Удзялюць цікавасць запіскі двойкі Героя Савецкага Саюза лалкоўніка У. Кавалёнка, якія ён рабіў у час сваіх палётаў — «217 дзён і яшчэ тры секунды». Наш зямляк дзеліцца сваімі ўражаннямі аб рабоце на арбіце, гаворыць пра важнасць даследавання космасу, народна-гаспадарчае значэнне гэтай работы.

П. ФАЊІН.

ВЯЛІКІМ ПЕСНЯРАМ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

У буйнейшай публічнай бібліятэцы Нью-Йорка адкрыта выстаўка, прысвечаная 100-гадовым юбілеям класікаў беларускай савецкай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. На ёй прадстаўлены фатаграфіі, кнігі паэзаў, якія выдаваліся ў розны час, а таксама юбілейныя памятныя медалі, выдатныя новыя выданні, выпушчаныя ў Беларускай ССР напярэдадні зямлянальных дат.

Некалькі раней нападальніку ад Нью-Йорка ў Ароу-парку вершы Я. Купалы і Я. Коласа гучалі на людным сходзе аматараў рускай, беларускай, украінскай культуры. На сходзе быў прычэтан даклад, арганізавана выстаўка фатаграфій аб жыццёвым шляху класікаў беларускай літаратуры, а таксама юбілейных выданняў іх твораў, гучала беларуская народная музыка.

Радавыя амерыканцы і прагрэсіўныя дзеячы культуры ЗША, удзельнічаючы ў юбілейных урачыстасцях, прысвечаных беларускім савецкім паэтам, выказваюць сваю добрую волю і імкненне да міру, дружбы і культурнага супрацоўніцтва паміж народамі.

ТАСС.

ЛЁСАМ ЗВЯЗАНЫ АДНЫМ

Выдаецца «Советская Россия» выпусціла зборнік нарысаў «Лёсам звязаны адным», прысвечаны 60-годдзю ўтварэння ССР. Аўтары яго, прадстаўнікі ноўнай і пятаціці саюзных рэспублік, расказваюць пра лепшых сваіх землякоў.

Поруч з імёнамі такіх вядомых савецкіх пісьменнікаў, як Ч. Айтматаў, А. Алімжанаў, М. Грыбачоў, В. Петрасян і іншых, у кнізе ёсць і прозвішча В. Карамзава. Яго нарыс «Зям-

ная павязь» — усхваляе слова пра чудаўнага чалавеча Арнольда Гузікава, што назаўсёды звязваў свой лёс з вёскай. Аўтар ведае сваёго героя з маленства, падрабязна і псіхалагічна-тонка заглябляецца ў яго ўнутраны свет, раскрываючы багацце душы чалавеча і шчодрасць характару.

Прадмову да кнігі напісаў вядомы савецкі пісьменнік, галоўны рэдактар часопіса «Дружба народов» С. Баруздын. С. КРАЙСКІ.

МІР—СПРАВА

«Савецкая літаратура ў барацьбе за мір» — гэта чарговая «круглага стала», праведзенага часопісам «Дружба народов». У гаворцы аб актуальных праблемах, якія стаць перад усёй савецкай літаратурай і мастацтвам, прынялі ўдзел вя-

ЎСЕАГУЛЬНАЯ

домыя савецкія пісьменнікі, а таксама прадстаўнікі братніх сацыялістычных краін.

Сярод удзельнікаў «круглага стала» быў і лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР і Літаратурнай прэміі імя Аляксандра Фадзеева Іван Чыгрынаў.

СЯБРЫ З МАЛДАВІ

У нашай рэспубліцы пабывалі малдаўскія кампазітары — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі МССР, народны артыст Малдаўскай ССР Э. Лазараў і заслужаны дзеяч мастацтваў Малдавіі У. Загорскі. Госці зрабілі экскурсію па горадзе-герою Мінску, наведвалі Хатынь і Курган Славы, сустрэліся са сваімі беларускімі калегамі — кампазітарамі, музыкантамі, членамі праўлення і сакратарыята Саюза кампазітараў БССР.

У зале Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага адбыўся аўтарскі канцэрт гасцей, прысвечаны 60-годдзю ўтварэння ССР. У праграме канцэрта былі: Сімфонія санетаў на вершы Шар-

ля Бадлера (для баса, фартэпіяна і ударных) Э. Лазарава, Рапсодыя для скрыпкі, фартэпіяна і ударных інструментаў У. Загорскага, іншыя яго творы.

У канцэрте прынялі ўдзел лаўрэат міжнародных конкурсаў саліст Ленінградскага Малого опернага тэатра У. Панкратоў, С. Прапішчан, А. Палей, В. Рэднюк, дыпламант усеагульнага міжнароднага конкурса М. Мішуа, Р. Рамазан, В. Кніга, В. Канатаў.

З уступным словам перад слухачамі выступіў музыкантавец з Малдавіі З. Столяр.

Л. ШЛЕГ, кампазітар.

ВЕЧАРЫ, СУСТРЭЧЫ

Стала добрай традыцыяй на пасяджэннях «Паэтычнай пятніцы», якія рэгулярна праходзяць у Доме літаратара, весці гаворку аб найбольш цікавых набытках. На гэты раз тут сабраліся прыхільнікі таленту Уладзіміра Паўлава, паэта, які ў апошні час у літаратуры выступае вельмі плённа, дасягаючы вялікіх мастакоўскіх набыткаў. Нагода ж сустрачы — выхад новай кнігі аўтара «Сляза на вейцы».

Аб новым зборніку гаварылі вядучы гэтага імпрывізаванага вечара, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі В. Зуёнак, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР Р. Барадулін, А. Зарыцкі, В. Жуковіч, К. Камейша, Я. Крупельня, П. Прыходзьна, П. Шаўцоў. Вершы паэта гучалі ў выкананні артыстаў Ю. Авяр'янава і А. Ільшэвіч.

І. СІДАРАУ.

Абласное свята кнігі «Дружба народаў — дружба літара-

тур», прысвечанае 60-годдзю ўтварэння ССР, сабрала ў Брэсцкім Палацы культуры прафсаюзаў шматлікіх аматараў кнігі. Прагучала цікавая літаратурна-музычная кампазіцыя аб творчых сувязях літараў братніх рэспублік, была наладжана вялікая кніжная выстаўка і кірмаш.

Не абшылоса, вядома, і без вершаў. У свяце прынялі ўдзел літоўскія пісьменнікі Г. Астраўгас і Р. Даменокас, а таксама М. Кругавых, І. Курбена, М. Пракаповіч і А. Касно. М. ГОРСКІ.

У Мар'інай Горцы адбылася сустрэча кампазітара Ігара Лучанка з піянерамі сярэдняй школы № 3. Ён расказаў школьнікам пра тое, як беларускія кампазітары рыхтуюцца да радаснага свята савецкага народа — 60-годдзя ўтварэння Саюза ССР, пазнаёміў іх з песняй да новага фільма «Саюз рэспублік і сэрцаў».

Разам са школьнікамі кампазітар выканаў свае піянерскія песні «Дабрыня», «Зноў у роднай школе», «Зорна», «Наш Гайдар».

В. АРЛОУ.

ПІСЬМЕННІК І ПЯЦІГОДКА

Люблю Лагойшчыну, захапляюся яе працавітымі людзьмі, захапляюся яе багаццем фарбаў, прыгажосцю ландшафтаў, што адкрываюцца вочам. Узгоркі, даліны, вузенькія рэчкі, што весела бруць у алейніках, нарэшце, сапраўдныя горы, на якіх растуць густыя, зялёныя саснякі, — разнастайнасць пейзажу і стварае тую чароўную карціну, якая любя для чалавеча.

Раніца. Толькі пачынае падымацца сонца. У спадзіне лога — туман. Ён густы, белы і цяжкі. Стаіць у лагу, як у часы, і зраецца, з яе ніколі не выльецца. Пахне жытнішчам, водарам прывяленага бульбоўніка. Арабіны стаяць каля дарог пунсовай, прыбраныя ў маністы-ягды. На палях — крыжастыя сцірты саломы.

Багатая сёлетняя восень, шчаслівая. Гэта відаць па рупнасці людзей. Восемь гадзіна раніцы, а каля канторы саўгаса імя Карла Маркса ўжо мітусіцца, клопат, чалавечая гамана. На дарозе, наасупраць, спыняюцца трантары, аўтамашыны. Для мяне ўсе тут знаёмыя — трантарысты Анатоль Равінскі, Аляксандр Храловіч, вадзіцелі Андрэеўскія — бацька і сын, камбайнеры Яўген Міхедка, Уладзімір Андрэеўскі. Па тварах бачу — ва ўсіх добрыя, працавіты настрой. Мужчыны перакідаюцца жартамі, лёгкі і спрытна ходзяць каля сваіх баявых машын. Імяна баявых. Бо тое, што яны рабілі і робяць на ўсіх участках сваёй роднай гаспадаркі, нельга інакш назваць, як ратнай працай.

Учора ў аддзяленнях саўгаса былі праведзены мітынгі з выгяду прывітанай тэлеграмы Л. І. Брэжнева, у якой адзначаны вялікі поспех беларускіх хлебаробаў. Беларуская ССР выканала план продажу збожжа. У засекі дзяржавы засыпана 1 мільён 876 тысяч тон збожжа. Выдатная працоўная перамога!

— Прывітанне Леаніда Ільча нас вельмі ўсхвалявала, — сказаў камбайнер Яўген Міхедка. — У адказ на клопаты партыі скажу: люблю сваю справу — людзям хлеб дарыць. І надалей мы будзем працаваць з поўнай аддачай сіл, каб мацне-

ХЛЕБ РЭСПУБЛІКІ

ла наша Радзіма, каб багацеў наш савецкі народ.

Не проста прышоў вялікі хлеб сёлета. Вясна пачалася са спазненнем. Тэрміны сьлёбы, і так не вельмі разгоністыя, сціснула да мінімуму. Трэба было абавязкова ўціскацца ў гэты мінімум. А гэта патрабавала падвоенай, патроенай энергіі, патрабавала дакладнасці, манеўранасці, пільнай увагі да кожнай драбніцы. Хораша ішлі ў рост азіймы, падхапіліся яравыя — палеткі гулі сілай росквіту, жыццядайнасцю.

Але з першых дзён чэрвеня, калі сонца звычайна займае самы высокі пасады ў небе, калі лано павінна працаваць, як кажуць, на поўную магутнасць, раптам неба завярнула шэрай, хуткапльынай воблачнасцю і пасыпаліся дажджы. Яны ішлі цэлымі суткамі, не было ні канца, ні краю. Людзі ўглядаліся ў вышыню — дзе сонца, дзе той прасвет, які павінен прынесці добрае летняе надвор'е?

Паўтара месяца дажджкоў. Не прасыхалі ні дрэвы, ні зямля, ні дарогі. На палях глеба раскісла, як цеста. Многія палеткі апынуліся пад вадой. А гэта ж якраз была пара красавання збожжавы, пара, калі рос хлеб, рыхтаваўся ісці ў гумны, у засекі.

І яшчэ адна навала — на пачатку лета ўдарыў замаразак, ды такі злючы, што ў стаўках замерзла вада. Нават старыя людзі не прыгадалі такога на іх вяку. Прырода паказвала сваю нораў, як бы выпрабавала чалавеча, маўляў, на што ты здольны. Цяжка было бацьчы пачарнелы, пабіты марозам бульбоўнік, які толькі-толькі хораша разлапушыўся. На ніве самотна калыхаліся застуджаныя каласы... Здавалася, навала дажджкоў і замаразкаў будзе апусташальнай. Але жорсткаму напрысу прыроды людзі кінулі свой выклік. Тое, што было вымачана, загублена, пайшло пад перасеў.

Услед за непагодай прыйшло сонца, усміхнулася ветла, шчыра, патыкнула духменем. Зноў загулі палі, завагаліся лавы багачы. Але ці вялікае яно будзе, гэта багацце? І вось прыйшло жніво. Саўгасныя і калгасныя палі ператвараліся ў баявы фронт.

Хлеб! Святое слова, налітае вялікім сэнсам, цудоўдайнай сілай. Яно, гэта слова, заўсёды хвалюе, выклікае ўзрушэнне, роздум, пацвікае. Мы памятаем усё: і той навалачак хлеба, што выдаваўся салдатам і рабочым у дні грамадзянскай вайны, і першы хлеб першых пяцігодкаў, — ён таксама быў не такі ўжо і салодкі. Помнім і хлеб ваеннай пары, што пахнуў парохам і браўся з палеткаў з боем. Помнім і цалінны каравай, што лёг на стол нашай дзяржавы, як знак велічы і гераізму ўсяго савецкага народа.

Зямля-матухна, хлеб-баццоўна! — здаўна пакланяліся людзі гэтым двум багам жыцця. Хлеб і зараз, у наш імклівы індустрыяльны век, выдатны вызначальнік і багацця, і настрою, і шчасця. Хлебаробы краіны, выводзячы на палі шматлікую ўборачную тэхніку, разумелі, што сёлетняе жніво пад неаслабнай увагай партыі і ўсяго народа. У вёскі на працоўныя жнівы выязджалі лантэты ад прадпрыемстваў і шматлікіх гарадскіх устаноў. Гэта ўжо стала традыцыяй — у пару вялікіх напружанняў перамагаць цяжкія ісці на дапамогу і вырочку з'яноўваліся дзве сілы, дзве магутныя рукі савецкай дзяржавы — рабочы клас і слянтства, горад і вёска.

У канцы ліпеня жытнёвыя і пшанічныя палеткі завінелі налітым коласам. Яны праслі і сярпа. І бітва за хлеб пачалася! Фронт ўборачных работ, заснаваўшыся на Гомельшчыне і Брэстчыне, хутка пачаў перасоўвацца ўверх, на поўнач рэспублікі, мабілізуючы на велічыню подзвіг тысячы і тысячы працоўнікоў вёскі. Патокі збожжавы хлынулі з шырокіх рукавоў камбайнаў. Пайшоў хлеб другога года адзінаццатай пяцігодкі.

Выдатнай асаблівасцю сёлетняга жніва было тое, што ў лепшых гаспадарках рэспублікі атрымаў шырокае прымяненне брыгадны метад іпагаўцаў. Метад грунтуецца на комплексе ўборачных аперацый, строгай дакладнасці і манеўранасці. На ўсю рэспубліку прагучаў заклік славуэта веткаўскага камбайнера Г. Катлярова намаляваць кожным экіпажам не менш як па тысячы

ДЭКАДА КНІГ ГДР.

Споўнілася 33 гады з дня ўтварэння Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі — першай у гісторыі нямецкага народа сацыялістычнай дзяржавы, і 7 гадоў з дня падпісання Дагавора аб дружбе, супрацоўніцтве і ўзаемнай дапамозе паміж СССР і ГДР. Да гэтых важных дат прыурочана сёлета правядзенне традыцыйнай дэкады кніг ГДР, урачыстае адкрыццё якой адбылося ў памяшканні Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі. На выстаўцы, якая працавала тут, было прадстаў-

лена каля ста кніг, выпушчаных выдавецтвамі ГДР, — палітычная, навукова-тэхнічная, мастацкая, дзіцячая літаратура.

Добра падрыхтаваўся да дэкады магазін «Дружба», які даўно стаў сябрам для тысяч мінчан і гасцей Беларускай сталіцы. Прыхільнікі нямецкай літаратуры могуць набыць тут многія неабходныя для іх кнігі. І яшчэ прыемная навіна. Напярэдадні дэкады па Ленінскім праспекце, 16 адкрыўся кніжны кіёск ад магазіна «Дружба».

ВІНІКІ КОНКУРСУ

Усесаюзны аргкамітэт падвёў вынікі ўдзелу харавых калектываў і індывидуальных выканаўцаў у конкурсе савецкай патрыятычнай песні, прысвечанай 60-годдзю ўтварэння ССР. Сярод пераможцаў адзначаных дыпламатамі ВЦСПС, Міністэрства культуры СССР і ЦК камсамола краіны, народная харавая капэла Брэсцкага Дома культуры чыгуначнікаў, харавыя калектывы Тальмінавіцкага СДК Ляхавіцкага раёна, клуба Брэсцкай фабрыкі верхняга

трыкатажу, вакальны квінтэт «Пшукі» Іванаўскага РДК, мужчынскі вакальны ансамбль Лунінецкага лакаматыўнага дэпо і іншыя.

Гэтымі ўзнагародамі адзначаны салісты Л. Лагуцэнак, Р. Уроніч, Я. Пятручыч з Брэста, Н. Мурко з Лунінца, А. Белавус з Мінска.

Дыпламантамі конкурсу сталі таксама кіраўнікі калектываў-пераможцаў — Г. Пячонкіна, Г. Сазановіч і іншыя. М. МІКАЛАЕУ.

ВІНШУЕМ!

За заслугі ў развіцці беларускай савецкай літаратуры, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці і ў сувязі з пяцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР ўзнагародзіў пісьменніка Пташнікава Івана Мікалаевіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ІНТЭРВ'Ю У НУМАР

НОВЫ КАНЦЭРТНЫ

Расказвае дырэктар Беларускай дзяржаўнай філармоніі У. ПАТАВІЛЬСКІ:

— Па традыцыі адкрыццё нашага новага сезона адбылося ў Міжнародны дзень музыкі, 1 кастрычніка. Творчыя калектывы, салісты філармоніі яшчэ летась рыхтавалі праграмы, прысвечаныя 60-годдзю ССР, актыўна ўдзельнічалі ў музычным жыцці краіны. Напрыклад, Акадэмічны сімфанічны аркестр БССР гастраліваў у Маскве, Ленінградзе, Сярдлоўску, Пермі, Куйбышаўе; удзельнічаў у фестывалі савецкай музыкі ў Чэлябінску, у традыцыйных Ленінскіх урачыстасцях ва Ульянаўскім мемарыяле. Праграмы складаліся з твораў рускай і заходнеўрапейскай класікі, з сачыненняў беларускіх аўтараў: А. Багатырова, Я. Глебава, У. Алоўнікава, А. Мдзівані.

Цыкл канцэртаў, прысвечаных 60-годдзю ССР, прайшоў летась у Мінску. Гучалі творы кампазітараў братніх рэспублік у выкананні нашага аркестра пад кіраўніцтвам дырыжораў з Грузіі, Літвы, Казахстана, Латвіі, Расіі. Своеасаблівым працягам гэтага цыкла будуць сёлетнія аўтарскія канцэрты нашых гасцей — кампазітараў Ц. Хрэнікава, Р. Шчадрына, Г. Свірыдава, А. Тактакішвілі, А. Штагарэні, Ю. Юзельюнаса.

УЗНАГОРОДЫ ЧЭШКАМУ СЯБРУ

тон збожжа. І саборніцтва пачалося. Важна было не проста даць вал, важна было, працуючы ўмела і хутка, перакрыць усе магчымыя шляхі страты збожжы.

Тысячнікі выявіліся не толькі на Веткаўшчыне, але і ў іншых раёнах. Мы ўсе з захапленнем чыталі віншаванні ЦК КПБ. Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і Савета Міністраў БССР намбайнерам калгаса імя Калініна Жлобінскага раёна М. Драздову, А. Дразду і вадзіцелю В. Новікаву. Яны з плошчы 383 га намалацілі 1005 тон збожжы.

Многія калгасы і саўгасы завяршылі ўборку за дзесяць — пятнаццаць дзён. Хаця пагодныя ўмовы склаліся сёлета не лепшым чынам, ураджай у многіх раёнах рэспублікі вырашчаны багаты. Так, мы даведаліся, што на Гродзеншчыне на круг узята па 31,3 цэнтнера з гектара.

Пераможна завяршылі жніво хлебарабы Хойніцкага раёна. У некаторых саўгасах і калгасах тут намалочана па 29—30 цэнтнераў з гектара хлебнай нівы. Рэкордных ураджаяў дасягнулі хлебарабы Капыльскага, Пінскага, Зэльвенскага, Слуцкага і іншых раёнаў рэспублікі.

Поспехі гэтыя прыйшлі не самі па сабе. Яны — вынік сумленнасці, працавітасці, неспакою тысяч і тысяч працаўнікоў вёскі. І яшчэ — вынік умелага арганізатарскай работы партыйных арганізацый і райкомаў партыі. На ўсіх палявых работах камуністы паказвалі прыклад, ішлі наперадзе, былі застрэлышчыкамі важных пачынаў у сацыялістычным саборніцтве.

Радасна, што выдатная працоўная перамога работнікаў сельскай гаспадаркі Беларусі адбылася напярэдняй Дня Канстытуцыі СССР. Новая Канстытуцыя працуе пяць гадоў, працуе на раласці і шчасце савецкага народа. На камунізм. Па законах нашай Канстытуцыі. Як па рэчышчы вялікай вакі, ідуць усе даботы для чалавека. Для яго светлага, мірнага жыцця.

Як вядома, кожная наша свята, апрача ўрачыстай святочнасці, мае ў сабе мабільнасць, натхняючы імпульсы. Савецкі народ Дзень Канстытуцыі сустраў новымі здзяйсненнямі, новымі выдатнымі перамогамі. І сярод гэтых перамог хораша свеціцца чарговая перамога беларускага сялянства. Правільна сказана Л. І. Бронжавым: «Будзе хлеб — будзе і песня!»

Мікола ГАМОЛКА.

Нядаўна госцем беларускіх пісьменнікаў і выдавецтва «Мастацкая літаратура» быў вядомы перакладчык беларускай літаратуры на чэшскую мову прафесар Карлава ўніверсітэта ў Празе доктар філалогіі Вацлаў Жыдліці.

За выдатныя поспехі ў папулярызацыі беларускай літаратуры ў братняй Чэхаславакіі прафесар Вацлаў Жыдліці быў узнагароджаны Ганаровай граматай Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю і Беларускага рэспубліканскага камітэта прафсаюза работнікаў культуры. Яму таксама быў уручаны памятны медаль «450 год Беларускага кнігадрукавання». Узнагароды госцю ўручыў старшыня Дзяржкамвыда БССР М. І. Дзялец. Выдавецтва «Мастацкая літаратура» падарыла сваю замежнаму актывісту бібліятэчку навіншых выданняў беларускай паэзіі і прозы.

Пры ўзнагароджанні прафесара Вацлава Жыдліціага прысутнічалі пісьменнікі Янка Брыль, Уладзімір Караткевіч, Аляксандр Адамковіч, дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Міхал Дубянецкі, галоўны рэдактар Дзяржкамвыда БССР Уладзімір Яцко.

М. ПАЛЕСКІ.

У СЯМ'Ю «НАРОДНЫХ»

Сям'я народных самадзейных калектываў Брэстчыны папоўнілася новымі самабытнымі удзельнікамі. За высокі выкананы ўзровень, актыўную канцэртную дзейнасць гэтым ганаровым званнем адзначаны аркестр народных інструментаў Пружанскага РДК. За дзесяць гадоў свайго існавання, калектыву пабываў з канцэртамі ва ўсіх гаспадарках раёна. У яго рэпертуары народныя мелодыі, складаныя інструментальныя творы кампазітараў-іліаіаў.

М. МІКАЛАЕНЯ.

У «ОГОНЬКЕ»

Артыкулам Ф. Мядзведзева «Вернасць сном нарачаным» і вялікай падборнай вершаў «У рытме сэрца» (пераклад Я. Хелемскага) у трыццатым нумары часопіс «Огонек» адзначыў 70-годдзе народнага паэта Беларусі Максіма Танка.

ВЫСТАЎКІ

У творчасці заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Натана Воранава значнае месца займае гісторыка-рэвалюцыйная і ваенна-патрыятычная тэма. Выпускнік Інстытута жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя І. Рэпіна Акадэміі мастацтваў СССР, ён ужо ў сваёй дыпломнай рабоце абраў кірунак, якому застаў верны ўсё жыццё. «Рэйд Каўпака» — з палотнаў, у якім адчуваецца роздум творцы аб часе і месцы чалавека ў жыцці.

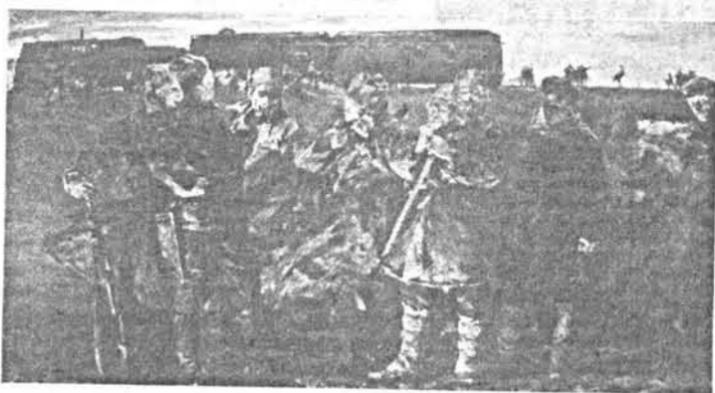
Многім аматарам мастацтва палюбіліся і такія палотны Н. Воранава, як «Беларусь. За ўладу Саветаў», «Раніца ў Кастрычніку. Мінск, 1917 год», «Па даручэнні ленинскага ЦК РКП(б). Мінск, 1919 год» і іншыя.

«Вальс кветак».

Спыняешся, уражаны: накойль простая і разам з тым трапная назва гэтага дэкаратыўнага набору. «Вальс кветак» — інакш, здаецца, і сказаць немагчыма. Пераліцаецца шкло рознымі колерамі і адценнямі. Здаецца, вось-вось загучыць музыка... Але чаму загучыць? Яна гучыць — гэтая дзіўная музыка шкла, гармоніі, пластыкі.

Дэкаратыўны набор «Вальс

«Беларусь. За ўладу Саветаў».

Працаваў аўтар таксама ў галіне пейзажа. Вабіў яго і партрэт. Лепшыя творы Н. Воранава.

удзельніка Вялікай Айчыннай вайны, прадстаўлены на выставцы прысвечанай памяці мастака, якая працуе ў Палацы мастацтваў.

кветак» зроблены Галінай Ісавіч. А экспануецца ён у Палацы мастацтваў на выставцы, прысвечанай 30-годдзю творчай дзейнасці мастачкі. Яе лепшыя работы дэманстраваліся на міжнародных мастацкіх выставах у Бруселі і Манрэалі, Токіо і Лондане, Парыжы і Празе... Некаторыя з іх адзначаны медалямі ВДНГ СССР.

Дэкаратыўная скульптура «Бярэзіна».

Юбілей у жыцці кожнага чалавека — падагульненне пэўных вынікаў, узважанне набуткаў. Калі ж ты творца, заканамернае жаданне тым, што ўжо зроблена, падзяліцца з іншымі. Перад сваімі патрабавальнымі гледачамі трымае сёння справядліва і мастак дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Міхал Бяляеў, якому гэтым летам споўнілася шэсцьдзесят гадоў. Удзельнік многіх рэспубліканскіх і ўсесаюзных мастацкіх выставак, ён у асноўным працуе ў дробнай керамічнай пластыцы, часта звяртаецца ў творчасці сваёй да літаратурных вобразаў, імкнецца па-мастакану асэнсаваць знаёмыя сюжэты казак. Увасабляе М. Бяляеў таксама і вобразы нашых сучаснікаў.

На выставцы М. Бяляева, якая працуе ў Палацы мастацтваў, прадстаўлена работ не сназаць каб шмат. Тым не менш, яны ўражваюць.

Пройдуць і аўтарскія канцэрты беларускіх кампазітараў Г. Вагнера, Р. Суруса.

Пра асноўныя накірункі ў рабоце нашых шматлікіх творчых злучэнняў можна расказаць доўга. Канцэртная філарманія афіша велімі разнастайная: канцэрты сімфанічнай, арганнай, харавой, скрыпачнай музыкі; вечары паэзіі, старадаўняга раманса... Ды і сама канцэртная праграма адкрыцця знамянальнага для нас, 45-га сезона складалася з твораў розных «пластоў». Акадэмічны сімфанічны аркестр пад кіраўніцтвам Ю. Яфімава выканаў «Урачыстую уверцюру» беларускага кампазітара А. Мдзівані; рускую класіку — сімфонію П. Чайкоўскага «Манфрэд» — і савецкую, прамоф'еўскую «Здравіцу» (удзельнічаў Дзяржаўны рускі хор. Саюза ССР); наш госць З. Саткілава спяваў у гэты вечар некалькі арый з заходнееўрапейскіх опер.

Надалей нашы выканаўцы будуць умацоўваць кантакты з беларускімі аўтарамі, і прэм'еры новых музычных твораў абдуцца ў канцэртах аб'яднанага юбілейнага пленума творчых саюзаў рэспублікі. Мярнуем развіваць сувязі з Саюзам пісьменнікаў БССР, неўзабаве правядзем вечар беларускай паэзіі з удзелам М. Танка, П. Панчанкі, П. Макаля, Р. Бардуліна, А. Вярцінскага, А. Гранічанава, Я. Янішчыц, У. Някляева...

Вопыт мінулых сезонаў паказвае, што пэўную цікавасць аўдыторыі выклікаюць не паасобныя канцэрты, а іх цыклы. Паспяхова прайшоў цыкл «Усе арганійныя творы І. С. Баха». І цяпер саліст БДФ А. Фісейскі і музычны наменатар Цэнтральнага тэлебачання В. Дабражотава распачынаюць новы канцэртны цыкл, разлічаны на 3 гады: «Анталогія арганнай музыкі». Сама назва гаворыць пра тое, якая энтузіязму, творчага пошуку, напружанага працы вымагае гэтае пачынанне. Працягнецца цыкл праграм

Мінскага камернага аркестра «Усе фартэпійныя канцэрты Моцарта» (салісты Э. Вірсаладзе, М. Пятнёў, М. Васкрасенскі, М. Петухоў). А сімфанічны аркестр пачынае аналагічную працу, разлічаную на 2 гады: «Усе сімфоніі Бетховена» (дырэктары Ю. Яфімаў, А. Энгельбрэхт, Ю. Сіманаў, У. Федасевіч, М. Хакназарав, І. Алекс). Звяртаем увагу на прапаганду харавой музыкі. Гэта і выступленні Дзяржаўнага хору СССР, і славунай юрлаўскай капелы, і Маскоўскага камернага хору пад кіраўніцтвам У. Мініна, і Дзяржаўнага хору Венгерскай Народнай Рэспублікі імя Ф. Ліста. Спецыяльнае абанемента для дзіцячага слухача прадугледжвае выступленні ў філармоніі лепшых дзіцячых харавых калектываў рэспублікі.

Наша задача — актывізаваць работу з дзіцячай, маладзёжнай аўдыторыяй па прапагандзе філарманічных відаў мастацтва. Акрамя ўжо вядомага нашага філіяла ў Горацкай сельгаскадэміі, арганізуецца трохгадовы цыкл сімфанічных канцэртаў для студэнтаў Мінскага інстытута замежных моў і радыётэхнічнага інстытута. Наогул, далейшую работу плануем з тым разлікам, каб спакваля «выцісці» з практыкі выступленні выкладкоў, «дзяржаўных» канцэртных брыгад з выкладковым рэпертуарам, а праводзіць на перыферыйных пляцоўках мэтанакіраваную работу па стэтычным выхаванні слухачоў. Для малодшай аўдыторыі прапануем абанемента ў Палацы культуры чыгуначнікаў і МАЗа, для воінаў намерваемся правесці цыклы канцэртаў сімфанічнай, камернай, народна-аркестравай музыкі з ўзледам лектараў — музыкантаў. Думаем над тым, як стварыць філіялы філармоніі для вясковых, заключыць з усімі раёнамі рэспублікі генеральныя дагаворы па канцэртным абслугоўванні сельскага слухача.

Жыццё артыста немагчыма без гастролі. І сёлетні сезон

для многіх з іх пачынаецца ў дарозе. Мінскі камерны аркестр пад кіраўніцтвам А. Энгельбрэхта (салісты Э. Вірсаладзе, В. Пархоменка) гастрольна ў Маскве, дзе заплававана 5 канцэртаў, у тым ліку ў зале імя Чайкоўскага. З 1 па 6 кастрычніка ў рамках фестывалю «Музычная восень Стаўраполья» праходзілі дні беларускай музыкі з удзелам «Харошан», «Верасоў», Г. Рыжковай, З. Бабіа, групы беларускіх кампазітараў. Артысты БДФ прымаюць удзел у вялікай канцэртнай праграме, прысвечанай 100-годдзю Я. Коласа, якая будзе паказана ў Мінску і ў Маскве. Зазначым і

ПЯЦЬДЕСЯТ СЁМЫ, КОЛАСАЎСКІ

Па даўняй традыцыі, спектаклем «Несцерка» 9 кастрычніка адкрыецца чарговы, пяцьдзесят сёмы, сезон у Беларускім дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Якуба Коласа. Наш карэспандэнт сустраўся з дырэктарам тэатра заслужаным дзеячам культуры БССР Г. Б. АСВЯЦІНСКІМ. Ён расказаў:

— Спачатку некалькі слоў пра нашы гастрольныя паезды. Яны прайшлі удала. У маі нас іцпла прымаў Бабруйск, а ліпенем пазначыў новы пункт на карце коласаўскіх гастролі: тэатр наведваў Сімферопаль, дзе ўпершыню прадстаўляў беларускае сцэнічнае мастацтва. І, здаецца, няблага прадстаўляў, калі меркаваць па тым поспеху, які спадарожнічаў выступленням... У час гастролі не спынялася работа над новымі спектаклямі. Напрыклад, у Бабруйску адбылася прэм'ера спектакля па п'есе В. Кандрацэва «Адпачынак пасля ра-

таную асаблівасць сёлетняга сезона: наша цэнтральная пляцоўка, сцена БДФ, будзе часцей прадстаўляцца для выступленняў беларускіх артыстаў. Вось і неўзабаве нашы наведвальнікі паслухаюць літаратурную праграму артыста В. Саберава, пабываюць на канцэртах М. Багданава, ансамбля «Кантэбле»...

А з 20 па 30 лістапада пройдуць вялікае свята мастацтваў — «Беларуская музычная восень». Тут поруч з беларускімі выканаўцамі выступляць і іх сябры — калегі з братніх рэспублік нашай шматнацыянальнай краіны, якая адзначае свой юбілей.

У першыя дні новага сезона віцэбранам будзе паказана прэм'ера спектакля «Востраў Алены» па п'есе Я. Шабана. Спектакль паставіў рэжысёр Барыс Эрын. Параўнаўча новымі работамі нашага калектыву трэба лічыць «Парог» А. Дударова і «Пяць рамансаў у старым доме» ленинградскага драматурга У. Аро.

Гэты год — год вялікага юбілею нашай краіны для нас адметны цікавым і пльвіным зместам з братняй Літвой. Наш тэатр удзельнічаў у традыцыйным літоўскім фестывалі «Іграем для рабочых», дзе мы паказалі спектакль «Клеменс» па п'есе К. Саі, а літоўскі рэжысёр Віргінія Тарнаўскайтэ паставіла на коласаўскай сцэ-

не п'есу Альбертаса Лаўрыччунаса «Апошняя просьба».

Да стагоддзя Якуба Коласа тэатр рыхтуе сцэнічную кампазіцыю «На дарозе жыцця», у аснову якой пакладзены аднайменны драматычны абразок беларускага песняра, а таксама вершы дакастрычніцкага перыяду і фрагменты з п'есам «Новая зямля» і «Сымон-музыка». Гэтай жа падзеі будуць прысвечаны нашы выступленні ў Мінску ў кастрычніку.

Усе гэтыя спэктанлі наш глядач убачыць у самым хуткім часе. А што далей? Планы вялікія. Галоўны рэжысёр тэатра Валерый Мазынскі бярыца за пастаноўку новай п'есы Кандрата Крапівы «На востры».

Будзе працягвацца работа над класічным рэпертуарам. У гэтым сезоне калектыв тэатра збіраецца ажыццявіць пастаноўку камедыі Ж. Б. Мальера «Тарцюс».

Наш тэатр моцны сваімі кантактамі з гледачамі. Можна сцвярджаць, што такія формы масавай работы, як народны ўніверсітэт тэатральнага мастацтва, урокі эстэтыкі для старшакласнікаў далі свой плён. У гэтым сезоне мы мяркуем пашырыць творчыя сувязі з прамысловымі прадпрыемствамі Віцебска і вобласці. На Аршанскім ільнокамбінаце будзе арганізаваны лекторый, а ў Шумілінскім раённым Доме культуры — філіял ўніверсітэта тэатральнага мастацтва... І зусім новая задума — правядзенне Дзён тэатра на гарадскіх прадпрыемствах. У іх праграме знаёмства работнікаў тэатра з вытворчасцю, выступленні з канцэртнымі праграмамі ў цэхах. Увечары рабочыя стануць нашымі гасцямі. Для іх будзе паказаны спектакль і праведзена абмеркаванне убачанага на сцэне.

Вось так мы і будзем працаваць у новым сезоне і захоўваць традыцыі, узбагачаць іх новымі дасягненнямі — вынікамі нашых творчых пошукаў.

Па заказе Дзяржкіно СССР творчае аб'яднанне «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм» здымае дакументальны калары паўнаметражны фільм «Ленінскі саюз раўнапраўных» (рабочая назва стужкі). Кінафільм расказае аб тым, як народы-браты Краіны Саветаў чэрпаюць сілу ў непарушнай еднасці і ўзаемным узбагачэнні культур, плячэ ў плячэ ідуць па шляху стварэння да свайго юбілею. Цэнтральным героем гэтай публіцыстычнай эпапеі стане савецкі Чалавек, лёгка непарушна звязаны з лёсам краіны. Сваю новую работу беларускія кінадакументалісты прысвячаюць 60-годдзю ўтварэння СССР.

Сёння мы публікуем дарожныя нататкі аператара фільма А. Алая, які разам са здымачнай групай пабыў на ўсходзе нашай краіны, на Чукотцы, на беразе Берынгіва праліва.

Нашу кінагрупу — аўтара сцэнарыя А. Кудраўцава, рэжысёра В. Каралёва, гукааператара Б. Смірнова, трох асістэнтаў і мяне — чакала захапляючае падарожжа ў край суровы, загадкавы, прывабны свайёй недасягальнасцю — у «краіну Берынгію». Нам неабходна было прайсці шляхам першаадкрывальнікаў Сямёна Дзяжнёва і Вітуса Берынга, Крузенштэрна і Ратманава, дасягнуць «Края Айкумены», зямлі чукчаў і эскімосаў, ніўхаў, найаіцаў, ульчаў, эвенкаў. Можна зразумець наша хваляванне, асабліва калі ўлічыць, што нікому з удзельнікаў нашай экспедыцыі раней не даводзілася быць ні на Чукотцы, ні на Амуры.

Нікалаеўска-Амуры — Багародскае

7 гадзін раніцы. Грузім кіназдымачную апаратуру на «Метэор». Па Амуры іздём уверх па цячэнні. Сцэнарый выдзе нас у сяло Багародскае; ульчкі райцэнтр, а дакладней у сяло Ухта. Там жыве вялікая сям'я Пятра Дзейчулі. Паводле задумы аўтара фільма, ён будзе прадстаўляць самую нешматлікую народнасць нашай краіны — ульчкую, у якой усяго 2.600 чалавек.

У Багародскім нас прынялі ў райкоме партыі. Сакратар райкома коротка пазнаёміў нас з гісторыяй раёна, парэкамендаваў пабыць у ульчкіх майстэрнях, на Алеўскім рыбазаводзе, на рэпетыцыі фальклорна-песенна-танцавальнага ансамбля «Ульчанка».

— Абавязкова наведайце наш краязнаўчы музей, — параіў ён на развітанне. — Дырэктар Лонкі — цікавы чалавек.

З райкома мы выйшлі ўзрушаныя. У гасцініцы адбылася кароткая нарада ўсёй групы. Было вырашана сёння ж, не трацячы часу, адправіцца ва Ухту. Але спачатку мы наведалі музей, паспелі пабыць ва ўнівермазе, аглядзець пасёллак. Ухта размешчана на супрацьлеглым беразе Амура. Шырыня ракі ў гэтым месцы дасягае 3-х кіламетраў, і дабрацца да сяла можна толькі пры дапамозе лодкі.

Праз Амур нас перавозіў ульч. Адпыхнуўшы лодку ад берага, я пачаў шукаць вольнае месца. «Сядай за руль», — сказаў ульч. Задаволены, што ён даверыў мне кіраванне лодкай, я ўчэпіста ўхапіўся за руль. Лодка на скорасці скакала па амурскіх хвалях так, што «абаранак» цяжка было ўтрымаць у руках. Кіраваць маторнай лодкай мне раней не даводзілася, таму яна дрэнна слушалася мяне. Але ўжо на сярэдзіне ракі я авалодаў ёю. І толькі калі мы выйшлі на моцнае цячэнне, «судна» пачало зносіць ўбок. Я вывернуў абаранак да ўпору і не адпуская, пакуль

лодка не пайшла патрэбным курсам.

Падплываючы да берага, пачалі шукаць вачамі мясціну, куды б прычаліць. Ухцінскі бераг быў літаральна «забіты маторкамі», але я ўсё ж знайшоў мясцінку, дзе б уціснуць сваю. Не робячы моцных рыўкоў, я вадзіў руль то ўправа, то ўлева, выроўніваючы яе ход. Аднак лодка раптам развярнулася, плаўна зайшла зусім у іншае месца і мякка ўткнулася ў пячаны бераг. Не разумеючы, як гэта адбылося, я адпусціў руль, азірнуўся і сустрэўся вачамі з ульчам, які сядзеў на карме.

— А што, рулявое адключана? — нерашуча спытаўся я.

Сярод іх — вядомая Дыя-Дзян — самая вопытная ўмеліца. Яе вырабамі захапляліся ў Маскве і Ленінградзе, Хабараўску і Уладзівастоку, яны экспанаваліся ў Японіі. Дыя-Дзян — лаўрэат Усесаюзнага народнага фестывалю самадзейнага мастацтва. Побач з ёй зусім яшчэ юная ульчанка вывучае сакрэты майстэрства бабулі Дзян. У разгар здымкаў да берага прычаліла лодка. Яе гаспадар — Лонкі Пракоп Васільевіч, той самы дырэктар музея на грамадскіх пачатках. Пошук экспанатаў прывёў яго сюды. Выраб, які ён разглядае (торбачка работы Дыя-Дзян), магчыма, хутка стане экспана-

чыў Хабараўскае краявое вучылішча культуры. У 1955 годзе працаваў у сяле Багародскае інспектарам аддзела культуры ульчкіга райвыканкома. Больш таго, Пракоп Лонкі паступіў і паспяхова закончыў Маскоўскі інстытут культуры. Яму прысвоена званне заслужанага работніка культуры РСФСР. Пракоп Васільевіч Лонкі — член Камуністычнай партыі Саветаў Саюза.

У гэты дзень ва Ухце нам так і не давялося сустрэцца з Пятром Дзейчулі. Ён паехаў з сяла ў Багародскае наведаць дачку.

У дарозе абмяркоўвалі кіназдымку, якой магло і не быць.

Мы размясціліся ва ўтульным камфартабельным салоне насавай часткі судна. Месца зручнае для агляду і гутаркі. Побач з намі ў крэсле сядзіць сівы, як голуб, чалавек — гэта Дзейчулі. Спакойна, нетаропка адказвае ён на нашы пытанні. У вялікім доме ва Ухце жыве ён са свайёй жонкай. Выраслі і завялі свае сем'і, разляцеліся па белым свеце з бацькоўскага гнязда яго дзеці. З гонарам гаварыў стары ульч пра сваіх дзяцей. Яшчэ б: усе з адукацыяй, сям'ера — з вышэйшай. «Наведваюць, а як жа, з унучкамі. Вось нядаўна Мікалай з Новасібірска прыеджаў, гасцяваў усёй сям'ёю. Ён фізік, у акадэмічным гарадку працуе». У родзе Дзейчулі «крышачку» прыбыло: было дзевяць дзяцей, стала дзевяць сем'яў.

Падзяляючы радасць Дзейчулі, мы былі заклапочаны той акалічнасцю, што пазбавіліся магчымасці сабраць усю сям'ю разам і расказаць пра яе так, як прадугледжвалася сцэнарыем. Нічога не зробіш — жыццё ёсць жыццё. Яно ўносіць папраўку ў сцэнарый.

Аднак вернемся на «Метэор», у салон. Да высадкі на бераг Дзейчулі вырашыў пытанне і аб сваім двойніку. «Не, не сваяк, прозвішча аднолькавае, кіраўнік ансамбля. Вялікі знаўца фальклору, — адрэкамендаваў свайго сябра Дзейчулі і дадаў: — у Маскву збіраецца. Выступіць там будзе. Рыхтуецца да вялікага свята. Вось запрасіў паглядзець, паслухаць дачок Амура...»

На стромым беразе сабраліся ўдзельнікі самадзейнасці. Ка-

Замест адказу выбухнуў рогат. Калі ўсе крыху прыціхлі, ульч выпаліў: «Ага». Адказ яго быў ужо не патрэбны, я зразумеў: кіраваў ульч, абаранак мой быў адключаны, і ўсе мае патугі былі дарэмныя.

Так што на бераг Ухты ўсе (і я ў тым ліку) выходзілі ў добрым гуморы. Побач у Амуры купаліся дзятучаты-ульчанкі. На сонцы залаціліся іх смуглыя целы. Асістэнт рэжысёра Валодзя Сінягін (халасцяк) першым выскачыў на бераг і ў захапленні ўсклікнуў: «Ух, ты!»

У якасці адступлення зазначу, што многія назвы прыамурскіх сёл маюць сваё тлумачэнне. Да прыкладу, сяло Тахта азначае «ўпадзіна паміж гор». Што ж азначае «Ухта», нам так і не ўдалося высветліць. Аднак можна меркаваць, што васьмь гэтак жа, як і цяпер, нехта першы наведаў гэтыя мясціны, быў здзіўлены ўбачаным і ўсклікнуў пры гэтым: «Ух, ты!». Адсюль і Ухта (па аналогіі Анадыр — Ана-дыра). Так гэта ці не, але бясспрэчным застаецца адно: прыезджыя не перастаюць здзіўляцца і перш за ўсё таленавітым майстэрствам, якія тут жывуць. Прынята лічыць, што сярод ульчаў менавіта ухцінцы надзелены асаблівым талентам удзеі навакольную прыроду і ўвасабляць бачанае ў прыкладным мастацтве. Каму не вядомы ульчкія нацыянальныя набіўныя паясы, тэпі з натуральнага футра і скуры, дыванкі, тарбасы, расшытыя жэмчугам!

Пакінуўшы на беразе апаратуру, у суправаджэнні старшыні сельсавета, які сустрэў нас, накіраваліся ў сяло. Гэта была не тая Ухта, якую даводзілася бачыць у кадрах старой кінахронікі. Як пераўтварылася сяло за гады Савецкай улады! Некалі на гэтым месцы стаяла некалькі яранг. Моцныя драўляныя тратуары, клуб, магазіны прыйшлі на змену ім. Пра наш прыезд ва Ухту было вядома. Нас тут чакалі. Ля будынка сельсавета мы ўбачылі групу людзей (большасць з іх — сталыя жанчыны). Апанутыя яны былі ў яркія нацыянальныя касцюмы. «Гэта і ёсць нашы народныя ўмелыцы», — паведаміў старшыня. Так адбылося наша знаёмства.

Дарэчы, выбар месца здымкаў быў вызначаны пры актыўным удзеле нашых будучых герояў. Так, нечакана для сябе кіназдымку ва Ухце мы пачалі не з сям'і Дзейчулі, а з яго аднавяскоўцаў.

На беразе Амура размясціліся на дыванках майстрыхі.

там музея, як і заржавелае кап'е і сякера, набытыя ім у адной з прыамурскіх вёсак.

Вось ужо тры гады, як Лонкі, пайшоўшы на пенсію, ездзіць па прыамурскіх сёлах і набывае ў насельніцтва старадаўнія рэчы, прылады працы, вырабы мастацтва для музея. Занятая гэты яму па душы. І мала хто ведае, што Пракоп Лонкі пражыў нялёгкае жыццё. 14 брацоў было ў яго. У жывых застаўся ён адзін. Памяць цяжкага дзяцінства Лонкі — старыя фатаграфіі, на якіх зняты яго землякі: няшчасныя, знясіленыя, у панашанай вопратцы ульчы глядзяць у аб'ектыў фотаапарата з трывогай і надзеяй.

Ашчадна захоўвае ён у музеі яшчэ адну рэліквію — пісьмо селяніна Сяргея Красікава, жыхара вёскі Багародскае. Мы знялі гэты лісток паперы, які добра захаван, датаваны 1915 годам. Напішылава каліграфія пісьма (пісалася пісарам на апошнія грошы) — крык душы бедняка. Просіць Красікаў яго правасхадзіцельства пана «ввиду того, что остался без всяких средств помощи», просіць зрабіць «зависшее распоряжение не дать умереть ему голодной смертью». І не знаходзіць падтрымкі. Так, як не знайшоў у свой час падтрымкі ў яго «высокаблагороддзя» і бацька Лонкі — паляўнічы-рыбак Васко Лобавіч Лонкі, на руках у якога адзін за другім паміралі яго дзеці. Памёр і сам Васко Лобавіч. Выкараскаўся з мінулага жыцця адзін з роду Лонкі — Пракоп.

Вось ён сядзіць на гладкім бервяне, выкінутым на бераг у час прыліву водамі Амура, перад аб'ектывам кінакамеры. Лонкі ўспамінае сваё жыццё. Гаворыць, як упершыню рускія прывезлі ў сяло хлеб. Паспрабаваў ён тады яго і выплюнуў — салёны і кіслым ён тады падаўся. І ў гэтым няма нічога здзіўнага: акрамя ж несалёнай рыбы, ягад ды зрэдку (па святах) мяса дзікага зверга — іншай стравы ульчы не ведалі.

— А цяпер без хлеба жыць не магу, — прызнаецца Лонкі. Гледзячы на Лонкі, апранутага ў добры гарнітур, цяжка ўявіць, што перад намі сын чалавека «каменнага веку».

Яшчэ цяжэй было б бацьку Лонкі ўявіць свайго сына. Хіба мог падумаць ён, што яго сын стане большым вучоным, чым сам пісар, што будзе ён жыць у вялізнай каменнай «яранзе», будзе мыцца мылам, што будзе урачы.

А сын Васко, Пракоп, закон-

Дапамог ульч. Зразумеўшы з размовы, што мы заўтра збіраемся ва Ухту да Дзейчулі, ён сказаў: «А Дзейчулі заўтра раніцай збіраецца ў Булаву (прыамурскае сяло)».

У гасцініцы мы планавалі здымкі на заўтрашні дзень. Маршрут наш мяняўся. Старшы групы, Кудраўцаў, сказаў: «Заўтра едзем не ва Ухту, а ў Булаву». Барыс Смірною ўключыў магнітафон. У цішыні загучаў голас Лонкі. Практыка паў-

Удзельнікі танцавальнага ансамбля «Ульчанка» з прыамурскага сяла Булава.

торнага праслухоўвання запісу давала магчымасць творчай групе асэнсаваць маналог з пункту погляду развіцця сюжэта. У даным выпадку ў расказе Лонкі выявілася дэталі, якая нас зацікавіла, але патрабавала расшыфроўкі. Аказваецца, у Пятра Дзейчулі ёсць двойнік: жыве і працуе ў Булаве яшчэ адзін Пётр Дзейчулі. Хто ён? Нам неабходна было гэта высветліць.

Багародскае — Булава

Палавіна шостага раніцы. Пунсавее Прыамур'е. Рачны вакзал «Багародскае». Тут адбылася наша сустрэча і знаёмства з Пятром Дзейчулі...

...Рассякаючы крыламі сустрачную хвалю, белакрылай чайкай ляціць цеплаход па Аму-

мера «ідзе» па касе, адкрывае шырокія амурскія далічыні, «заходзіць» у сяло, «ідзе» па яго галоўнай вуліцы, «узнімаецца» ўгару. Мы бачым дзятучат-ульчанак, апранутых у маляўнічыя нацыянальныя касцюмы. Рухі дзятучат лёгка, пластычныя і зграбныя, нібыта хвалі Амура. Жаночая група ансамбля «Ульчанка» выконвае танец «Чайка над Амурам».

...У зваротны шлях нас праводзілі ўдзельнікі ансамбля. Па дарозе на прыстань завязалася ажыўленая гутарка паміж удзельнікамі самадзейнасці і здымачнай групай.

— А ці засталіся ў вёсцы тыя, хто нялёгка расставаўся з уладай над цёмным народам? — пацікавіўся рэжысёр Каралёў у Дзейчулі.

(Зананчэнне на стар. 13).

Нядаўна для «Купалаўскай энцыклапедыі» мне заказалі артыкул «Соф'іна». Паўгода назад назва гэтай падмаскоўнай вёскі гучала для мяне гэтак жа, як нейкая Міхайлаўка ці Аляксееўка, як сотні іншых малавядомых або зусім невядомых геаграфічных назваў. Цяпер жа перад вачамі стаяла тыповае рускае сяло з прыгожымі драўлянымі хатамі: у кожнай — абавязкова тры ці нават чатыры акны на вуліцы, у кожнай своеадметныя карункава-разныя ліштвы, на вільчыку — бляшаная фігурка звера ці птушкі, абавязкова свая для кожнай хаты... Я чуў голас жыхароў гэтага сяла. А галоўнае не страчана была цеплыня сустрэч з соф'інцамі.

Соф'іна, вёска ў Раменскім раёне Маскоўскай вобласці. Цэнтр сельсавета і саўгаса «Польмя». Сюды па запрашэнні Раменскага гаркома партыі і праўлення калгаса «Польмя» прыязджалі 22. IV. 1939 г. Янка Купала і Міхаіл Ісакоўскі. На творчай сустрэчы з калгаснікамі і сельскай інтэлігенцыяй, якая адбылася якраз у дзень нараджэння У. І. Леніна, Янка Купала выступіў з прамовай «Літаратура і выхаванне працоўных», чытаў вершы на беларускай і рускай мовах. Старшыня калгаса, кавалер ордэна Леніна С. В. Кашчэў, парторг А. І. Аверын, настаўніца Л. І. Віннічэнка і інш., хто выступаў на сустрэчы, высока ацанілі творчасць беларускага паэта, прасілі яго пісаць больш твораў пра калгаснае жыццё, моладзь, дзяцей.

Радкі сціслай энцыклапедычнай даведкі ўвабралі ў сябе большасць з таго, што па крупіцы, факт за фактам, збіралася на працягу апошняга паўгода. Збіралася пасля таго, калі я натрапіў у «Літаратурнай газетзе» на матэрыялы пра паездку Янкі Купалы і Міхаіла Ісакоўскага ў Соф'іна. Дзіўным тады, помніцца, здалосся нават не тое, што факт гэтай паездкі быў абдызены даследчыкамі жыцця і творчасці народнага паэта (адзінае ўпамінанне пра гэту паездку ёсць у кнізе Я. Шарахоўскага «Пясянар народных дум», прычым упамінанне літаральна ў адным сказе). Больш дзіўным было іншае: у «Літаратурнай газетзе», у нумары, што выйшаў 1 мая 1939 года, публікавалася даволі вялікая і вельмі цікавая прамова Янкі Купалы. Промова, якая да гэтага часу засталася не заўважанай нашымі тэксталагамі, не перадрукоўвалася ні ў адным з выданняў песняра, уключаючы і найпаўнейшыя яго зборы твораў. Ды што там не перадрукоўвалася — нават у найпаўнейшых купалаўскіх бібліяграфіях не ўпаміналася.

Да здзіўлення, такім чынам, далучалася і зразумелая ў такіх выпадках радасць знаходкі, радасць першаадкрыцця...

Промова Янкі Купалы, як і ўсё, што калі-небудзь было напісана або афіцыйна сказана народным паэтам Беларусі, заслужвае таго, каб спыніцца на ёй падрабязней. Тым больш, што, выходзячы з яе зместу і формы, мы сёння можам даволі дакладна ўявіць, пра што і нават як ішла шчырая гаворка паміж паэтам і яго чытачамі ў падмаскоўным калгасным клубе на адной з братэрскіх сустрэч сорак тры гады таму назад.

У даступнай для слухачоў форме Янка Купала выклаў сваё разуменне ролі літаратуры ў камуністычным выхаванні працоўных. Тэма прамовы была абумоўлена рашэннямі XVIII з'езда ВКП(б), які адбыўся за месяц да паездкі Купалы і Ісакоўскага ў калгас «Польмя». З'езд паставіў на парадак дня задачу рэзкага ўздыму культуры сяла, актыўнага фарміравання ў сельскіх працаўнікоў камуністычнага светапогляду. У сваёй прамове паэт падкрэсліў вялікае значэнне «дзелавых, будзённых размоў» — творчых сустрэч пісьменнікаў з іх чытачамі,

назваў такія сустрэчы «цудоўнай з'явай нашага савецкага жыцця».

У камуністычным выхаванні працоўных Янка Купала надзвычай важнае месца адводзіў мастацкай літаратуры. «Добра і складна сказанае слова хутчэй даходзіць да сэрца, — гаварыў ён, звяртаючыся да аўдыторыі. — Хто з вас не ведае сілу такога слова, сілу песні, сілу казкі, прымаўкі, апавядання. Вось чаму пісьменніцкая праца ў нашай краіне так высока цэніцца, вось чаму з такой шчодрасцю ўзнагароджваюць партыя і ўрад пісьменнікаў, калі яны працуюць часна на карысць народа». Думку пра вялікую выхавальную ролю літарату-

рды адварот, фашызм — гэта смерць культуры і ведаў». Змяняльна, што гэта было сказана паэтам яшчэ да пачатку Вялікай Айчыннай вайны, яшчэ да таго, калі фашызм выявіў сваю чалавечую і культурна-навісціцкую сутнасць найбольш выразна, без камуфляжу, ва ўсіх зняволеных ім еўрапейскіх краінах, у тым ліку ў капіталістычных, адкуль ён і выйшаў. Такім чынам, словы Янкі Купалы гучалі як своечасовая перасцярога тым буржуазным дзеячам культуры, якія імкнуліся яшчэ заіграваць з фашыстамі, бачачы ў іх «культурным разбоі» не больш як звычайнае хуліганства.

Грунтоўная па зместу, выказаных дум-

пала падарыў мне том сваіх выбраных твораў з аўтографам.

— Я з вершамі вялікага паэта Беларусі была знаёма яшчэ да сустрэчы, — расказвае Л. І. Віннічэнка, — і на літаратурным вечары выступала са сваімі ўражаннямі аб прачытаных творах. Памятаю, я сказала, што Купала вялікі як паэт і як грамадзянін, таму што ён любіць людзей. І гэтым ён падобны да Максіма Горкага. У канцы сустрэчы выступіў беларускі пясянар. Янка Купала пачаў чытаць свае творы спачатку на рускай мове, па паперцы. Людзі здзівіліся: паэт, а чытае не на памяць. Але тут Купала папрасіў дазволу чытаць па-беларуску, адклаў убок паперкі. У зале заапладзіравалі. Мы ўсе добра разумелі паэта. Адчулі, што ён наш сябра.

Гэта — успаміны тых, хто выходзіў за трыбуну. А вось згадкі прысутных у зале.

В. Н. Хныкіна, 1920 года нараджэння, у 1939 годзе загадчыца калгаснай хатылабараторыі:

— Народу на сустрэчы, якая адбывалася ў калгасным клубе, што зараз даживае свой век, было многа. Я дакладна не памятаю, пра што канкрэтна гаварылі Янка Купала і Міхаіл Ісакоўскі, якія вершы чыталі, але радавалася таму, што мы, простыя людзі, сталі гаспадарамі свайго лёсу. Я дасюль ганаруся тым, што менавіта ў наш калгас прыязджаў народны паэт братняга нам беларускага народа.

А. І. Мурнік, 1918 года нараджэння, у 1939 годзе сакратар сельскага Савета:

— Наш калгас «Польмя» быў адным з лепшых калгасаў краіны, калгасамільнерам. Калгас меў свой стэнд на ВДНГ. За дасягнутыя поспехі ён быў ўзнагароджаны легкавой аўтамашынай, шэсць чалавек — ордэнамі і медалямі. У калгас часта прыязджалі дэлегацыі з розных канцоў нашай краіны: з Украіны, Беларусі, нават немцы былі перад вайной... Народу была процьма, выступала шмат людзей. Янку Купала я запамінала каржакаватым, з вусікамі, надзвычай абаяльным, шчодрым душой, шчырым і сціплым. Міхаіл Ісакоўскі — высокі, у акуларах. Чытаў бойка, громка. Раней я не ведала, што лёс гэтых паэтаў вельмі падобны, што іх біяграфіі цесна перапляліся з біяграфіяй нашай вялікай Радзімы.

З. В. Таргашова, 1924 года нараджэння, у 1939 годзе вучаніца сёмага класа: — Пасля ўрокаў прыбегла ў перапоўнены клуб, дзе ўжо ішла ўрачыстая частка. Праціснулася ўперад. У прэзідыуме сядзелі старшыня калгаса С. В. Кашчэў, якога ўсе вельмі любілі, даярка В. І. Прозарава і іншыя. Вобраз Янкі Купалы запамніўся на ўсё жыццё. Янка Купала чытаў вершы, многа вершаў.

Успаміны змяняюцца расказам соф'інцаў пра сённяшняе дасягненні саўгаса «Польмя». Называюцца лічы: колькасць людзей з вышэйшай адукацыяй, колькасць машын, трактароў, уладжывасць палёў... Зразумела, лічы цяпер значна вышэйшыя, чым тагачасныя, канца трыццаціх гадоў... Затым на сцэну выходзяць вучні. Гучаць вершы Янкі Купалы, у тым ліку і тыя, што чытаў у Соф'іне сам паэт. Чуваць і беларуская мова. Вымаўленне ў дзяцей неаблагоднае. Мне тлумачаць: у сучасным інтэрнацыянальным Соф'іне жыве больш як дваццаць сямей беларусаў («Куды не трапяць беларусы!»).

У канцы сустрэчы ўстае з крэсла Кацярына Міхайлаўна Барунова і ўрачыста аб'яўляе рашэнне Соф'інскага сельскага Савета: устанавіць на будынку школы мемарыяльную дошку наступнага зместу: «У сяле Соф'іна 22 красавіка 1939 года адбылася творчая сустрэчка народнага паэта БССР Янкі Купалы і Міхаіла Ісакоўскага з калгаснікамі і інтэлігенцыяй калгаса «Польмя».

Янка Купала зноў сустрэўся з соф'інцамі. Сустрэўся, каб больш не расставалася.

Вячаслаў РАГОЙША.

с. Соф'іна — Мінск.

Соф'інскія СУСТРЭЧЫ

ры народны паэт падмацаваў спасылкай на выказванні У. Маякоўскага і А. Фадзеева. Аднак, каб выхоўваць чалавека, разважаў далей Янка Купала, літаратура павінна стаць сапраўды народнай, г. зн. даходзіць да сэрца кожнага чытача, кожнага чалавека, добры ён ці дрэнны. Добрага яна павінна падтрымліваць, дрэннага — выпраўляць і перавыхоўваць. «Літаратура павінна быць непарыўна звязана з народам, вучыцца ў народзе, правярць сябе на народзе, раіцца з народам — інакш яна не будзе савецкай літаратурай».

Для Янкі Купалы разуменне народнасці арганічна ўключала ў сябе і мастацкую дасканаласць творчасці. Таму ў прамове вялікага ўвага была ўдзелена майстэрству пісьменніка, неабходнасці ўважлівай і карпатлівай працы над мастацкім словам. «Многа ў нас паэтаў і пісьменнікаў, добрых і розных, — падкрэсліваў Янка Купала, — але гэта яшчэ не тое, што нам трэба ў літаратуры. Нам патрэбны выдатныя пісьменнікі, выдатная савецкая літаратура». Своеасаблівай ілюстрацыяй да разваг Янкі Купалы пра народнасць літаратуры, пра цесную сувязь пісьменніка з думамі і клопатамі народа з'явіліся ўласныя успаміны песняра пра гаротнае дарэвалюцыйнае мінулае беларускага і рускага народаў («Адволькавымі шляхамі прыйшлі да свайго шчасця нашы народы. Пакултывым быў гэты шлях. Стагоддзі голаду і рабства»), пра жорсткі нацыянальны ўціск беларусаў да Вялікага Кастрычніка («За 80 гадоў на беларускай мове было надрукавана 15 кніг. Ды і то, ведаеце вы, як гэтыя кнігі друкаваліся? Іх прыносілі ў царскую цензуру як балгарскія кнігі, і толькі тады іх дазвалялі друкаваць непісьменныя дзікуны-чыноўнікі, якія баяліся нават не зместу, а саміх слоў — беларуская культура, родная мова»), пра велічныя справы беларускіх хлебарабаў, сведкам якіх з'яўляўся сам паэт («Многім нашым калгасам зямлю давялося адбіраць у дрыгвы, у балот, у пясоў. І якую цудоўную зямлю ўзяў сабе з бою наш народ, якія цудоўныя калгасы ён на ёй стварыў!»).

Янка Купала ў сваёй прамове не мог абысці і актуальнай тагачаснай палітычнай праблемы — фашысцкай небяспекі, якая пагражала народам Еўропы. Паэт растлумачыў, чаму фашысты розных масцей вядуць крыжовы паход супраць інтэлігенцыі, супраць ведаў і культуры: «Калі народ будзе разбірацца ў ідэях і разумець, якая ідэя да чаго... зразумее так званую «ідэю фашызму», то ад фашызму нічога не застанецца... Веды і культура — гэта смерць фашызму і, на-

ках, сардэчная, нявымушаная размова Янкі Купалы з чытачамі-аднадумцамі мела вялікі поспех.

...І вось я ў тых мясцінах, дзе гучала натхнёнае купалаўскае слова, дзе агеньчыкам зацікаўленасці і добрабычлівасці свяціліся вочы чытачоў і слухачоў паэта. Паўгода назад па маёй просьбе ў Соф'інскай сярэдняй школе пачаліся актыўныя пошукі ўдзельнікаў і сведкаў той памятнай сустрэчы двух вялікіх паэтаў — беларускага і рускага — з калгаснікамі і інтэлігенцыяй былога калгаса «Польмя» (цяпер тут саўгас). Вучнёўская група «Пошук» пад кіраўніцтвам вопытнага педагога і ініцыятыўнага краязнаўца Паны Раманаўны Бабінай зрабіла, здаецца, усё, каб ажывіць людскую памяць, узняць з паўзабыцця вобраз аднаго дня — 22 красавіка 1939 года, а разам з ім — воблікі людзей, іх думкі, надзеі, спадзяванні...

Сустрэча з Купалам на гэты раз адбываецца ў прасторнай актавай зале школы (тады яна праводзілася ў цесным як на цяперашні час калгасным клубе). Янка Купала глядзіць на ўсіх задумнымі і разумнымі вачамі — з арыгінальна намалёванага самімі вучнямі партрэта песняра. Ілюзія рэальнай прысутнасці паэта ствараецца яшчэ і тым, што на сустрэчы выступаюць некаторыя з тых людзей, якія выступалі ў 1939 годзе, — Любоў Ільініна Віннічэнка, настаўніца біялогіі, выдатнік народнай асветы РСФСР (цяпер пенсіянерка), Аляксей Емяльявіч Галавануаў, загадчык сельскай бібліятэкі, якому Янка Купала падарыў сваю кнігу з аўтографам (цяпер таксама пенсіянер)... Выступаюць і іншыя — прадстаўнікі пасляваеннага пакалення, але і яны трывала далучаны да той красавіцкай сустрэчы з Купалам. Гэта цяперашні загадчык аддзела прапаганды і агітацыі Раменскага гаркома партыі У. П. Шарыга, парторг цяперашняга саўгаса «Польмя» В. В. Гусеў, старшыня Соф'інскага сельсавета К. М. Барунова, дырэктар школы А. Д. Лаўрына, літаратуразнавец І. А. Дзёнысюк, раменскі краязнавец М. Г. Авяр'янава. Далучанасць да Купалы ў іх не столькі па пасадзе (і тады выступалі загадчык аддзела гаркома партыі, парторг калгаса, старшыня сельсавета...), колькі па поклічу сэрца, па абавязку любові да паэта.

— Янку Купалу я помню жвавым, жыццядрадным, дабрадушным, выключна таварыскім, — прыгадвае А. Е. Галавануаў. — Ён чытаў вершы на беларускай мове, але мы яго добра разумелі, адчувалі, што беларуская мова — братня нам мова. І паэт ён свой, наш. Янка Ку-

ВЫЙДЗЕ Ў ВЫДАВЕЦТВЕ БДУ ІМЯ У. І. ЛЕНІНА

Плануецца выдаць у 1983 годзе больш чым 80 назваў кніг вучэбнай, навуковай літаратуры па розных галінах ведаў.

Другім, дапоўненым выданнем выйдзе кніга М. Іосыкі «К. Маркс, Ф. Энгельс і рэвалюцыйная Беларусь», у якой сабраны выказванні аб Беларусі, беларускім народзе, пазначаны сувязі правадыроў сусветнага пралетарыяту з беларускімі прапагандыстамі марксізму,

Праблемы развіцця бібліяграфічнай Ленініны ў саюзных рэспубліках разглядаюцца ў чацвёртым выпуску «Пытанні бібліяграфічнага ведавання і бібліятэчнасцва».

Журналістам, работнікам культуры, прапагандыстам адрадуецца кніга Я. Радзевіча «Беларускае радыё: гісторыя, перспектывы развіцця». Аўтар раскрывае ролю радыё на розных этапах развіцця рэспублі-

кі, аналізуе сучасны стан яго, гаворыць пра перспектывы развіцця. Шырокага чытача зацікавіць і кніга Б. Стральцова «Фельетон. Тэорыя і практыка жанру».

Выйдуць адзінаццатыя выпускі зборнікаў «Беларуская мова» і «Беларуская літаратура». Першы асвятляе пытанні лексікалогіі і лексікаграфіі, фразеалогіі, словаўтварэння, граматыкі, арфаграфіі і пунктуацыі беларускай мовы. Спецыяльны раздзел адведзены «Слоўніку назваў жыхароў Го-

мельшчыны». У другім зборніку будуць змешчаны матэрыялы рэспубліканскага метадычнага семінара па літаратуры, прысвечанага 100-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Янкуба Коласа, і матэрыялы аб выкладанні беларускай літаратуры ў вышэйшай школе.

Аматару народнай творчасці зацікавіць кніга «Апавядальнікі і афарыстычныя жанры беларускага фальклору ў сучасных запісах», складзеная Н. Гілевічам, у якой сабраны казкі, легенды, сатырычныя і гумарыстычныя вершы, народная афарыстыка і г. д. з фальклор-

нага архіва кафедры беларускай літаратуры філалагічнага факультэта БДУ імя У. І. Леніна.

Аб ролі кінамастацтва ў ідэа-маральным і эстэтычным выхаванні чалавека, аб найбольш значных дасягненнях савецкага кіно разважае Е. Бондарэва ў кнізе «Экран у розных вымярэннях».

Жыццё і творчасць беларускага асветніка канца XVI — пачатку XVII стст. Саламона Рысінскага даследуе Я. Парэцкі ў кнізе, што так і называецца — «Саламон Рысінскі».

П. АПАНАСЕНКА.

«НАПЕРАД РОБІЦЬ ЧАЛАВЕЦТВА КРОК»

Паэзія Анатоля Вярцінскага чуйная ў большай ступені да болю, чым да радасці, яна — як аголены нерв, як крык у абарону сацыяльнай справядлівасці, дзеля якой ахвяравалі сваімі жыццямі чырвонагвардзейцы, сагрэтыя і аб'яднаныя верай у вялікія рэвалюцыйныя ідэалы:

Ідуць у лапцях, у ботах падзёртых,
а колькі размаху ў кроках іх цвёрдых!
Ідуць паўгалодныя, хлеб мераць асьмушкай,
а вера палае чырвонаю стужкай.
Чырвоная вера, чароўная вера,
што заўтра пачнецца ішчаслівая эра!

І пра што ён пісаў А. Вярцінскі, яго погляд на свет, яго выгал зроку абумоўлены падзвігам гэтых чырвонагвардзейцаў, усяго савецкага народа, які адкрыў свету велічныя перспектывы, асвятліў лёс Зямлі нечуваным святлом, надаў жыццю пастаянную і мэтанакіраваную прагу абнаўлення.

Сучасная паэзія найбольш прываблівае нас, чытачоў, сваім пастаянным імкненнем зразумець час, эпоху. Менавіта гэта ўласцівая творчасці А. Вярцінскага. У прыватнасці, пра гэта сведчыць і па-грамадзянску страсная, мужная «паэма надвор'я» — «Колькі лет, колькі зімі!». Цэнтральны ў кнізе «Ветрана» твор. Цэнтральны ва ўсіх адносінах: у ім выявілася актыўнасць грамадзянскай пазіцыі паэта, яго вера ў незгасальнасць высокіх рэвалюцыйных ідэалаў, у творчыя магчымасці чалавечага розуму, у перамогу сіл святла на Зямлі, у бясконцасць вечнага руху наперад, у ветранасць як сімвал пастаяннага непакою і абнаўлення, у тое, што чалавек — не спялы выканаўца волі року, а творца асабістага лёсу і лёсу планеты:

Прырода была разам з намі
у нечым самым істотным,
у нечым глыбінным, адвечным
з намі была заадно.
Мы вясне адкрывалі сэрцы і ідэалы,
вясна адкрывала насустрач нам светлыя далі свае.
Зліваліся, супадалі ідэалы і далі,
і будучыня ўяўлялася нам у тым дзіўным святле.

Заслуга паэта можна лічыць перш за ўсё абвостраную грамадзянскую, якая вынікае з адчування трывожных рытмаў эпохі, з'яўляецца вынікам удумлівага стаўлення да рэальнасці, умання бацьчы жыццё такім, якое яно ёсць: непрыглядным, нерафінаваным, сціплым-драматычным і радасным адначасова. Трывога не пакідала Вярцінскага ніколі. Яна пранізвала наскрозь яго ранейшыя зборнікі «Тры чышні», «Чалавечы знак», «З'яўленне», але асабліва абвострылася ў апошнім па часе зборніку. Гэтая трывога мае надзвычай шырокія прасторавыя і часавыя рамкі — і трывога па тых, хто загінуў у гады Вялікай Айчыннай вайны (вершы-зонгі з лібрэта оперы па матывах апевесці В. Быкава «Воўчая зграя»), па роднай прыродзе, якую ў эпоху НТР цяжка захаваць у гарманічнай цэласнасці і некрэннай чысціні (вершы з цыкла «Лясныя прымаўкі»). Але галоўнае, што вызначылася на самым пачатку творчасці паэта, — клопат пра духоўнасць людзей. І чым большы гэты клопат, чым больш непаказны, сурова-адкрыты, «аголены», тым больш уражае, тым актыўней уздзейнічае, тым выразней адкрывае перад намі перспектывы ачышчэння чалавеча і чалавецтва ад напластавання наноснага, часовага, негалоўнага, што як ніколі актыўна, сёння прапагандае так званы «свабодны свет». Твар гэтага свету вельмі выразна, гратасна, гіпербалічна прастаўлены ў цыкле вершаў А. Вярцінскага пра «свабодную» Амерыку. Асабліва запамінаецца верш «Бедныя, бедныя беднякі», — бадай, самы публіцыстычны, самы «злосны», у якім даецца выразная характарыстыка прыхільнікаў воўчай маралі на аснове пераасэнсавання крылатых народных выслоўяў «бедность — не порок», «беднасць — не загана». Мараль «свабоднага» капіталістычнага свету — гэта мараль нямавісці да бедных і загнаных, адштурхоўвання ад іх усіх магчымых сродкамі («Ірві з бедноты, з дабраці, душу выганяй дубінай»), каб толькі ўзняцца па «жаданай драбінне» ўгору, узяцца, растраціўшы тое нямногае чалавечае, што мелася ад нараджэння.

А. Вярцінскі непаўторны і надзвычай па-грамадзянску стаў паэт менавіта таму, што яму ў вышэйшай ступені ўласцівае пачуццё трывогі за ўсё на свеце і перш за ўсё за маральны стан чалавецтва. Ён выходзіць сваімі вершамі. Выходзіць сябе і іншых. Выходзіць не дыдактычна, пры дапамозе рытарычных формул і дэкларацый, а часцей ледзь прыкметнымі паваротамі думкі, няўлоўнымі лагічнымі выхадамі на галоўнае, істотнае. «Мысль» стала, глыбока, сур'ёзна — вось дзвіг А. Вярцінскага.

А. Вярцінскі — паэт, па сутнасці, некалькіх галоўных тэм. І перш за ўсё тэмы маральнага стану чалавецтва. Да гэтай тэмы паварочваецца не толькі яго грамадзянская, але і інтымная, філасофская, пейзажная лірыка. Да чаго ён дакрануўся погляд паэта, усё паўстае перад намі ў сваіх узбуджаных маральна-этычных і — не ў меншай, а нават у большай ступені — ідэалагічных якасцях. Паэт актыўна адстойвае сваё чалавечы знак у чалавек, прагу пастаяннага самавыяўлення, пастаяннай самаправеркі, пастаяннага руху наперад па шляху набывання высокіх духоўных якасцяў.

Трэці раздзел кнігі «Ветрана» адкрываецца вершам «Стун малатка. Пачатак пасяджэння», які мае падзагаловак «Рэпартаж з Генеральнай Асамблеі ААН». Твор у многім характэрны для манеры пісьма А. Вярцінскага. У ім наперад выходзіць філасофская думка

пра неабходнасць усеагульнага яднання чалавецтва перад пагрозай новай вайны. Але вызнаецца яна не абстрактна абгульнена, а раскрываецца праз важкія дэталі паводзін старшыні форума, самога паэта, праз такую ацэнку іх, што яны, здаецца, звычайныя, ардыннарныя (стук малатка, напрыклад, якім адкрываецца пасяджэнне) набываюць значнасць сімвалаў, выклікаюць у чалавек шматлікія асацыяцыі, кандэнсуюць у сабе значны ідэйны сэнс: «Стук малатка. Пачатак пасяджэння... Стун малатка гучыць накішталт сігналу — сказаць, што не сказала яшчэ зала. Раз маеш слова, зала, — гавары! Свет словам удасканалывай і твары!» Гэты верш, як і паэзія А. Вярцінскага ў цэлым, з'яўляецца яркім узорам сапраўднай партыйнасці ў падыходзе да ацэнкі жыццёвых з'яў, мастацкай творчасці, у якой публіцыстыка становіцца магутным сродкам адлюстравання рэальнасці, арганічна знітоўваючыся з лірычным перажываннем, з суб'ектыўным аўтарскім вымыслам, з філасофскай думкай.

Паэзія А. Вярцінскага ў зборніку «Ветрана» раскрылася ва ўсіх сваіх лепшых якасцях. Як паэзія страснай грамадзянскай тэмпераментнасці і публіцыстычнасці, вострага і праніжанага аналітызму, не менш вострай трывогі за лёс чалавек і чалавецтва на зямлі. Як паэзія нашых камуністычных ідэалаў, святло якіх відаць усяму свету. І заслугоўвае яна высокую ацэнку грамадскасці.

Мікола МІШЧАНЧУК.

На канцэртах з удзелам гэтай актрысы смяюцца. А то, бывае, і рогатам адгукаецца зала на дасціпную думку, пададзеную так хітравата, так нечакана ўзрушана або, наадварот, быццам мімаходзь. Маўляў, давайце, таварышы глядзіце, пасмеяцца разам. Ці ж не смешна далучыцца хоць бы да жыццёвага здарэння «Як я рашыў набываць машыну» (вершы Н. Гілевіча) або аднавіць яшчэ са школы нам вядомага байкі К. Крапівы!

Так, Ганна Рыжкова — даўні і свядомы прапагандыст беларускай сатырычнай паэзіі. Папулярнасць гэтага жанру на эстрадных падмостках краіны — гэта заслуга яе і Мікалая Шышкіна. Ганна Рыжкова выступае мастаком — артыстам, які ведае характаст і ўражліваю сілу з'едлівага слова, трапнай метафары каamedыйнага зараду, выкрывальнага сюжэта. Яна можа і пераўвасабліцца ў вобраз, як гэта робіць акцёр драматычнай сцэны, і «вяртацца» да свайго асабістага мастакоўскага аблічча, каб усхваляваць глядзельную залу маральнай высловай. Без наданучлівай дыдактыкі байкі і сатырычныя вершы, публіцыстычны маналог і па-грамадзянску ўсхваляваны роздум аб надзвычайных з'явах нашага жыцця ўцягваюць глядача ў кола вострых праблем сучаснасці. Таму Г. Рыжкова ўводзіць у свае праграмы побач з адкрыта сатырычнымі і каamedыйнымі творами К. Крапівы, П. Панчанкі, Р. Бардуліна, Н. Гілевіча, Э. Вала-севича і запаветную лірыку з прытоеным або адкрытым грамадзянскім пафасам Г. Бураўкіна, Э. Лось, А. Пысіна, С. Грахоўскага...

Імёны розных па мастацкай адметнасці і тэмпераменце паэтаў — не странатасць яе праграм, а іх аркестраваная шырыня: актрыса імкнецца да праграмных канцэртаў, калі глядзельная зала знаёміцца не адно толькі з асобнымі творамі асобных аўтараў, а са своеасаблівым тэатралізаваным відовішчам. Таму некаторыя творы яна выконвае як маляўнічыя і пажыццёваму праўдзівыя сцэны, здарэнні, якія сталі сюжэтамі байкі або балады, а некаторыя зусім адкрыта «чытае» па законах сучаснага дэкла-

мацыйнага мастацтва. Той, каму даводзілася слухаць у выкананні Г. Рыжковай вершы Максіма Багдановіча, ведае, як тонка і нават далікатна дакранаецца словам гучам актрысы да праніжанага радноў спевадзі паэта. Тады і ствараецца ўражанне, што яна і павінна была б прысвяціць сябе лірыцы. Есць у манеры выканання Г. Рыжковай штосці па-жаночы чулае, пшчотнае, страснае. Яна мадуліруе голасам, імкнучыся затрымаць няўрошлівы рух пачуцця так звананага «лірычнага героя» верша (або «лірычнай герані», калі чытае творы Е. Лось, Э. Агняцвет, Н. Тулупавай). Ей уласціва і артыстычнае адчуванне характаста дапытлівай думкі, якая праз назіранні, маляўнікі, метафары прабіваецца да абгульнення вялікай паэтычнай сілы, як гэта бывае, налі Г. Рыжкова зачароўвае залу мітынгавымі запілкамі М. Танка або П. Панчанкі. Надзвычай тонкі густ працягуе актрыса пры выкананні твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа: сакавітае беларускае слова, жанкасць эпітэтаў і маляўнічасць вобразаў параўнанняў не як натуральна і жыва гучаць у вуснах Г. Рыжковай, і тады нават хрэстаматычна вядомыя вершы успрымаюцца як быццам упершыню сёння пачуцця намі ў жывой мове чытальніка.

Тэмпераментна і сапраўды артыстычна актрыса прымушае нас адчуваць усё багацце жыцця, дзе ёсць месца і трагедыі ў уражанні, і драматычным перажыванням, і смутку, і светламу памянненню да шчасця. Калі такі спектр пачуццяў абуджаецца ў зале пад уплывам жаночага голасу, які «ідзе ад сэрца», уздзейнічае паэтычнай мовы робіцца больш глыбокае. Нярэдка Г. Рыжкова свядома вымаўляе маналогі ад імя беларускай жанчыны, на долю якой выпадалі і трагедыя Хатыні, і рамантыка цаліны, і радасць аднаўлення вызваленых ад фашысцкай навалы гарадоў, і сустрэча першага беларускага трактара ў полі, і касмічныя рысы нашых землякоў... Есць у канцэртным абліччы Г. Рыжкова рысы пэўнага вобраза нашай сучаснасці, удзельніцы вялікіх спраў, маці,

ЗАМАЦАВАНА НА КІНАСТУЖЦЫ

У кінаэтрах і па тэлебачанні часта ідуць дакументальныя і навукова-пазнавальныя фільмы, у цэнтрах якіх пазначаны імёны сцэнарыста У. Халіпа і рэжысёра, заслужанага дзеяча мастацтваў рэспублікі І. Пікмана. Тут варта прыгадаць кінастужкі так звананага брэсцкага трыпціха — пра геранічны падзвіг людзей бессмяротнага гарнізона пагранічнай цвярдні над Бугам: «Сталі насмерць», «Я, салдат Брэсцкай крэпасці і «Чырвоны сшытак» (вытворчасць аб'яднанага «Летапіс» студыі «Беларусьфільм»). Да гэтых твораў можна дадаць і новую работу гэтых аўтараў — «Брэст. Гады і імгненні», а тансмама ранейшыя творы «Я — крэпасць, вяду бой!» (сцэнарыі І. Пікмана ў сааўтарстве з А. Вялюгіным), поўнаметражную дакументальную нарціну «Брэсцкая крэпасць», «Салдаты Айчыны», «У лясках пад Брэстам», «Нескаронныя» і фільм «Сказ пра зямлю берасцейскую» (над ім цяпер працуюць аўтары).

Я прыгадаю гэтыя работы, каб сказаць пра зробленае аўтарамі, якія вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР, Дарэчы, І. Пікман і У. Халіп сёння думваюць пра новы твор з брэсцкага цыкла — «Цытадэль». Сродкамі дакументальнага кіно хочучы расказаць пра крэпасць савецкіх людзей — дружбу нашых народаў. Як вядома, цярдэню над Бугам абаранялі воіны 33-х нацыянальнасцей і народнасцей Савецкага Саюза.

Ва ўсіх фільмах, пра якія я гавару, аўтары скупячы на дыктарскі тэкст — асноўнае слова належыць не пасрэдным удзельнікам і сведкам геранічных падзей сорак першага. Мы бачым гэтых герояў — мужных, непераможных, чуюм іх жывы голас. З экрану пра іх гаворыць добрае слова праслаўлены палкаводзец, Маршал Савецкага Саюза В. І. Чуйкоў. Ён успамінае сваю даваенную сустрэчу з капітанам І. Зубачовым. З расказа маршала паўстае перад намі вобраз валявога, разважлівага, смелага камандзіра, якому было наканавана лёсам узначаліць геранічную абарону Брэсцкай крэпасці. Экан падштурхоўвае наша ўяўленне, і ў думках мы як бы «бачым» чалавек, якога не забывае Бацькаўшчына.

У кадрах К. Сіманаў... С. С. Смірноў... Выдатны пісьменнік, аўтары добра вядомых твораў пра легендарную абарону крэпасці вядучы гутарку пра волю і адвагу патрыётаў-воінаў. І яны — з тых, хто служыў Перамозе, славячы падзвігі Іл Брэсцкай крэпасці.

Вось яшчэ адна дарагая сустрэча, якую нам падаравалі аўтары фільма «Сталі насмерць»: на руінах Усходняга форта камандзір яго абароны — Герой Савецкага Саюза П. Гаўрылаў. Чалавек успамінае...

На вялікі жаль, ні В. Чуйкова, ні К. Сіманава, ні С. С. Смірнава, ні П. Гаўрылава, а тансмама некаторых другіх герояў гэтых фільмаў сягоння няма ў жывых. Дзякуючы аўтарам дакументальных стужак, мы бачым гэтых людзей на экране, чуюм іх жывыя хвалюючыя расказы.

Фільмы данеслі нам многае з геранічнага сорак першага, расказаўшы пра баі ў разбураных магутных фартах, казематах, казармах і падвалах старадаўняй крэпасці. Сягоння многае з таго, што паспела «схапіць» кінакамера, не убачыш. Няўмоўны час, а больш, на жаль, тая «кансервацыя руін» і «добраўпарадкаванне тэрыторыі месца былых баёў» пакрывае сціраючы усё, пра што ў свой час нам расказвалі самі ж руіны — гэтыя нямлыя сведкі гісторыі мужнасці і стойкасці нашых воінаў.

З дакументаў і рэліквіяў, што знаходзіцца ў Музеі абароны Брэсцкай крэпасці, у яе абаронцаў, у родных і блізкіх загінуўшых герояў, аўтары фільмаў удала адабралі для стужак самае галоўнае, трапна «выхапілі» з падзей самае істотнае. Таму іх творы дапаўняюць і тыповы вобраз абаронца Радзімы новымі рысамі, і больш паўней раскрываюць гісторыю цытадэлі над Бугам.

Адразу пасля выхаду на экран фільмаў пра абарону Брэсцкай крэпасці наша прафесійная крытыка ў друку і на творчых абмеркаваннях у Доме кіно адзначала творчыя сталасць рэжысуры і апэратураў, сцэнарную распрацоўку эпізодаў. Сапраўды, У. Халіп і І. Пікман тактоўна і па-мастакі кідна маніруюць кадры, знятыя сёння, з хранікальна-архіўнымі, каб адлюстраваны на экране падзеі і жывы голас удзельніка вайны складалі гармонію і ўзрушалі глядачоў.

Звыш 60 дакументальных нарцін паставіў І. Пікман. Аднаго са старэйшых беларускіх кінадакументалістаў мы ведаем і як выдатнага апэратара, які здымаў мастацкія фільмы «Дзяўчынка шукае бацьку», «Вуліца малодшага сына», «Сорак мінут да святання» і інш.

Б. КАЛЯДА.

Тэма баявога подзвігу савецкіх людзей у творчасці рэжысёра-аператара невыпадковая. У дні Вялікай Айчыннай вайны выпускнік Усесаюзнага дзяржаўнага інстытута кінамаграфіі — камандзір сапёрнага аддзялення, пад агнём ворага мініруе дарогі, узрывае масты... Неўзабаве І. Пікман прызначаюць ваенным карэспандэнтам дывізіённай газеты, а крыху пазней — армейскай. Ваіну закончыў спецыяльным карэспандэнтам ТАСС. Здымкі франтавога карэспандэнта трапілі ў многія газеты і часопісы свету, гаварылі людзям усёй зямлі аб мужнасці і баявой славе савецкага народа, аб яго немінучай перамозе над фашызмам.

З экраннага твора І. Пікман прынеслі беларускаму дакументальнаму кінематографу шэсць міжнародных прызю. Гран-пры — «Залатая каравела» і залаты медаль Міжнароднага кінафестывалю ў Варне — высокая ўзнагарода! — за карціну «Прытча пра кола і бясперу». У 1976 годзе часопіс «Советский экран» № 19 пра гэты фільм пісаў: «Тэхніка здымкі, якую выкарыстаў рэжысёр І. Пікман, пакуль не мае назвы. Яго апошняя праца, якая зроблена ў аб'яднанні «Летапіс» студыі «Беларусьфільм», — «Прытча пра кола і бясперу» — уяўляе сабою неспрыможную, але вяртаючы мазаіку мультыплікацыі, дакументальнага і ігравога кіно». Міжнародная арганізацыя УНІАТЭК адзначыла наватарскі твор беларускага кінадакументаліста Сярэбраным прызам і ганаровым дыпламам, афіцыйна прызнала новы метады тэхніцы здымкаў і дала яму назву «Ізопік», што ў рускай тэрміналогіі азначае «набачанне Пікмана». У новай тэхніцы здымкаў сцэнарыст і рэжысёр І. Пікман паставіў дзве карціны: «Пакуль не грыве гром», удастоены залатога медала і дыплама I-й ступені Міжнароднага кінафестывалю ў Сафіі, «Пачнем з хадзьбы», «Не хвалючыся, калі ласка» і іншыя.

У 1969 годзе І. Пікман у сааўтарстве з А. Ясінікім і У. Цеслюком зрабіў дакументальны фільм «Штрыхі да партрэта», прысвечаны 50-годдзю нашай рэспублікі. Гледачы і грамадскія прызналі яго адным з лепшых твораў года.

Тэматыка кінатвораў І. Пікмана даволі шырокая. Пра гэта гавораць і іх назвы: «Пастух», «Брыгадзір», «Мазырская сустрэча», «Мы — сінглызнікі», «Беларуская сюіта»... І тут І. Пікман выступае не толькі як рэжысёр, але і як сааўтар сцэнарыяў разам з М. Замскім, Г. Коласам, М. Шыманскім. Сталяя плённая творчая садружнасць складалася ў І. Пікмана з наладжана мастацтвазнаўства У. Халіпам, вядомым сцэнарыстам, драматургам, тэатральным крытыкам. Як для беларускага тэатра, так і для кіно У. Халіп робіць многае. Ён аўтар тэатразнаўчай кнігі «Радок працывітання тэатра», яго яры належаць лібрэта опер «Джардана Бруна», «Матухна Кураж і яе дзеці». Апрача дакументальных карцін брэсцкага цыкла, У. Халіп з'яўляецца адным з аўтараў шматсерыйных мастацкіх фільмаў «Полымя», «Час выбраў нас», а таксама дакументальных твораў «Тры колеры радасці», «Зямля, на якой жывём»... Такія садружнасць літаратара і кінамастаграфіста — плённая.

Уклад у беларускае дакументальнае кіно, якое зрабілі яго прызнаныя майстры У. Халіп і І. Пікман, значны і заслугу мае высокай узнагароды.

А. МАХНАЧ,
удзельнік абароны Брэсцкай крэпасці.

ПАД ЗНАКАМ ТАЛЕНТУ І ПРАЦЫ

Сярод кніг, вылучаных на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР, значыцца «Талент і праца» Дзмітрыя Бугаёва.

Усе яго кнігі ўнутрана аб'яднаны пафасам служэння роднай культуры, заклапочанасцю ле ісама, прычымповым падыходам да творчасці асобных пісьменнікаў, дакладнасцю пазіцыі, выверанасцю ідэйных і маральна-этычных крытэрыяў.

Пачатак выступленняў крытыка адносіцца да сярэдзіны 50-х гадоў, да таго часу, калі ўся савецкая літаратура перажывала актыўнае абнаўленне, выходзіла на новыя рубяжы эстэтычнага перажывання і пазнання жыцця, пераадолювачы інерцыю ўстарэлых поглядаў і тэндэнцый. Малады крытык з усёй страснасцю ўключыўся ў гэты працэс абнаўлення, быў адным з тых, хто актыўна спрыяў літаратурнаму прагрэсу, падтрымаў усё маладое, свежэе, перспектыўнае.

Аднак для тагачасных выступленняў Д. Бугаёва не толькі былі ўласцівы малады запал, палнасць і тэмпераментнасць, але і доказнасць, аргументаванасць палажэнняў і вывадаў. Пры гэтым, здавалася б, што найбольш характэрна кнігам пра У. Дубоўку і М. Гарэцкага, пафас даследчыка часамі затрачываўся на доказ рэчаў, што нібыта не мелі не-

пасрэдных адносін да літаратуры, да яе тонкай эстэтычнай прыроды. Але не будзем залішне строгімі судзіцьмі, давайце на хвілінку пазбавімся сваёй эстэтычнай святасці, спусцімся з паднябесных вышыняў на грэшную зямлю і прыгадаем, як да Бугаёва ацэньвалася творчасць тых жа Гарэцкага і Дубоўкі. Ацэньвалася, мякка кажучы, не па заслугах — нават самі імёны шырока прызнаваліся сёння пісьменнікаў не прыгадаліся ў гісторыі літаратуры.

Даследчык ужо тады дзейнічаў на перспектывы, добра разумеў, што мала словамі абвергнуць сцвярджэнні вулгарна-сацыялагічнай, разнасна-аглабальнай крытыкі — куды больш сэнсу заключалася ў неабходнасці фактамі дасведчыць неабгрунтаванасць ранейшых схем і догмаў. Аднак доказнасць не з'яўлялася для крытыка выключнай умовай таго часу. Якісць гэтай застанецца вызначальнай на працягу ўсяго далейшага творчага шляху, набываючы новыя адценні і асаблівасці.

Сёння ў крытычных працах Бугаёва няма былой фантаграфічнай насычанасці — час не той, каб з лічыльнікамі ў руках даказаць сваю правату, — але застаецца ўнутрана арганічным поглядам на літаратуру, як на надзвычай адназначную

мадсную справу, якая з жыццямі нараджаецца і ў жыцці вяртаецца, несучы ў яго ідэі добра, праўды, справядлівасці, характава.

Кніга «Талент і праца», з'яўляючыся паказчыкам індыўідуальных магчымасцей і здольнасці, у значнай ступені сведчыць і пра агульны стан беларускай крытыкі на сучасным этапе яе развіцця. У часопісах і зборніках пераважаюць рэцэнзіі і артыкулы, прысвечаныя творчасці асобных майстроў слова і, як правіла, адсутнічаюць артыкулы праблемныя, у якіх мелася б спроба асвятліць літаратурны працэс у цэласнасці, даследаваць надзённыя пытанні зместу, формы, жанру і г. д. Знешне гэтая ж асаблівасць уласціва і кнізе Д. Бугаёва. З дванаццаці артыкулаў, уключаных у яе, толькі адзін асвятляе агульныя праблемы развіцця сучаснага беларускага апавядання. У цэнтры апошніх адзінаццаці — творчасць у цэлым, ці нейкія важныя этапы творчасці асобных пісьменнікаў. Аднак гэты зусім не значыць, што ў іх вядзецца ізаляваны ад шырокага літаратурнага працэсу, замкнёны ў самім сабе аналіз канкрэтнага тэксту, што постаці пісьменнікаў і зробленае імі штурхана адасоблена ад аб'ёмнага культурна-мастацкага і грамадскага кантэксту. Наадварот. Крытык, выбіраючы найбольш прыдатную для сваіх творчых схільнасцей і магчымасцей форму выступлення, вырашае праз яе актуальныя для развіцця літаратуры задачы і праблемы: творчасць асобных пісьменнікаў, як правіла, разглядаецца ім на шырокім грамадска-літаратурным фоне, а непасрэднае і чулае пранікненне ў тэкст спалучаецца з выхадзімі да праблем даследавання той жа формы, жанру, стылю і г. д.

Спрыяе гэтаму не толькі ўся папярэдняя творчасць крытыка, яго тэарэтычная ўзброенасць і інтэлектуальная назапашанасць, але і выкладчыцкая дзейнасць на філагічным факультэце ўніверсітэта. Яна выхавала ў Бугаёва здольнасць праз асобнага аўтара бачыць шырокае поле ўсёй літаратуры, удала спалучаць даследаванне мастацкай практыкі з тэорыяй, у значнай меры вызначыла і сам падыход да творчасці таго ці іншага пісьменніка, умненне аб'ёмнага ўспрымання зробленага мастацка-літэратурнага слова. Для кнігі ўласціва адчуванне аўдыторыі, свайго чытача, імкненне гаварыць так і тое, што можа зацікавіць, выклікаць рэзананс, узбудзіць думку, паспрыяць фарміраванню ў чалавека грамадзяніна. Таму, ствараючы творчыя партрэты М. Аўрамчыка, А. Вярцінскага, П. Галавача, І. Навуменкі, Я. Янішчыц, крытык засяроджвае нашу ўвагу на вузлавых, у нечым спрэчных, ці пакуль што маладаследваных момантах іх творчасці.

Бугаёў належыць да таго тыпу даследчыкаў, якім абавязкова трэба ўсё ведаць, што так ці іначай звязана з творчасцю пісьменніка, пра якога ён піша. Чытаючы, напрыклад, артыкулы пра Дубоўку, Крапіву, Коласа, Панчанку, Лобана, Быкава, бачылі, што іх аўтар надзвычай добра сумленна пералапаціў крытычную літаратуру па творчасці названых пісьменнікаў.

Адной з прывабных рыс даследчыка з'яўляецца палемічнасць, якая ажыўляе кнігу, уносіць у яе імклівасць і дынамізм. Часамі крытык бывае і з'едлівы, аднак толькі тады, калі справа ідзе пра відавочнае парушэнне ідэяна-эстэтычных прыняццяў, калі яго апанент у заўзятай зацікаўленасці паўтарае тое, што даўно адкінута ў нябыт самім

часам. Аднак і ў гэтым, і ў іншых выпадках крытык не бывае галаслоўным, а заўсёды вядзе канкрэтную спрэчку. Адметнасцю аўтарскага стылю з'яўляецца і бугаёўскія ўсмешка — іскрыны смеху шчодрас распынаны па ўсёй кнізе. А як часта даводзіцца нам чытаць безаблічна-посныя працы некаторых аўтараў, здзіўляцца, што напісаныя яны не кібернетычнымі машынамі, а жывымі людзьмі!

Добрымі словамі варта адзначыць і такую рысу крытыка, як шматграннасць інтарэсаў (яго першы зборнік артыкулаў так і называўся — «Шматграннасць»).

У полі зроку Д. Бугаёва — не адно пакаленне, жанр, ці прамажан часу, а беларуская літаратура ў вызначальных тэндэнцыях развіцця ад Кастрычніка і да нашых дзён. Вядома, перад намі не гісторыя, а кніга літаратурнай крытыкі — таму выбарчаснасць матэрыялу цалкам зразумелая і апраўданая. Аднак прадуманасць у складанні кнігі відавочная. Аўтар, перш за ўсё, імкнецца ўключыць сюды актуальныя для развіцця сучаснай літаратуры артыкулы, ці такія, якімі трэба запойніць прагалы ў асвятленні літаратурнага працэсу. Разам з гэтым, крытыку ўдалося паказаць багата і шматграннасць талентаў, разнастайнасць шляхоў, па якіх развіваецца беларуская проза, паэзія, драматургія.

Гэта атрымалася не выпадкова, а дзякуючы своеасабліваму стыку, сумяшчальнасці літаратуры з гісторыяй, на якім стваралася кніга крытыкі «Талент і праца». Жывучы ёю, Бугаёў адначасова шмат сіл укладаў у напісанне двухтомнай гісторыі беларускай савецкай літаратуры, якая Міністэрствам вышэйшай адукацыі БССР прапанавана студэнтам-філфакцаўцам універсітэта ў якасці падручніка. Бугаёў з'яўляецца адным з рэдактараў і, па сутнасці, асноўным аўтарам гэтай гісторыі.

У беларускім друку ўжо не адзін раз выказвалася меркаванне, што слабасць нашай крытыкі, яе няўменне бачыць развіццё літаратуры ў перспектыве ў значнай меры нітуюцца з адсутнасцю цэласнага погляду на літаратурны працэс, паколькі існуе цэхавы падзел працы: адны аўтары пішуць пра прозу, другія — пра паэзію, трэція — пра драматургію.

Дзмітрый Бугаёў з'яўляецца адным з нешматлікіх, бадай што адзіным, хто з прафесійнай зацікаўленасцю сочыць за развіццём усіх жанраў, за літаратурнай цэласцю і піша пра яе ў артыкулах. У кнізе «Талент і праца» праўда, матэрыялаў пра самую крытыку няма, але, адзначаючы гэта, ніяк нельга забыцца на гронтоўны артыкул у «Вопросах літаратуры», дзе не толькі сказана пра лепшыя дасягненні беларускай крытыкі, але і дадзена ацэнка некаторым адмоўным з'явам у ёй. Сюды ж трэба прыліковаць часопісныя рэцэнзіі на крытычныя і літаратурна-адукацыйныя кнігі, шматлікія вусныя выступленні па актуальных праблемах развіцця гэтага жанру — на працягу шэрагу гадоў Бугаёў узначальваў секцыю крытыкі Саюза пісьменнікаў БССР.

Тут у асноўным гаворка пра кнігу «Талент і праца» вялася ў агульным плане — заглыбленне ў канкрэты змест артыкулаў патрабуе іншага падыходу, што, дарэчы, ужо было зроблена аўтарамі часопісных і газетных рэцэнзій, апублікаваных неўзабаве пасля выхаду з друку «Таленту і працы».

На маю думку, Дзмітрый Бугаёў варта прысудзіць яму высокага звання лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР.

Яўген ЛЕЦКА.

ПАДЗЕІ І ДАТЫ

Міхасю Дуброўскаму—85

3 кастрычніка Міхасю Дуброўскаму споўнілася 85 гадоў у дзень нараджэння. Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР накіравала яму прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Міхася Георгіевіч!

Горача, ад усёй душы адвітаем Вас, аднаго са старэйшых беларускіх літаратараў, з 85-годдзем з дня нараджэння.

Сын селяніна, Вы ўступілі ў працоўнае жыццё на пачатку нашага стагоддзя, прынялі ўдзел у падзеях Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Смаленску і на Клімаўшчыне. У гады грамадзянскай вайны добраахвотнікам Вы ўступілі ў рады Чырвонай Арміі.

Важнай вяхой Вашай біяграфіі стала вучоба

на творчым аддзяленні Вышэйшага літаратурна-мастацкага інстытута імя В. Брусава ў Маскве, які скончылі ў 1925 годзе. Пасля вучобы Вы накіроўваецца ў Мінск наву-

ковым супрацоўнікам у камісію Інбелкульту.

З 1926 па 1945 год Вы жылі і працавалі ў Маскве, займаючы розныя пасады ў шэрагу ўстаноў.

Вучоба ў аспірантуры пры Інстытуце філасофіі, літаратуры, гісторыі і абарона дысертацыі далі Вам магчымасць пераключыцца на выкладчыцкую работу ў ВУНУ: два гады працавалі ў Брэсцкім настаўніцкім інстытуце, пасля ў Літаратурным інстытуце імя М. Горькага ў Маскве, а ў 1950—1957 гадах — у Гродзенскім педінстытуце імя Я. Купалы.

Кандыдат філагічных навук, Вы шмат сіл і энергіі аддалі справе выхавання студэнцкай моладзі, старанна перадавалі ёй свой багаты жыццёвы вопыт.

Ваша выступленне ў друку як літаратара адбылося ў 1918 годзе. На Вашым творчым рахунку — вершы, п'есы, артыкулы, якія былі змешчаны ў шмат якіх перыядычных выданнях нашай краіны. Вам належыць пераклады на беларускую мову паэмы О. Уайльда «Балада Рэдынгскай турмы» і іншых твораў замежных і савецкіх аўтараў.

Жадаем Вам, дарагі Міхася Георгіевіч, новых творчых поспехаў, доўгіх год жыцця, шчасця».

Івану Пташнікаву—50

7 кастрычніка споўнілася 50 гадоў у дзень нараджэння Івана Пташнікава. З гэтай нагоды праўленне Саюза пісьменнікаў БССР накіравала яму прывітаньне ад імя Саюза пісьменнікаў БССР, у якім гаворыцца:

«Дарагі Іван Мікалаевіч!

У Вашыя пяцьдзесят гадоў прыміце ад сяброў і калег па яру самай шырокай віншавання і найлепшыя пажаданні! Вы з таго пакалення, чыё маленства прыпала на ваенныя гады, з тых мясцін Міншчыны, дзе было найбольш партызанскіх сцяжын, дзе народ з першых дзён акупацыі ўзяўся за зброю.

Скончыўшы сярэдняю школу, Вы працавалі ў рэдакцыі раённай газеты, настаўнічалі. Вышэйшую адукацыю Вы набылі на аддзяленні журналістыкі філагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна.

Перажытае ў дні ваеннага ліхалецця, які ў пару пасляваеннага аднаўлення калгаснага жыцця, лягло ў аснову першага творчага набытку, які прадвызначыў Ваш плённы шлях у прозе. Аповесць «Чачык», якая разам з апавяданнямі складала змест першай кнігі «Зерне падае не на камень», раман «Чакай у далёкіх Грынях», апо-

весць «Лонва», кніга апавяданняў «Сцяпан Жыхар са Сцешыца», аповесць «Тартан», па якой на Беларускім тэлебачанні пастаўлены аднайменны фільм, раман «Мсціжы», аповесць «Найдорф», за якую прысуджана Дзяржаўная прэмія БССР, — такі плён Вашай творчай дзейнасці за дваццаць пяць гадоў.

Чытаеш Вы творы і як бы ўваходзіш у самую быструю рані жыцця — хвалі народнай моўнай стыліі імкнуць у нязведаныя глыбіні спазнання чалавека як непаўторнай асобы, якая з'яднана з прыродай, моцна знітавана з савецкім грамадствам сваім абавязкам сплываць невычэрпны доўг перад Радзімай праз памянненне яе характава, багацця, умацаванне яе свабоды і незалежнасці. Многія Вашыя кнігі перакладзены на мовы народаў СССР і замежжы.

Вы не шкадуеце часу, сіл, ведаў, свайго мастакоўскага вопыту дзеля высакорнага служэння выхаванню маладой зменны літаратараў. Рэдактар мастацкай літаратуры ў Дзяржаўным выдавецтве БССР, рэдактар аддзела прозы ў часопісе «Маладосць», загадчык аддзела прозы ў старэйшым беларускім штомесячніку «Полымя» — такі Ваш паслужны спіс за чвэрць стагоддзя. Ордэнам «Знак Пашаны» і медалём «За доблесную працу» ў азнаменаванне 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна дастойна адзначана Ваша творчая і грамадская дзейнасць.

Горача віншуючы Вас, дарагі Іван Мікалаевіч, са слаўным юбілеем, жадаем Вам добрага здароўя на доўгія гады жыцця, плённага здзяйснення ўсё новых і новых творчых задум, светлага асабістага шчасця!»

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтых віншаванняў і жадае юбілярам ўсяго самага найлепшага.

3 ПАЭТЫЧНАГА ШЫТКА

Васіль ДАВЫДЗЕНКА

Ці кожнаму бачыцца, чуюцца,
Што як выглядае, ладкуецца,
Адметным чым праяўляецца
І нам запамінаецца?

Непагадзь — чорнымі хмарами,
Людзі — жаданымі парамі,
Сонца — цяплом, праменьнямі,
Рэкі, крыніцы — струменнямі,
Сцюжы — марознымі стынямі,
Думкі — імклівымі плынямі,

Узбрэжжы — кручамі,
Крыўды — слязамі пякучымі,
Помста — няменшай адплатаю,
Шчырасць — чыстаю праўдаю,
Сварка і глум — пакутаю,
Дружба — сілай магутнаю.
Радасць — прыемнай уцехаю.
Хітрасць — злою пацехаю.
Спэка — няўродам і мелямі.
Шлюбы — новымі сем'ямі.
Шчасце і ўдача — вяселлямі,
Шумнымі наваселлямі.
Войны — крывавамі рэкамі,
Спусташэннем і здзекамі.
Здрада — няўдзячнасцю, подласцю.
Мір і праца — шчодрасцю
Скарбаў, выгод, што жадаюцца,
З радасцю ўсімі прымаюцца.

Ці кожнаму бачыцца, чуюцца,

Што як выглядае, ладкуецца,
Адметным чым праяўляецца
І нам запамінаецца?

Яўген КРУПЕНЬКА

Хоць сонца з воблакаў прагляне,
на небе меней сінявы:
з тугой шчымлівай
развітанне
зноў пратрублі журавы
над лугам скошаным, балотам,
мясцінах, сэрцу дарагіх.

У журавоў свае турботы,
дарога дальняя у іх.
У небе робяць круг за кругам,
нялёгка край свой пакідаць,
ды час прыспешвае, і рупіць

хутчэй у вырай адлятаць.
Хоць восень барваю палае,
але азмрочаныя дні:
відаць,
і птушкам не хапае,
як людзям,
роднай цеплыні.

Вечарэ

На схіле — сонца. Вечарэ.
Ідзе на адпачынак дзень.
Кладзецца на зямлю, даўжэе
цень.
Даўжэе цень высокіх дрэў,
і замаўкае птушак спеў.
Мой цень — вялізны сілуэт —
за мной пляецца моўчкі ўслед,
не адступае ні на крок.
Яшчэ не свеціць веташок,

ПРОЗА

МАТКА

Яны пажаніліся перад самаю вайною. У вайну ўжо
малое нарадзілася. Утраіх, з дзіцяткам, пайшлі яны
ў партызаны. Выходзячы з блакады, знямоглыя, зня-
сіленыя, праз лясны і балоты, неслі па чарзе дачушку
— маленькі сіні шкільцік.

Не далі прапасці.

Пасля вайны яшчэ сыноч нарадзіўся. Гэты ўжо го-
ра не ведаў, рос сыты, дужанькі, здаровенькі.
І тады, калі ўсё ліха засталася ззаду, калі ўжо,
здаецца, толькі жыві, жонка пачала піць.

Мужык сварыўся, замыкаў яе ў хаце, хаваў адзе-
жу, грошы — нічога не памагала. Жанчына апусціла-
ся, спілася.

Ён разышоўся з ёю, сам гадаваў дзяцей. Калі сын
і дачка выраслі, ажаніўся другі раз.

Жанчына трапілася душэўная, сваіх дзяцей не
мела і ўсю ласку пачала аддаваць мужавым. І тыя
палюбілі матчыну, роднай маткі не прызнавалі, са-
ромеліся, ведалі, што яна па-ранейшаму п'е, збірае
ў парку парожнія бутэлькі.

Шмат гадоў не пераступала матка парог свайго бы-
лога дома. І вось, давялося пераступіць. Памерла
дачка, тая, што некалі была маленькі сіні шкільцік.
Ляжала ў труне — маладая, прыгожая, а бацька, аб-
шчапіўшы голаў рукамі, гаварыў, гаварыў:

— Гэта яны, яны... Вайна, блакада... Гэта яны...

Спынілася матка на парозе — у чорнай хустачцы
пад бараду, з авоськай, у якой ляжалі дзве парожнія
бутэлькі. Яе ніхто не прывеціў, ніхто не запрасіў
сесці. Яна пайшла на кухню і сядзела там увесь
дзень і ўсю ноч, і назаўтра, пакуль не прыехаў аўто-
бус з чорнаю паскаю.

Часам на кухню заходзілі сваякі з тых месцаў, дзе
яна нарадзілася, дзе была ў партызанах, і яна каза-
ла:

— А помніш, Ганначка, як я з ёю, з маленькаю, з
лесу да цябе прыйшла...

— Помню, помню, нягож не помню, — адказвала
Ганна.

— А помніш, як яна і плакаць не магла, такая бы-
ла згаладалая...

— Помню, помню...

— А як немцы нашу хату з мамаю маёй спалілі...

— Спалілі, спалілі...

— Гэта ж за нас, што мы ў партызаны пайшлі...

На могілках яна ўпала на труну дачкі, загаласіла:

— А прасці ж ты мяне, дочкачка, а прасці! А прасці
ж ты мяне, прасці!...

На аўтобусе вярталіся назад. Ехалі на памінкі. Яна
папрасіла шафёра, каб спыніў машыну на ўскраі го-
рада.

Увесь аўтобус моўчкі глядзеў, як стаяла яна каля
дзвярэй, трымаючы ў руках усё тую ж авоську. Усе
нечага чакалі. І сын сказаў:

— Не выходзьце... Паедзем з намі...

Яна нічога не адказала. Шафёр адчыніў дзверцы.
Звякнулі ў авосьцы парожнія бутэлькі. Яна выйшла.
Засталася на вуліцы адна — у чорнай сукенцы, у
чорнай хустачцы пад бараду.

— А ты кажаш — вайна даўно мінула... У яе, люб-
ка, твараў, як у вобаратня...

СВЯКРУХА

Жылі муж і жонка, жылі толькі ўдваіх, і як збоку
паглядзець, то і няблага: разам у кіно, разам у тэ-
атр, разам у гасці. Ды вось захварэла жончына ма-
ці, якая дасюль жыла ў другім горадзе, і прыйшлося
дацца забраць старую пад сваю страху. А маці —
лежма ляжыць, сама і падняцца не можа.

Усё менш пачаў стыхацца муж дома — то ў яго
сход, то работа тэрміновая, але жонка разумела —
замінае яму хворая цешча, камфорт, ці як там яго
называюць, у хаце парушаны.

Хутка балбатлівая сяброўкі прынесьлі і навіну —
завялася ў яе мужа кабета, ды маладая, ды чэпкая
— упілася ў яе чалавека ўсімі кіпцюрамі.

Бачыць жанчына — бяда насоўваецца, ды што зро-

біш...

Вайну сыну аб'явіла яго ўласная матка. Крычала,
сварылася, падпільнавала тую, маладую, морду ёй
набіла.

Але вайны не выйграла. Не ўтрымала сына пры ня-
вестцы, разышоўся той з жонкаю, жаніўся з мала-
дою.

Пагаравала былая жонка ды з адчаю з маладым
хлопцам любоў закруціла, кінулася ў тую любоў, як
у вір галавою. І трэба ж — зацяжарыла. З мужам
дванаццаць гадоў пражыла — і нічога, а тут — за-
цяжарыла, а малады хлопец, як гэта кажучы, хвастом
накрыўся.

— Няхай будзе дзіця, — сказала ёй былая свяк-
руха. — Выгадуем.

Лідзія АРАБЕЙ

АПАВЯДАННІ ЦЁТКІ ЕВЫ

— Што вам маё дзіця, — плакала былая нявестка.
— У вас, вунь, свой унук скоро будзе, ад уласнага
сына, з тою, маладою.

— Няхай яны сабе там як хочуць, а ты сваё не за-
бівай... Выгадуем...

Нарадзілася дзяўчынка. Кволая, хворая. А тут
яшчэ матка каторы год лежма ляжыць, і на работу
хадзіць трэба, не кінеш жа работы, на нешта жыць
трэба. Хоць ты разарвіся.

Былая свякруха да былой нявесткі перабралася,
закасала рукавы. Ночы з малою не спіць, па дакта-
рах носіць, на курорты возіць, мые, варыць, прыбі-
рае, былою нявесткаю камандуе — вось так зрабі,
а гэтага не чапай, туды схадзі...

І год так, і два, і пяць, і дзесяць...

Падрасла ўнучка, паздаравала. За бабкаю бегает:
бабка, бабка, ты куды... Бабка, бабка, я з табою...

А родная бабка тым часам памерла. Жывуць ця-
пер утрох — былая нявестка, былая свякруха і ўнуч-
ка. А сын з тою, маладою, разышоўся. Кажучы, над-
та кепская аказалася.

СОЛЬВЕЙГ

Кажучы, жыла некалі адна дзяўчына, Сольвейг яе
звалі, дык яна ўсё жыццё свайго каханага чакала. І
я адну такую ведаю. Маруську.

Прышла тая Маруська да маткі свайго хлопца і
сказала, што чакае дзіця ад яе сына.

— Што ж ты, сыноч, — заплакала матка. — Калі
ўжо так, то жаніся.

— І не падумаю, — заявіў сын. — Што я там...
Адзін раз п'яны пераначаваў... Можна, гэта і не маё...

— Не грашы, сыноч, каб не тваё, не прыйшла б
дзяўчына...

— Не ведаю, п'яны быў...

— Не давядзе цябе гарэлка да добра, — сказала
матка.

І не давяла.

Працаваў сын на камвольным камбінаце і іграў у
духавым аркестры на трубе. Украў шпульку нітак (на
гарэлку грошы былі патрэбныя) і паклаў у футарал
ад той трубы. Ехаў з тымі ніткамі ў трамвай, заснуў.
Прахапіўся і спрасоння да суседа па лаўцы: «Ты
ніткі не трэба?»

да яго мацеры, і тая шыла хлопчыку кашулькі, вяза-
ла шкарпэткі. Хлопчык пачаў называць яе бабкай.

Мінулі і тыя пяць гадоў. Зноў прыйшла жанчына з
дзіцем да яго. Чысценькі, ружовенькі хлоп-
чык з дзівам паглядаў на высокага насупленага
дзядзьку з нагала стрыжанам галавою.

— Я табе яшчэ тады аб'явіў — не буду з табою
жаніцца, — сказаў дзядзька ягонай мацеры.

— Дык жаніся з другою, я тады, можа, чакаць не
буду, — сказала маці.

— А якая дурніца за мяне пойдзе... Хіба такая, як
ты, — адказаў ён.

І тыя пяць гадоў розуму не прыбавілі. Гаравала
матка, гаравала, баялася, што сп'яну сын зноў якой
бяды наробиць ды зноў у турму трапіць. Напісала
заяву, каб забралі сына на лячэнне. І забралі.

А матка яго дзіцяці ўвесь гэты час на заводзе
працавала, ды працавала старанна, добра. Ёй далі
асобную кватэру. Яна купіла тэлевізар, халадзільнік.
Сын канчаў ужо школу. Быў выдатнік. Прасіла сына,
каб напісаў бацьку пісьмо. Сын адказаў:

— Не...

А яна зноў чакала.

І дачакалася.

Сівы і лысы прыйшоў ён да яе, у чыстую прыбра-
ную кватэру. Стаў на парозе, апусціўшы галаву.

Яна доўга глядзела на яго і слухала сябе. Ці зава-
рушыцца там, у грудзях.

Мусіць, заварушылася.

— Калі хочаш, можаш тут застацца, — сказала яна.

— Сын наш у арміі.

І ён застаўся.

ДАЧКА

Ёй было тры гады, калі памерла матка, бацька
прапаў на фронце без вестак. Яе ўдочарылі бяздзет-
ныя людзі, ён — інжынер, яна — доктарка.

Праз некалькі гадоў пасля вайны аб'явіўся бацька
— худы, сівы, у падраным брудным шынялі. Быў
у палоне. У бацькі ўсё, што засталася на свеце, — гэ-
та вось адзіная дачка. Ён прыйшоў падзякаваць лю-
дзям, што гадалі дзяўчынку, і забраць яе.

Прыёмныя бацькі пачалі вучыць малую:

не загарэліся і зоркі,
туман, як з коміна дымок,
памалу цэдзіцца на ўзгоркі.
Над вухам камары звяняць.
Рвуць жабы на балоце глоткі.
Крыху прытомленай паходкай
ідзе мой дзень вечараваць.

Нібы атары, у поўдзень, гарачую спёку
на горных вяршынях у стоме заснулі
аблокі.

Заснулі аблокі — і ціша навокал такая,
што чуюцца нават, як дыхае траўка
малая.

Дыхае траўка малая. І толькі у пільным
дазоры
арол на вяршыні вартуе і цішу, і горы.

Яраслаў ПАРХУТА

А недзе ў лузе...

А недзе ў лузе пасвіліся коні...
А недзе мама слапа ручнікі...
І пазіралі ў звонкае бяздонне
З абочыны дарогі васількі.

А там, у жаўруковым паднябессі,
Дзе аблачын клубіўся белы дым,
На тонкім промні трапятала песня —
Зямлі маёй найпрыгажэйшы гімн.

І ручнікі выбельваліся самі.
І сінню палыхалі васількі.
А жарабя навыверадкі з намі
Ляцела апантана да ракі...

Цяпер, калі зацерусіла скроні
Няўмольнасці густая сівізна,
Мне часта сняцца стомленыя коні
І ручнікоў кужэльных белізна.

Міхась ПАЗНЯКОУ

Трыялеты

Максіму БАГДАНОВІЧУ

Ты ўжо на роднай Беларусі,
Дзе і гаючы нават дым.
Як марыў некалі, зусім
Ты ўжо на роднай Беларусі.

І над табою маладым
Цяпер лятуць на поўдзень гусі.
Ты ўжо на роднай Беларусі,

Дзе і гаючы нават дым.

Ты паміраў там адзінокім,
Тут у цябе сяброў — мільён.
Хоць не палюхаў вечны сон,
Ты паміраў там адзінокім.

Гучыць твой гімн жыццю здавён
У краіне роднай сінявокай.
Ты паміраў там адзінокім,
Тут у цябе сяброў — мільён.

Лятуць крылатыя гады,
І азірнуцца мала часу.
У самай радаснай акрасе
Лятуць крылатыя гады.

А на тваёй жыццёвай пласце
Не каласоў больш — лебяды...
Лятуць крылатыя гады,
І азірнуцца мала часу.

— Не ідзі да яго, ён быў у палоне, ён здраднік...
І як ты будзеш з ім жыць, у яго нават кватэры няма,
а тут — чаго табе не хапае... Мы твае тата і мама...
Дзяўчынка пачала хавацца ад бацькі. Ён прыхо-
дзіў да яе ў школу, і яна па партых уцякала ад яго
— каб не злавіў.

Бацька плакаў.
А потым падаў заяву ў суд, каб цераз суд забраць
дачку.

На судзе спыталі ў дзяўчынкі:
— З кім ты хочаш быць?

Яна сказала:
— З маімі татам і мамаю...

Ён з'ехаў з гэтага горада, завёў другую сям'ю, але
дзяцей у яго больш не было.

Дачка вырасла, выйшла замуж, у яе з'явіліся свае
дзеці. Аднойчы яна сасніла свайго роднага бацьку—
быццам стаіць той у класе каля дошкі — худы, стары,
у сваім падраным брудным шынялі, і плача.

Цэлы дзень у яе ўсё валілася з рук. Са страхам
глядзела на сваіх дзяцей — а раптам некалі так і
яны... Чаго на свеце не бывае...

ПАМІНКІ

Жылі маці, бацька і сын. Ды сям'і там даўно не
было. Хоць маці з бацькай і не развяліся па даку-
ментах, але маці не заходзіла ў бацькаў пакой і сы-
на туды не пускала, і бацька ў іхні пакой не завіт-
ваў, харчаваліся асобна.

Матка часта казалася сыну, што жыве ён пры жы-
вым бацьку сиратою, ды сын і праўда не адчуваў
пры сабе бацькавага сэрца, бачыў, што той выпівае,
і ўсё больш нарастаў ў яго злосьць і крыўда супроць
гэтага чалавека. Ён саромеўся яго, сам сябе пера-
конваў, што бацькі ў яго і праўда няма.

Сын падростаў, маці старэла, бацька ўсё больш
апускаўся.

І раптам бацька памёр.

Упершыню за доўгія гады зайшоў сын у бацькаў
пакой. І ўбачыў, што ў пакоі чыста. На сценах вісяць
малюнкi, бацькавы карціны — бацька быў мастак.
Сын доўга глядзеў на адну карціну — сярод поля,
пад месцам, удалы вілася сумная дарога, і чамусьці
хацелася глядзець і глядзець на яе.

Хоць маці даўно не лічыла бацьку мужам, выра-
шыла пахаваць яго па-чалавечы. І ўсё было, як у
людзей. У труне былі муж ляжаў паголены, памы-
ты, у новым касцюме, у новых чаравіках. А пасля
пахавання наладзілі памінікі.

Сабралася многа людзей. І адзін за адным пады-
маліся за сталом бацькавы таварышы. І гаварылі:

Што нябожчык быў таленавіты чалавек.

Што нябожчык быў сумленны чалавек.

Што нябожчык быў добры... І ўспаміналі рознае з
яго жыцця.

Сын сядзеў, як скамянелы. Ён ніколі не чуў, каб
так гаварылі пра бацьку. Ён не ведаў усяго гэтага
пра бацьку. І пад горла падступала сляза. І падступа-
ла радасць. Аказваецца, ён быў не сирата. У яго быў
бацька... І яго можна было не саромецца.

І зноў агортваў жаль.

ТАЯМНІЦА

Жыла матка з меншаю дачкою. Яшчэ мелася ў яе
старэйшая дачка, але тая жыла ў другім горадзе.
Матка часта квалілася — хварэла сэрцам, хуткая да-
памога не раз вяртала яе, можна сказаць, з таго
свету.

І вось аднойчы прыносіць паштар тэлеграму — па-
мерла старэйшая дачка. Малодшая дачка схпіла
тую тэлеграму, схавала. Што рабіць з маткаю? Да-
знаецца пра смерць дачкі і не вытрывае яе хворае
сэрца.

І вырашыла меншая дачка ўтаіць ад мацеры
смерць старэйшай. Сказала мацеры, што едзе ў
камандзіроўку, а сама пахавала сястру, дамовілася з
нейкаю жанчынаю, што тая ад імя сястры будзе
пісаць пісьмы мацеры.

І жанчына пісала. І маці гаварыла пра старэйшую
дачку як пра жывую, расказвала суседкам, што піша
дачка ў пісьме. А ўсе суседзі ўжо ведалі пра смерць
дачкі, але ніхто і словам не намякнуў старой, што
дачкі яе ўжо няма на свеце.

І год прайшоў, і два, і тры.

Ці надакучыла той, незнаёмай, жанчыне, пісьмы пі-
саць, а можа, у пісьмах адчула матка фальш, а можа,
пачало пра нешта здагадвацца матчына сэрца.

І спыталася маці ў меншай дачкі:

— А чаму яна да нас так доўга не прыязджае?..

— Мусіць, часу няма, надта занятая, — адказала
меншая дачка, хаваючы вочы.

І яшчэ прайшоў год.

— Чаму ж яна да нас не прыязджае? — з тугою
спыталася маці.

І больш не пыталася.

І больш з меншаю дачкою не гаварыла пра ста-
рэйшую дачку. Матка здагадалася, што з большаю
бяда, але не хацела, каб меншая ведала, што яна
здагадалася.

А дачка не гаварыла, бо ўсё берагла матчына сэр-
ца.

Так і памерла старая, ні слова не сказаўшы з мен-
шаю дачкою пра смерць яе сястры.

НЯВЕСТКІ

Вярнуўся сын з вайны — прыгожы, статны, грудзі
ў ордэнах ды медалях і ні разу нават не паранены.
Слязьмі абмыла матка кожны той медаль і кожны ор-
дэн, кожны гузік на гімнасцёрцы — слязьмі радасці.
І здавалася ёй, што лепшага за яе сына няма сыноў
на свеце.

А той тым часам надумаў жаніцца. І, як часта бы-
вае, у маткі дазволу не спытаўся, прывёў дадому
маладую жонку, ды ўсё.

Не спадабалася матцы нявестка. Хіба пад пару яна
яе сыну? Хіба такую ён мог узяць? І пачала: не так
нявестка ходзіць, не так нявестка робіць, не так ся-
дзіць.

Пачала зводзіць нявестку з сынам, і тыя хапаліся
сварыцца. Сварыліся, сварыліся, пакуль не развя-
ліся.

Матка радавалася.

Прайшоў час, і прывёў сын у хату другую жонку.

Спачатку маці бурчэла паціху, потым загаварыла
ўголос. Пачала казаць, што ўжо тая, з якой разы-
шоўся, была анёл у параўнанні з гэтай, а гэта — сло-
ва ёй скажы — яна табе дзесяць, а сама і варыць не
ўмее, прыбіраць не ўмее, мужа шанавецца не ўмее,
не кажучы пра яго старую матку.

Развяла сына і з другою жонкаю.

Жаніўся сын трэці раз.

А трэцяя аказалася ласкавая, добрая. Яна сказала
мужавай мацеры:

— Мамачка, мы думаем, што вам лепей жыць ад-
ной, а то ў нас дзеткі пойдуць, шумна будзе, ды
яшчэ — я сваю маму ўзяць хачу, дзе ж мы ўсе тут
памесцімся?

І пераехалі ад мацеры.

І дасюль жывуць шчасліва.

А матка засталася адна.

ДЗЯДЗЬКА

Гэта было ў вайну. Пастукалі ноччу ў дзядзькаву
хату, адчыніў ён дзверы, а на парозе кабетта з хлоп-
чыкам гадоў дзесяці, стаяць, калоцяцца. Ледзьве па-
знаў чалавек жонку свайго даваеннага сябра, які ў
раёне пракурорам быў, і яго сына. А кабетта просіць,
моліць:

— Ратуй ад смерці... Хавай... Немцы шукаюць...

Завёў іх дзядзька на гарышча ў гумне, пачаў ім
есці туды насіць. І месяц носіць, і другі, і трэці. А
сам калоціцца — што як немцы дзанаюцца, сваіх
дзяцей загубіць? Ды колькі можна хаваць...

І вырашыў дзядзька пераслаць сваіх гасцей у пар-
тызаны. Толькі як? Пачаў да хлопцаў у вёсцы прыгля-
дацца, каторы з іх які. І здалася яму, што адзін ный-
накш з партызанамі звязаны.

Падпільнаваў дзядзька таго хлопца, слова з ім за
слова, ды і кажа:

— А ў мяне стрэльба ёсць... (Дзядзька і праўда
меў стрэльбу).

— Ададайце мне, — загарэўся хлопец.

— Эге, — пакруціў галавою дзядзька. — Чаго гэта
я табе, пустому хлопцу, стрэльбу аздаваць буду.
Каб партызану...

Праз колькі дзён стукаюцца ў хату, заходзяць —
партызаны.

— Ададай, дзядзька, стрэльбу...

— Ададам толькі самаму большаму вашаму на-

чалніку, — кажа дзядзька.

Прышоў самы большы начальнік.

— Ёсцэка стрэльба... І людзі ёсць... Забірайце і
людзей, і стрэльбу.

Пайшла пракурорава жонка з сынам у партыза-
ны...

Мінулі гады, вайна даўно скончылася. Пагадаваў
дзядзька сваіх дзяцей, раз'ехаліся куды каторы,
жонка памерла, жыве адзін. Жанчына, якую некалі
ад немцаў хаваў, таксама памерла, а сыноў яе жы-
ве. І хоць бы раз калі да дзядзькі наведаўся.

Крыўдна старому. Ад некага пачуў, што адзін ча-
лавец, вось так у вайну ўратаваны, на Камчатцы жы-
ве, дык і адтуль да свайго збавіцеля кожны год у
госці прыязджае, а гэты тут, пад бокам, і не абзы-
ваецца.

І вырашыў дзядзька сам да яго з'ездзіць.

Прайшоў да яго дахаты. Кватэра прасторная, і ды-
ваны там, і посуд дарагі, жонка спраўная, дзеці ха-
рошыя.

Дзядзьку той хлопец пазнаў, здаецца, і ўзрада-
ваўся, пачаў закуску на стол стаўляць.

А дзядзька яму і кажа:

— Я да цябе жыць прайшоў, так што ты мне тут
які куток аслабілі... Ты ж у мяне некалі жыў...

Здаецца, збялеў хлопец, але не паказвае выгледу,
што спалохаўся.

— Жывіце, — кажа.

І дзень жыве дзядзька, і другі, і трэці.

Рады хлопец ці не рады, але церпіць.

На пяты дзень дзядзька не вытрываў.

— Не збіраюся я ў цябе жыць, але што ж ты, ня-
годнік, добра не помніш...

Пачырваневуў хлопец.

З таго часу пісьмы піша, на кожнае свята паштоўкі
шле.

ЗАЛОЎКА

Братава мелла столькі добра, што яно не месціла-
ся ў яе ў хаце, і адзін куфэрак яна завезла да за-
лоўкі, каб там стаяў, у той усё роўна кватэра пустая,
адны дзеці па ёй бегаюць.

А тут вайна пачалася. Кінула братава ўсё сваё да-
бро — і ў бежанцы. А залоўцы як куды падацца з
малымі дзецьмі ды яшчэ з маткаю хвораю? Пад нем-
цамі засталіся.

Скора наваліўся і голад. Памяняла залоўка, што
мела, на хлеб, ды зноў у хаце і мышы няма чым
задушыцца. А дзеці плачуць, хлеба просяць.

Старалася залоўка не глядзець на той куфэрак,
што пайкуватэры займаў — чужое ў ім. Не глядзела,
не глядзела, а далей не вытрывала, адмакнула. А ў
куфэрку адрэзы шарсцяныя ды шоўкавыя, коўдры
пуховыя і нават ручная швейная машына.

Заплакала залоўка, а потым сказала ўголос:

— Даруй мне, братава, сама бачыш — з голаду
паміраем. Няхай тваё дабро маіх дзетак уратуе.

І адзін адрэз памяняла на хлеб, і другі, а далей
неякі і коўдры пайшлі, і машына швейная.

Грызе залоўку сумленне, сама перад сабой апраў-
дваецца:

— Можна, братавай і жывой ужо няма на свеце, а я
па яе дабру плачу... Такая вайна, столькі людзей па-
гінула, што там тое дабро...

Але братава не загінула, скончылася вайна і яна
аб'явілася да залоўкі.

— А дзе ж маё дабро?

Зноў заплакала залоўка, сказала:

— Прабач... Не зберагла... Во, бачыш, дзеці...

А тыя і праўда — абадраныя, галодныя, глядзяць
на гасцю, чакаюць — можа, цётка кавалачак хлеба
дасць...

Раззлавалася братава, пайшла, дзвярамі грукнуў-
шы.

А назаўтра паперку прынесла. Палічыла, што да-
бра ў куфэрку было на дваццаць тысяч, і каб залоўка
адала...

І пачала залоўка аздаваць. Па рублю, па два ад
дзяцей адрывала, збірала, збірала, заносіла братавай.
І год насіла, і два. Спачатку старымі грашамі, по-
тым новымі.

Рэформу зрабілі, доўг у дзесяць разоў паменшаў,
але грошы ў дзесяць разоў падаралі.

Зноў насіла, па пяць рублёў, па дзесяць.

І да самай смерці не разлічылася з братавай, яшчэ
пяцьдзесят рублёў засталася віншаватая...

МУЗЫКА

Шторы, калі запальваюцца рознакаляровыя промні праэктараў над манежам Мінскага цырка, першымі вітаюць глядачоў артысты канцэртна-эстраднага аркестра. Яркая мастацтва музыкантаў садзейнічае стварэнню эмацыянальна-

ўручаны за майстэрства спецыяльныя прызы японскага тэлебачання. Тое, што нашых выканаўцаў запрашаюць у замежныя гастролі і ў музыкантаў такая шырокая геаграфія паездак, — гаворыць пра спрыяльную творчую атмасферу ў калектыве і рост яго папулярнасці.

Ужо 12 гадоў гэты адметны калектыву ўзначальвае Міхаіл Фінберг, які разам з аркестрам актыўна прапагандае эстраднае музычнае мастацтва. Яшчэ сту-

нне аўтарытэт і гонар свайго калектыву і заўсёды працуе з вялікай самаадачай. Дакладнай арганізаванасці калектыву садзейнічае і тое, што музыканты актыўна ўдзельнічаюць у грамадска-палітычнай рабоце (Прафгрупорг Яўген Танарэўскі (саксафон-альт), кіраўнік палітвучобы Уладзімір Фёдару (труба), Паспяховай рабоце калектыву ў многім спрыяе падтрымка і чуйнае кіраўніцтва дырэктара цырка Леаніда Смольскага.

Нягледзячы на тое, што праца ў аркестры вымагае вялікай эмацыянальнай і фізічнай нагрузкі (у месяц даводзіцца іграць на 40—50 прадстаўленнях), калектыву вядзе шэфскую работу — прынамсі, у саўгасе «Гайна» Лагойскага раёна, дзе выступае і арганізоўвае сустрэчы з працоўнымі вёскі. І яшчэ — музыканты аркестра і яго галоўны дырыжор значна дапамагаюць удзельнікам мастацкай самадзейнасці, рэгулярна праводзяць усе рэспубліканскія, абласныя і гарадскія семінары для кіраўнікоў самадзейных эстрадных калектываў.

Характэрна, што з першых жа дзён свайго работы аркестр займаецца папулярнасімі музыкі савецкага цырка, твораў савецкіх кампазітараў, пастаянна прапагандае беларускую музыку і цесна супрацоўнічае з кампазітарамі Я. Глебавым, І. Лучанком, У. Буднікам, У. Кандрусевічам, У. Прохаравым, Р. Сурусам, А. Мдзівані. Так, напрыклад, І. Лучанок напісаў музыку да атранцёна «Панарэніе» ў Мінскім дзяржаўным цырку. Аркестр часта запрашаюць агучваць кінафільмы, запісваць музыку да пастановаў Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Рэгулярна аркестр запісвае праграмы для Беларускага і Усесаюзнага радыё і тэлебачання (фондавыя запісы). Нядаўна была запісана вялікая канцэртная праграма з твораў Я. Глебава («Гумарэскія», «Фантазія на тэмы Я. Глебава», «Начны дзіліманс», «Летняя наваліца», «Адажы з балета «Маленькі прыні», «Серенада» і інш.). Адметным было выступленне гэтага калектыву на аўтарскім вечары І. Лучанка ў філармоніі. (Дарэчы, з аркестрам выступалі і вядомыя салісты: народны артыст РСФСР Э. Хіль, заслужаны артыст БССР Л. Бартневіч, народная артыстка БССР Н. Гайда).

Работа аркестра ў цырку мае сваю спецыфіку. І калі раней музыка для спектакляў на манежы мела толькі прыкладное значэнне, то цяпер, калі мець на ўвазе павышэнне патрабаванняў да любога жанру мастацтва і падрыхтаванасць аўдыторыі да ўспрыняцця мастацтва на больш высокім узроўні, функцыі аркестраў цырка сталі больш адказныя. Да некаторых нумараў і прадстаўленняў складаюцца адпаведныя драматургіі відовішча, цэласныя па задуме і пабудове музычныя кампазіцыі. Яны арганічна дапаўняюць канцэртныя нумары артыстаў манежа і ўспрымаюцца як састаўны кампанент цыркавага мастацтва. Узор актыўнай прапаганды эстраднага музычнага мастацтва, эстэтычнага выхавання глядача, слухача — дзейнасць аркестра Мінскага дзяржаўнага цырка пад кіраўніцтвам М. Фінберга. Калектыву прадаўжае лепшыя традыцыі аркестраў сімфанічнага і эстраднага жанру, асабліва тэатраляў і ансамбляў. Асабліва тэатраляў і ансамбляў. Асабліва тэатраляў і ансамбляў.

А. КАРАЦЕЕУ.

Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

...І ДАВЕР СЛУХАЧА

У жыцці іншы раз здараецца, што не чалавек выбірае прафесію, а прафесія «выбірае» яго. Маці Колі Сеўрукова вельмі хацела, каб яе сын абавязкова прадоўжыў сямейныя музычныя традыцыі. Дзядуля Мікалая і дзядзька былі вядомымі ў сваёй акрузе музыкантамі-сырыпачамі. Яны былі аматарамі, ігралі па слыху на народных святах, вечарынах, на вяселлях, іх добра ведалі аднавяскоўцы. А ў сям'і іх наогул любілі музыку. Вось чаму маці прывяла дзевяцігадовага Колю ў Полацкую музычную школу.

Першы педагог Мікалая, Георгій Васільевіч Кузьмін, разам з навучаннем сольнай ігры вёў класы ансамбля і аркестр баяністаў, дзе абавязаны былі іграць усе навуэнцы, далучацца да калектывных форм музыцыравання. І займаючыся ў музычнай школе, М. Сеўрукоў з задавальненнем выступаў у канцэртах. Потым ён паступіў у Віцебскае музычнае вучылішча (педагог — Вільгельм Міхайлавіч Баркоўскі), дзе сістэматычна і ахвотна займаўся спецыяльнасцю, дырыжыраваннем, многа слухаў рознай музыкі, чытаў пра жыццё і творчасць кампазітараў мінулых эпох, пра сучасных выканаўцаў і стваральнікаў музыкі. За кароткі тэрмін Мікалай самастойна авалодаў іграю на струнна-смычковым кантрабасе і, акрамя абавязковага ўдзелу ў аркестры народных інструментаў, дзе ён іграў на баяне, добраахвотна іграў і ў камерным аркестры вучылішча. І калі напрыклад чарговага выпуску Віцебскага музычнага вучылішча суды прыехаў прафесар Ленінградскай кансерваторыі П. Гаваўрушка, з усіх выпускнікоў па класе баяна ён вылучыў Мікалая Сеўрукова і парэкамендаваў яму паступаць у Ленінградскую кансерваторыю.

Мікалай паступіў у клас Пятра Іванавіча Гаваўрушкі. Паспяхова вучоба ў кансерваторыі спалучаў з работай у дзіцячай музычнай школе, дзе набыў педагогічныя навыкі, і з канцэртнай дзейнасцю. (Прынамсі, М. Сеўрукоў удзельнічаў у студэнцкім ансамблі народных інструментаў «Руслан», у суправаджэнні якога даводзілася выступаць Людміле Зыкінай, Барысу Штокалаву).

І вось у маі 1971 года студэнт-выпускнік Ленінградскай кансерваторыі Мікалай Сеўрукоў прыняў удзел у творчым спаборніцтве баяністаў і акордавістаў з 36 краін свету на Міжнародным конкурсе «Дні гармоніка» і стаў лаўрэатам. Яму было прысуджана 2-е месца. Неўзабаве малады музыкант прыехаў у Мінск. Першыя ж яго канцэртныя выступленні (з конкурсным рэпертуарам) паказалі, што М. Сеўрукоў — баяніст з адметнай

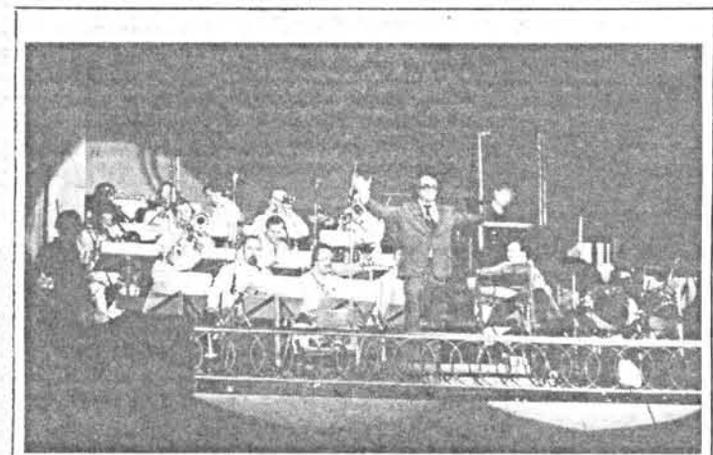
мастацкай індывідуальнасцю, выдатнымі выканаўчымі якасцямі, віртуознай тэхнікай.

Працуючы салістам Беларускай дзяржаўнай філармоніі, М. Сеўрукоў скончыў асістэнтуру-стажыроўку пры Ленінградскай кансерваторыі (клас прафесара П. Гаваўрушкі). Потым адслужыў у Савецкай Арміі, дзе быў баяністам-салістам, акампаніятарам і дырыжорам аркестравай групы ансамбля ЧБВА. Цяпер ён ужо стаў музыкантам, рэпертуар якога значна пашырыўся, асабліва за кошт «асваення» сучаснай музыкі. Ён пастаянна выконвае Д. Шастанавіча, А. Хачатурана, М. Чайкіна, А. Холмінава, У. Залатарова, Б. Краўчанкі, Уклочае ў праграмы сваіх канцэртаў творы беларускіх кампазітараў Я. Глебава, В. Войціка, А. Мдзівані, М. Літвіна, Л. Мурашка. Прычым, беларускія аўтары нярэдка давяраюць права першага выканання М. Сеўрукову — не толькі арыгінальнаму інтэрпрэтару, але і аднаўдцу сваіх творчых імкненняў. У яго рэпертуары шырока прадстаўлена руская і замежная класіка: сачыненні П. Чайкоўскага, М. Мусаргскага, А. Лядова, І. С. Баха, Д. Букстэхуда, І. Гайдна, Г. Гендэля, Б. Марчэла, Ф. Мендэльсона, В. Моцарта, Г. Мучата, Д. Скарлаці і інш. Часта і з прыемнасцю баяніст іграе апрацоўкі народных песень і танцаў розных народаў. Ён пастаянна помніць аб прыродзе інструмента, аб «генетычным дрэве» рэпертуару, дзе адна з лепшых «галінак» — фальклорныя творы. У народных творах, якія выконвае М. Сеўрукоў, ярка адчуваецца сардэчнасць і задушевнасць у лірычных напевах, гарэзнасць, наіўны жарт і эмацыянальнае парыванне ў танцавальных мелодыях.

Яго гастрольныя маршруты праходзяць па Беларусі і Украіне, па Далёкім Усходзе і Сярэдняй Азіі, па паўночных абласцях Расіі, на Камчатку і Сахалін. Ён прадстаўляў савецкае народна-інструментальнае мастацтва ў ГДР, Венгрыі, Чэхаславакіі, В'етнаме, у Швейцарыі, Францыі, Фінляндыі.

З кожным годам канцэртант набывае ўсё большае адчуванне сцэнічнай свабоды, дамагаецца псіхалагічнай паглыбленасці, выразнай адметнасці ў інтэрпрэтацыі музычных твораў розных форм, жанраў, стыляў. Імкнучыся быць даступным, зразумелым, М. Сеўрукоў усё ж ніколі не падладжваецца пад слухача, не спрашчае зноў рэпертуар, не аблягае інтэрпрэтацыйныя праблемы. Ён імкнецца павесці слухачоў за сабой, спадзеючыся на іх высокую ступень успрымальнасці, ён верыць слухачу, і слухач імкнецца ісці насустрач.

Міхась СОЛАПАУ.

Нябачны ТЭРАМ МАНЕЖА

най, радаснай атмасферы, больш уражальнаму успрыняццю майстэрства артыстаў манежа.

Аркестр Мінскага цырка даўно ўжо заваяваў сабе добрае імя. Цяпер у калектыве працуюць нашы лепшыя музыканты. Пра іх высокую кваліфікацыю можна мернаваць па ганаровых званнях лаўрэатаў усесаюзных конкурсаў артыстаў эстрады: Уладзімір Шчэрыца (труба, флюгельгорн), Анатоль Гілевіч (клавійныя інструменты), Юрый Хілавец (гітара), Барыс Антоненка (ударныя). Сярод тых артыстаў аркестра, якіх дастойна прадстаўлялі нашу рэспубліку за мяжой у зборных складах розных аркестраў Саюздзяржцырка, можна назваць Яўгена Саўчанку (саксафон-тэнор) і Аляксандра Азаранку (саксафон-тэнор), якія выступалі ў Югаславіі; Уладзіміра Мяснікова (саксафон-барытон), які выязджаў на гастролі ў Турцыю; канцэртмайстра групы трамбонаў Уладзіміра Шышыгіна, які пабываў у Грэцыі; Леаніда Бур'яка (трамбон), які выступаў у многіх аркестрах на гастрольях у Іеменскай Арабскай Рэспубліцы, Народнай Дэмакратычнай Рэспубліцы Іемен, Іраку, Грэцыі, Афганістане; Валерыя Шчэрыцу, які пабываў на гастрольях у Францыі і ЗША. У час замежных гастрольяў музыкантам аркестра Рымасу Кіблярысу (саксафон-альт) і Мікалаю Александровічу (ударныя) былі

дэнтам Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі ён паспяхова працаваў трамбоністам у эстрадна-сімфанічным аркестры Беларускага тэлебачання і радыё, а пасля заканчэння кансерваторыі М. Фінбергу прапанавалі ўзначаліць аркестр цырка. З першых дзён мэтанакіраваны музыкант змог вызначыць творчы напрамак такога аркестра. Напачатку ў аркестры побач з духавымі інструментамі і рытм-групай была і струнная група, але неўзабаве заставіўся сфарміраваны склад біг-бэнда. Дырыжор старанна прадумвае рэпетыцыйную работу, асабліва заняткі па аркестравых групах: увесь час удасканальвае і ўласныя веды: так, летась ён з поспехам скончыў аспірантуру, атрымаўшы кваліфікацыю дырыжора эстраднага, духавога аркестраў.

Немалаважна для творчага жыцця калектыву тое, што чарговую падрыхтаваную праграму прымае патрабавальны і аб'ектыўны мастацкі савет, у які ўваходзяць канцэртмайстры груп аркестра. Пры сур'ёзных патрабаваннях кожная новая праграма, якую аркестр выконвае на цыркавых спектаклях, даводзіцца да высокамастацкага ўзроўня.

Як вядома, многія музычныя калектывы, асабліва эстрады, «хварэюць» на вялікую цяжучасць кадраў. У аркестры Мінскага дзяржаўнага цырка гэтага няма: кожны музыкант ша-

гэтым першым канцэрце, у якім артысты выканалі творы заходнеўрапейскіх кампазітараў, можна мернаваць пра пачатак цікавай творчай садружнасці.

Саліст Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР заслужаны артыст рэспублікі Віктар Скорбагатаў — імя ўжо вядомае. А выступленне ў якасці інтэрпрэтара заходнеўрапейскай музыкі ў арганым канцэрце — новая творчая якасць артыста.

Саліст рэспубліканскай філармоніі Канстанцін Шараў толькі пачынае свой творчы шлях. У 1977 годзе ён як піяніст

скончыў Беларускаю дзяржаўную кансерваторыю. Але была ў яго мара — іграць на аргане. Ён едзе ў Рыгу, працягвае вучыцца. І вось зноў Мінск, праца ў філармоніі.

Звезда абодвух музыкантаў даўняе сяброўства — яшчэ з гадоў студэнцтва. Тады ж і зарадзілася ідэя сумеснага выступлення.

Выкананне на аргане ў першым аддзяленні канцэрта твораў І. С. Баха, С. Франка, М. Дзіюпрэ — другое сольнае выступленне К. Шарава перад публікай. Спадчына І. С. Баха ў ім была прадстаўлена Прэлюдыяй і фугай до мінор. Гэтыя эпічны твор прагучаў у маладога выканаўцы без штучнага для гэтай шычырай музыкі знешняга пафосу і афекту. Два другія творы належаць да французскай арганнай школы. У Прэлюдыі, фузе і вяртаннях С. Франка панавала лірыка — лірыка, для нас нязвыклая ў такім «важкім» уласабленні. Вельмі каларытна прагучалі Вар'яцыі М. Дзіюпрэ. Арганіст сумеў праз вынаходлівыя контрапунктычныя камбінацыі твора данесці да слухачоў прывадынасць гэтай музыкі. Трэба адзначыць і густ выканаўцы, які падбраў

праграму разнастайную і па-канцэртнаму эфектную.

Выступленне В. Скорбагатава і К. Шарава — гэта тансама цікавы ансамбль барытона і аргана. Уключаючы ў праграму творы Баха, Гендэля, Шуберта, Грыга, Марціні, Шумана, Сен-Санса, Карысімі не былі напісаны спецыяльна для аргана. Прагучалі ж яны ў выкананні дуэта вельмі натуральна і своеасабліва з-за пашырэння тэбравай палітры і глыбіні, аб'ёмнасці арганнага гучання. Прынамсі, харавостм невялікага адкрыцця, незвычайнасцю гучання прывабіла слухачоў выкананне «Журбы» К. Сен-Санса. Асабліва выразна гучаў голас спевака на піянісіма, як бы адценнем «вертыкальнымі лініямі» арганнага суправаджэння.

На фоне кідкіх афіш прадстаўнічых фестываляў і конкурсаў, на якія досыць багаты сёлетні канцэртна-тэатральны сезон, іх выступленне падаецца сціплым. Аднак нельга сабе ўявіць музычнае жыццё нашага горада і без вольных канцэртаў, прыемных сустрэч з творчым пошукам маладых музыкантаў.

І. ГЛУШАКОУ.

Дэбютаваў дуэт

Канцэрт скончыўся. Глядачы разыходзіцца. У гэты крыху сумны для артыста хвіліны, відаць, і ўзнікае пытанне: «Ці зразумелі яны, слухачы, яго музыку?» І як жа неабходны яму слухач-аднадушца, асабліва калі выканаўца хоча падысці са сваім асабістым, любімым! Кожны музыкант жадае гэтай сустрэчы. Марыць пра гэта і глядач.

Аматараў намернай і арганнай музыкі прывабіла сёлетняе супольнае выступленне ў філармоніі маладых беларускіх музыкантаў: спевака Віктара Скорбагатава і арганіста Канстанціна Шарава. Па

3 ПАЭТЫЧНАГА СШЫТКА

Календар

Насценны календар павіс адзінока, яму нічога не даюць, у яго кожны дзень забіраюць.

Ад календара адрываюць ліст, — ад бацькі сына адрываюць.

Мінула паўгода, календар пастарэў, яшчэ цераз паўгода ён знікне; і ў яго апошнюю гадзіну з ім не застаецца ніводнага сына.

Адна надзея ў старога: можа, адзін з яго сыноў-лістоў застаецца у чыёй-небудзь памяці.

...стук, стук... Чуецца стук?

Стукае молат па кавадле, — надае металу форму

...стук, стук...

Стукае дождж па даху, — мне не дае заснуць.

...стук, стук...

Стукаюць колы па рэйках, — нясуць мяне за гарызонт.

...стук, стук...

Стукае сэрца у маіх грудзях, — я так живу.

...стук, стук... Чуецца стук?

Ноч цёмная, мне боязна па вуліцы ісці, ісці, ісці

і супыніцца, каб адпачыць хоць пяць хвілін каля таго слупа, на якім учора разбілі ліхтар.

Ліхтар — маяк, для тых, хто заблудзіўся.

Святла няма, — прыйдзеца стаяць, як караблю... ..можа, не так горда...

Стаяць, уяўляць: ты слабы перад цемрай, стаяць, думаць, успамінаць, шкадаваць, — калі днём білі ліхтар,

ты прайшоў міма.

ПАДЗЕІ І ДАТЫ

Мастацтва акцёра — індывідуальнае. Мастацтва акцёра адрасавана тысячам. Мастацтва акцёра — тое, што чалавек робіць «з самога сябе». Мастацтва акцёра — мастацтва партнёрства. Усё гэта — адзнакі, прыкметы і, адначасова, нормы жыцця сапраўднага артыста ў тэатры.

Творчасць Таццяны Аляксеевай — таму сведчанне.

Лірыка — драматычны талент артысткі вызначае і яе рэпертуар. Аснову «лірычнага цыкла» яго склалі ролі класічнага

чыкамі, настаўнікамі. Я вучылася ў іх — і не саромелася гэтага. Спасцігала, што такое сапраўднае служэнне мастацтву, што такое сапраўдная ўзаемадапамога, партнёрства. Усё гэта пашырала маё разуменне творчасці акцёра. Выхоўваць майстра з маладога акцёра — выдатная традыцыя купалаўскага тэатра, якая, мне падаецца, сёння адчуваецца менш. Шкада! Калі я сустрэлася з купалаўцамі, то гэта стала як бы працягам тых урокаў, якія і даваў мне мой першы педагог, выдатны рэжысёр, народны артыст СССР В. Васілька. Я дадала б, што наогул дух творчага неспраю некай страчваецца ў тэатры. Многае залежыць ад моладзі — вельмі ж часта яна цяпер выхо-

гледачом. Часам экраннае мастацтва дае акцёру тое, што не даў яму тэатр. Прыкладу прыклад са свайго ўласнага пранты. Я вельмі хацела сыграць Кацярыну ў «Навальніцы» А. Астроўскага. Не давялося. І калі мне прапанавалі здымацца ў ролі Лыммерыўны — гэтай украінскай Кацярыны! — я з радасцю згадзілася. Калі ў тэатры спрыяльна складваецца твой лёс — цябе «бачыць» рэжысёр, ты многа іграеш, ролі твае добрыя, то і здаецца, што ты ўсё можаш зрабіць, на ўсё хочеш часу — на радыё, нічо, тэлебачанне. Спытайце пра гэта С. Станюту, Г. Манараву, А. Мілаванаву, В. Белавосціна, і кожны скажа: усюды працуеш з поўнай аддачай, творча. Радыё, кіно, тэлебачанне не даюць збыць, што ты — акцёр! Хаця, безумоўна, яны ніколі не заменіць тэатр, сцэну, жывую сувязь з жывым глядачом...

— Цяпер тэатр пачынае вяр-

Святаслаў МАКАЛЬ

Святаслаў Макаль нарадзіўся ў 1964 годзе ў горадзе Мінску. Скончыў сярэднюю школу. Выступаў з вершамі ў зборніку «Дзень паэзіі», у часопісе «Малодосць».

Зараз служыць у радах Савецкай Арміі.

Музыка

Труба, барабан, скрыпка, — твар Музыкі.

Музыка.

Трубач, барабаншчык, скрыпач, — твар Музыкі.

Спіна дырыжора, — спіна Музыкі.

Дырыжор — ён заўсёды да нас спіной, ён — вартавы на граніцы сцэны і залы.

Хто ён? Глядач або музыкант?

Рукі — крылы дырыжора, кожны ўзмах — новыя гукі...

Гукі заціхлі. Музыка знікла.

Столнены твар дырыжора сустракае ўраганны вецер — апладысменты.

Людзі гордыя: у іх такі дырыжор, а ён... сваёй першай скрыпцы цісне руку.

Трубы, барабаны, скрыпкі, — твар Музыкі.

Алічча-ЛЕС АКЦЁРА

Заслужанай артыстцы БССР

Таццяне АЛЯКСЕЕВАЙ — 60

і сучаснага рэпертуару. Шэкспір, Шылер, Астроўскі, Чэхаў, Горкі, Крапіва сфарміравалі яе акцёрскую адметнасць. Багацце драматургічнай фактуры характараў, дакладная рэжысура ў спалучэнні з яе адоранасцю і духоўнай асабістасцю даюць яркі сцэнічны эфект. Шурка («Ягор Булычоў і іншыя»), Ліза («Дваранскае гняздо»), Джульета («Рамэа і Джульета»), Паліна («Даходнае месца»), Паліксена («Праўда добра, а шчасце лепш»), Паўла («Зыкавы»), Алена Андрэўна («Дзядзька Ваня») — Поруч-афінагенаўская Машачка, Маша Забеліна («Крамлёўскія куранты»), Тося («Праз 20 год»), Вікія («Людзі і д'яблы») — Пераважную большасць з названых роляў Т. Аляксеева сыграла на сцэне Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, у якім працуе трыццаць гадоў. Тут яна перажывала і трыумф сваіх творчых перамог, і перыяд складанага пераходу на ролі іншага амплуа, на ролі ўзростава, і перыяд зацішша, і балючыя моманты, «вольныя» ад рэпертуару. Такое яно — акцёрскае жыццё.

Т. Аляксееву запрасілі ў купалаўскі тэатр, калі на яго сцэне ігралі славутыя акцёры. На яе вачах прыйшло новае пакаленне, якое сёння вызначае творчае аблічча калектыву. Амаль кожны сезон прыходзіць моладзь. Што думае пра жыццё тэатра сама актрыса? Я задала ёй некалькі пытанняў, пачаўшы з такога:

— Таццяна Назараўна, змена акцёрскіх пакаленняў — аб'ектыўная заканамернасць. Кожны тэатр дбае пра творчую змену. Ці ёсць заканамернасць, на вашу думку, у камплектаванні купалаўскай трупы? Ці запрашаюцца маладыя акцёры з улікам адметнасці, своеасабліваці менавіта гэтага ансамбля артыстаў?..

Т. АЛЯКСЕЕВА. Я ніколі не забуду, як прыйшла ў купалаўскі тэатр. Як прыхільна сустрэлі мяне яго знакамітыя майстры — І. Ждановіч, Б. Платонаў, С. Бірыла, Г. Глебаў, Л. Ржэцкая, Л. Рахленка, У. Уладзімірскі, І. Шаціла... Назвала б усіх! Скажу так: купалаўцы той пары сталі для мяне добрымі дарад-

дзіць са свайго эгацэнтрызму. Відаць, шмат што залежыць і ад нас, старэйшых купалаўцаў; не змаглі прывіць ім пачуцця адказнасці за поспех агульнай справы.

Вы пытаецеся, ці ёсць зананамернасць у камплектаванні трупы. Амаль да апошняга часу яна папайнілася даволі стыхійна. Забываліся, напрыклад, што ёсць «амплуа». Ёсць пэўнае аблічча акцёра, якое немагчыма толькі эксплуатаваць, а трэба і захоўваць... Лепшыя з купалаўцаў «самі» дбаюць аб сабе, і тут ім спрыяе садружнасць з кіно, з тэлебачаннем, з радыё...

— Гэта вы вельмі слушна заўважылі, што ў тэатры цяпер як бы забыліся на амплуа. Лірычная гераіня, лірычны герой сёння таксама вельмі патрэбныя нашаму глядачу. Ёсць у вас, як у актрысы, творчая змена?

Т. АЛЯКСЕЕВА. Сёння лірычнае дараванне не ў пашане. Пераважае цяга рэжысуры (таму і часцей запрашаюць такіх акцёраў) да вострай характарнасці. А гэта, я ўпэўнена, збядняе творчую палітру тэатра. Прыемна, што мы запрашаем здольных выхаванцаў БДТМі такіх, як Зоя Белавосціна, Вінтар Манеў... На іх ускладаем вялікія спадзяванні, артысты яны перспектыўныя...

— Сучасны тэатральны акцёр не абмяжоўвае сябе рамкамі тэатра. Ён, як вы казалі, здымаецца ў кіно, выступае на тэлебачанні, на радыё. І ў вас, Таццяна Назараўна, быў свой кінаперыяд: дастаткова прыгадаць такую выдатную ролі, як Лыммерыўна, Ганна (фільм «Зямля», які, дарэчы, здымаў выдатны дзеяч кіно і тэатра Амвросій Бучма). Узбагачае такі вопыт акцёра? Не перашкаджае ён працы ў тэатры? Ці не пачынае акцёр у шматвідавым мастацтве губляць сваю сцэнічную індывідуальнасць? А можа, ёсць у гэтай своеасаблівай міграцыі тэатральных акцёраў яшчэ адна прычына — незадаволенасць сваім акцёрскім лёсам...

Т. АЛЯКСЕЕВА. Я думаю, што саюз тэатральнага акцёра з кіно, тэлебачаннем, радыё — нарысы. Ён узбагачае акцёра, пашырае межы яго творчай дзейнасці, паглыбляе кантакт з

таць акцёру яго належнае месца. Акцёр — гэта зноў сёння «гучыць горда». Купалаўскі тэатр заўсёды быў тэатрам акцёрскім...

Т. АЛЯКСЕЕВА. Гэта так. Наш тэатр славуты сваім акцёрствам. Для акцёраў перш-наперш браліся п'есы, ставіліся спентаклі. Акцёра шанавалі рэжысёра як мастака, як творца, без якога немагчыма ўвасобіць задуму... Было... Потым быў час — пра значэнне акцёра некай забыліся. А для акцёра не іграць — азначае прафесійную смерць. Калі не думаюць пра акцёра, тады не думаюць, што надыходзіць час, і яму трэба пераходзіць на іншыя, нязвычайныя ролі. А гэта так няпроста рабіць. Надыйшоў такі час і для мяне, разумела — не магу, не маю права іграць маладых гераіняў. Не без хваравітасці пачала «пераадольваць» сябе. Тады і з'явіліся ў маім рэпертуары Кручынкіна («Без віны вінаватыя»), Квашына («На дне»), бабуля і маці («Дзверы грунаюць»), Марына («І змоўклі птушкі») — Цяпер я «не тая» Аляксеева, якой мяне ведалі глядачы гадоў дзесяць назад...

— Яшчэ адно пытанне. Яно — традыцыйнае, і мы не будзем парушаць гэту традыцыю: якія вашы планы, перспектывы?

Т. АЛЯКСЕЕВА. Працую. Занята ў рэпертуары. Але... маё пакаленне пражыло даволі вялікае творчае жыццё і мае значны мастацкі, жыццёвы, грамадзянскі вопыт. Мы можам шмат добрага снізаць глядачу, асабліва маладому. Бо сапраўды: мастацтва акцёра адрасавана тысячам разнастайных людзей. Я хацела б расказаць пра нашу сучасніцу, пра жанчыну-працаўніцу, жанчыну, адораную дабрыйнёй, спачуваннем, разуменнем... І я не губляю надзеі. Акцёры — здзіўнаватыя людзі. Акцёр — веруе, ён не ўяўляе свайго жыцця без тэатра, бо тэатр — гэта дом яго. І я з гордасцю адношу сябе да гэтага чудаўнага акцёрскага брацтва.

— Мне б хацелася пажадаць вам з нагоды вашага дня нараджэння, Таццяна Назараўна, здзяйснення ўсіх гэтых надзей, жаданняў. Здароўя, плёну, творчых удач. Мы, вашы ўдзячныя глядачы, будзем чакаць цікавых сустрач з вашымі новымі сцэнічнымі вобразамі.

Клара КУЗНЯЦОВА.

ДА 100-годдзя 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЯКУБА КОЛАСА

Для святнавання 100-гадовага юбілею аднаго з пачынальнікаў беларускай савецкай літаратуры народнага песняра Якуба Коласа рашэннем сакратарыята праўлення Саюза пісьменнікаў СССР створаны юбілейны камітэт па падрыхтоўцы і правядзенні юбілею ў наступным складзе: старшыня — С. Міхалкоў, намеснікі старшыні — Н. Сняжкова, Н. Гілевіч, І. Шамякін, Я. Ісаеў, адказны сакратар — В. Шчадрына, члены камітэта — Я. Авіжус, Ч. Айтмаў, М. Аляксееў, П. Аляксееў, А. Аўчарэнка, В. Афанасьеў, Ю. Барабаш, С. Баруздын,

А. Бяляеў, Ю. Бондараў, В. Быкаў, Ю. Верчанка, Р. Гамзатаў, А. Гарачкін, Н. Думбадзе, П. Заграбельны, Л. Зямляннікава, Зульфія, В. Яроменка, М. Ібрагімаў, М. Канаат (Канаатаў М.), У. Карпаў, В. Кажэўнікаў, В. Качамасаў, К. Крапіва, Ф. Кузняцоў, А. Т. Кузьмін, К. Курбансхатаў, П. Куусберг, В. Лам, С. Лапін, А. Лупан, Ю. Міхневіч, Дж. Мулдагаліеў, В. Осіпаў, Б. Пастухоў, А. Роганаў, А. Сурноў, Ю. Сураўцаў, Я. Цыжэльнікаў, М. Танк (Скурко Я. І.), С. Ханзадзян, М. Храпчанка, А. Чакоўскі, А. Чапуроў, І. Чхіквішвілі, В. Шаўра, Ф. Ярмаш.

У сярэдзіне 70-х гадоў завяршыўся яркі этап у гісторыі беларускага мастацтва. Узнядзенне шырока вядомых мемарыяльных комплексаў — «Хатынь», «Брэсцкая крэпасць-герой», «Леніна», «Прарыў», «Рыленкі», «Курган Славы» — шмат у чым вызначыла атмасферу духоўнага жыцця нашай рэспублікі. У мемарыяльных комплексах 60—70-х гадоў своеасабліва і магутна ўвасобілася героіка-трагедычная тема Вялікай Айчыннай вайны, якая была і застаецца адной з асноўных у беларускім мастацтве. У гэтым сэнсе можна гаварыць пра ўнутранае адзінства культуры рэспублікі. Не выпадкова Беларусь дала такіх выдатных ваенных пісьменнікаў, як В. Быкаў і А. Адамовіч, не выпадкова тут праходзіць спецыяльныя міжнародныя канферэнцыі — «Помнікі барацьбы і перамогі», «Ваенны раман», Міжнародны кангрэс жанчын, не выпадкова менавіта на беларускай зямлі ўзводзяцца вялікія мемарыяльныя ансамблі. Размешчаныя ўдалечыні ад населеных пунктаў, яны валодаюць уласнай актыўнай прасторай, а таму незвычайныя па сіле эмацыянальнага ўздзеяння і з'яўляюцца як бы рытуальным месцам, выклікаюць пачуцці, падобныя на катарсіс.

Сёння перад скульптарамі паўстаюць іншыя праблемы — праблемы стварэння новых тыпаў помнікаў, абнаўлення пластычных формаў, якія спрыялі б уваходжанню манументальнай скульптуры ў гарадское асяроддзе. У адрозненне ад мемарыяльных комплексаў канца 60-х — пачатку 70-х гадоў з іх поліфанічным гучаннем, новыя скульптурныя ансамблі сталі больш камерныя, канкрэтныя, як бы набліжаны да чалавека, да маштабаў сучаснай гарадской сітуацыі.

У гэтым сэнсе характэрны ўзведзены ў Жодзіне помнік «Маці-патрыётцы», гуманістычны па сваёй сутнасці, схільны да шырокага вобразнага абагульнення. Ствараючы яго, скульптары М. Рыжанкоў, І. Міско, А. Заспіцкі і архітэктар А. Трафімчук абаяліся на дакументальныя факты і мелі на ўвазе рэальныя канкрэтныя людзей.

Вырашаючы мемарыяльную тэму ў гарадскім асяроддзі, аўтары абралі тып класічнага шматфігурнага манумента.

У трактоўцы вобраза маці аўтары абаяліся на шырокае кола асацыяцый. Тут выяўлены рысы, якія аб'ядноўваюць яго са шматлікімі, традыцыйнымі ўжо вобразамі, і разам з тым падкрэслена партрэтнае падабенства з прататыпам: у абліччы рэальнай канкрэтнай жанчыны як бы сінтэзуюцца пачуцці ўсіх тых, хто адыдаў Радзіме самае дарагое — дзяцей сваіх. Яны, яе сыны, вярнуліся ў родны горад — увенчаныя славай, увекавечаныя ў бронзе, але да балючага блізка і простыя...

Такому ўспрыняццю ў многім спрыяе трактоўка вобразаў — канкрэтнасць, узятая на ўзровень сімвалічнага абагульнення. Скульптурная кампазіцыя ўстаноўлена на нізкім пастамеце. У гэтым выявілася імкненне аўтараў стварыць адчуванне непасрэднай сувязі герояў вайны з сучаснікамі. Помнік знаходзіцца побач з вядомым на ўсю краіну Беларускай аўтамабільным заводам. Каля яго праходзіць рабочыя, выязджаюць на аўтастраду гіганцыя БелАЗы, праязджаюць у Маскву і ў Брэст госці нашай краіны — і ўсё гэ-

та як бы «ўключае» помнік у рытм сучаснага жыцця.

Усё часцей у структуры гарадоў Беларусі з'яўляюцца малыя формы мемарыялаў. Прычым, як правіла, мастакі выяўляюць больш тонкае і глыбокае, чым раней, адчуванне асяроддзя. Тактоўна, але разам з тым эмацыянальна, пранікнёна гучыць тэма памяці — героічнай барацьбы з фашызмам у мемарыяльных знаках, устаноўленых на пачатку 80-х гадоў у Мінску. Адзін з іх — на месцы пакарання падпольшчыкаў у старым гарадскім скверы. Дзве чорныя гранітныя пліты падтрымліваюць дошку, прыкаваную да жывога ствала дрэ-

ва. святла і ценю садзейнічаюць перадачы трагізму вобраза.

Тымі ж прасторава-пластычнымі тэндэнцыямі азначана новая работа А. Анікейчыка — помнік У. І. Леніну, які будзе адкрыты неўзабаве ў Нароўлі. Складаная форма, якая мае канфігурацыю сцяга, служыць фонам і стварае для скульптуры асаблівую прастору. Лёгкі разварот паставы, дакладны жэст рукі, энергічная ўзнятая галава перадаюць унутраную дынаміку, надаюць вобразу рамантычнае гучанне.

Нават у помніках, якія праектаваліся шмат гадоў назад у рэчышчы тэндэнцый 70-х гадоў,

харам Акцябрскага раёна, якія героічна змагаліся ў перыяд акупацыі Гомельшчыны войскамі Германіі ў 1918 г., буржуазнай Польшчы ў 1919—1920 г., у гады Вялікай Айчыннай вайны. Менавіта тут, у пасёлку Акцябрскі (былой Рудабелцы), існавала Рудабельская рэспубліка, у якой ніколі не апускаўся савецкі сцяг. Па форме манумент набліжаны да куба, пластыка якога ўключае гарэльефныя выявы канкрэтных асоб, узятых на высокую ступень сімвала. Спалучэнне кампазіцыйнай замкнёнасці з адкрытасцю знешняй прасторы, неспакойны рытм плоскасцей перадаюць напружанасць ба-

М. Горкаму, устаноўлены ў парку, які носіць яго імя (скульптары А. Заспіцкі, М. Рыжанкоў, І. Міско, архітэктар А. Трафімчук). Манумент надаў выразны пластычны акцэнт вялікай прасторы горада. Значная заслуга ў гэтым архітэктара, які ўлічыў розныя візуальныя ўзроўні ўспрыняцця. Пры поглядзе зверху, з моста глаўноўнай магістралі горада — Ленінскага праспекта, асабліва выразны сілуэт лёгка пазнавамай фігуры, канструктыўнасць форм і дакладнасць знойдзенага памеру, здольных «вытрымаць» прастору вялікага радыуса. Калі разглядаць помнік з бліжэйшых пунктаў агляду, з'яўляюцца іншыя сэнсавыя акцэнты: паўкруг дрэў і выгін ракі як бы ізаляюць яго, надаюць камернасць, лірычнасць гучання.

З ростам горадабудуўніцтва, з павышэннем мастацка-вобразнай ролі архітэктуры ў структуру горада больш упэўнена і актыўна ўваходзіць манументальна-дэкаратыўная пластыка. Перадолеўшы ілюстрацыйнасць 50-х гадоў, засвоішы новую канцэпцыю прасторы, яна ўзнялася на якасна новы ўзровень развіцця. Паспяхова працуюць у манументальна-дэкаратыўным жанры А. Анікейчык, Л. Зільбер, М. Шкробат, А. Шацкернік, Ю. Палякоў, В. Занковіч, Б. Маркаў, В. Кандрасьеў і інш. У Беларусі мала каменя, і скульптура выконваецца, як правіла, у бронзе і медзі.

Добрай пластычнай культурай вызначаюцца работы Леаніда Зільбера. Ужо яго першая манументальна-дэкаратыўная кампазіцыя «Навука і праца», устаноўленая ў 1976 г. перад будынкам ЦНДІТК у Мінску, прыцягнула ўвагу паўнаважасцю формы, якая «вытрымлівае» суседства з загрузанай магістраляй прамысловага раёна. Несумненнай удачай можна лічыць і скульптуры для будынка Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі.

Адзін ад пэўных стэрэатыпаў, сцвердзіць новыя пластычныя ідэі спрабуе ў сваёй творчасці Барыс Маркаў. Гэта відца ў характары яго фантаў у мікрараёне «Усход-1», у скульптуры «Арфей», створанай крыху раней. Дэкаратыўныя структуры фантаў нагадваюць пругкія лініі камертона. Тут удала выкарыстаны кантрасты фактур паліраванай і матавай бронзы. У «Арфеі» сама пластыка, рух формы як бы падпарадкаваны гучанню мелодыі і ствараюць выразны вобраз юнака, які спявае.

Старажытны міф пра Арфея, які сцвярджае значэнне творчага, духоўнага пачатку ў жыцці чалавека, прыцягнуў і другога беларускага скульптара — В. Занковіча. Але створаны ім вобраз больш экспрэсіўны. Кампазіцыя ўстаноўлена перад будынкам музычнай школы ў Мінску. Вытанчаны, крыху манерны сілуэт, неспакойны рытм аб'ёмаў кантрастуюць з выразнымі, геаметрычнымі формамі архітэктуры і надаюць вобразу іншае, чым у Маркава, гучанне.

Сярод твораў, створаных за апошнія гады, заслугоўваюць увагі дэкаратыўныя фантаў, узведзеныя на праспекце імя Машэрава ў Мінску.

Тэма чатырох скульптурных груп — поры года. Спрадвечны кругаварот прыроды, у які ўключана і чалавечы жыццё, выяўляюць сезонныя фальклорныя святы. Кампазіцыя «Гукане Вясны» (скульптар А. Шацкернік) вылучаецца асацыятыўна-метафарычным ладам. Дынамічным вырашэннем прыцягвае кампазіцыя «Купалле» (скульптар Л. Давідзенка). Своеасаблівыя па трактоўцы сюжэтаў «Каляды» (скульптар

ва. Падобныя дошкі вешалі фашысты на грудзі партызанам перад пакараннем. Патрэсканая, быццам абмтытая дажджамі, абвееная вятрамі, з сімвалічным калючым дротам, яна актывізуе наваколнюю прастору, уключае яе ў вобразную структуру мемарыяльнага знака.

Яшчэ больш лапідарная пластыка мемарыяльнага знака, устаноўленага на месцы гібелі рэдактара падпольнай газеты «Звязда» У. Амельянюка. Цяжкая глыба чырвонага граніту з няроўнымі зрэзамі і шурпатай фактурай драматычна кантрастуе з дынамічным сілуэтам, які асацыіруецца з падхопленымі ветрам газетамі. Адносна невялікі па памерах помнік утварае вакол сябе напружанае «сілавое поле», у зону якога трапляе сабор, што стаіць побач, і раней устаноўлены фантан «Жыццё». У гэтай своеасаблівай «зоне» духоўнасці, якая перарывае, аслабляе напружаны рытм паўсядзённага жыцця, глядач атрымлівае шматвобразныя ўражанні, якія нібы развіваюцца ў часе, уцягваюць яго ў плынь успамінаў.

Аўтары гэтых мемарыяльных знакаў і фантаў — скульптары А. Анікейчык і архітэктар Л. Левін. У творчасці А. Анікейчыка даўно занялі вядучае месца тэмы шырокага грамадзянскага гучання. Але калі ў яго манументальных работах 60—70-х гадоў — мемарыяльным комплексе «Прарыў», помніках героічнаму экіпажу М. Гастэлы і паэту Я. Купалу — было імкненне «авалодаць» вялікай прасторай шляхам узбудування скульптурных мас, то цяпер мастак імкнецца стварыць для скульптуры лакальнае і разам з тым актыўнае асяроддзе, абмежаванае архітэктурнымі формамі. Так, у праекце манумента памяці спаленай фашысцкімі карнікамі вёскі Шунеўка ў Віцебскай вобласці знойдзена выразная канструктыўна-пластычная кампазіцыя — высокія палі, пастаўленыя пад вуглом, асацыіруюцца з падаючымі варотамі ці з вялікімі старадаўнімі крыжамі, што стаяць на вясковых могілках. Яны фарміруюць асаблівую мікрапрастору для паставы жанчыны, якая быццам ляжыць, ахопленая полымем. Экспрэсіўны сілуэт, «узрыхленая» паверхня скульптуры, трывожная гульня

а будаваліся толькі сёлета, наглядзецца карэкціроўка — імкненне дасягнуць максімальнай сувязі з існуючай ужо забудовай. Такі мемарыяльны комплекс «Змагарам за Савецкую ўладу» адкрыты ў Магілёве (скульптар Л. Гумілеўскі, архітэктары А. Іваноў, К. Аляксеў). У ім шырокае і шматграннае мастацка-пластычнае ўвасабленне атрымала тэма памяці. Героічныя подзвігі чырвонаармейцаў у барацьбе за Савецкую ўладу ў Магілёве, горадзе, дзе ў 1917 годзе, знаходзілася Стаўка штаба галоўнакамандуючага царскай арміі, даўно ўжо сталі легендай.

Ансамбль размяшчаецца на высокім беразе Дняпра. Аўтары стараліся найбольш арганічна ўключыць яго ў архітэктурны і прыродны ландшафт і разам з тым выявіць яго дамінуючае значэнне.

Мемарыяльная тэма набывае ў ім аптымістычнае гучанне. Сэнсавыя і пластычныя ядро кампазіцыі — традыцыйны вобраз Перамогі, які ўвасаблены ў жаночай паставе — «Крылатай». Яе архітэктоніка, пластыка, прасторавае вырашэнне перадаюць ідэі перамогі, абнаўлення жыцця.

Шлях да «Крылатай» ляжыць праз своеасаблівыя прапілі. У працэсе праходжання па маршруце, зададзеным архітэктурнымі сценкамі, перад гледачом праходзіць шэраг бронзавых рэльефаў, якія выяўляюць асноўныя моманты гісторыі савецкай Магілёўшчыны — кастрычнік 1917 г., калектывізацыя, абарона Магілёва ў 1941 г., партызанская клятва, — паслядоўна, як у кінакадрах, праходзіць перад гледачом. Форма рэльефу не рэзка. Цэнтр кожнага рэльефу — адлюстраванне масавых сцэн, які бы ўбачаных з вышэйняй палёты, а па баках — «буйным планам» канкрэтныя эпізоды, вылучаныя з гэтага агульнага дзеяння. Яны выступаюць на плоскасці, як быццам у памяці ўсплываюць карціны мінулага. Прайшоўшы па праходзе, абмежаваным сценкамі, чалавек трапляе на плошчу, на якой і сёння захаваліся магільны часоў грамадзянскай вайны; побач знаходзіцца будынак Стаўкі.

Барацьбе за Савецкую ўладу прысвечаны і помнік скульптара Ю. Палякова, архітэктараў В. Кузьменкі і М. Ткачук жы-

рацьбы, героіку і драматызм тых гадоў.

Складанае і духоўнае жыццё герояў увасабляюць манументы дзеячам культуры, якія выклікаюць нацыянальнае пачуццё, абуджаюць гонар за свой народ, за яго культуру. Прыкметнай з'явай у беларускай манументальнай скульптуры стаў помнік філосафу і гуманісту XVI ст., беларускаму асветніку Сымону Буднаму, створаны С. Гарбуновай. Нягледзячы на адсутнасць іканаграфічнага матэрыялу, скульптар здолела рэальна «падаць» вобраз, стварыць пераканаўчае ўяўленне пра чалавека эпохі Адраджэння. Востры тыпаж, мудры і інтэлектуальны твар, спакойная пластыка паставы, падкрэслена велічным рытмам складак адзення, выразны жэст рук (філосаф як бы аддае людзям кнігу — плён сваёй працы) — усё гэта стварае вобраз вялікай духоўнай сілы.

Помнік устаноўлены ў старажытным горадзе Нясвіжы на старой гарадской плошчы ў акружэнні шматвяковых дрэў ля рэнесанснага будынка, у якім размяшчалася друкарня С. Буднага, і велічнага сабора, пабудаванага ў стылі барока. Усё гэта ўзбагачае пластыку, умацняе яе эмацыянальнае гучанне.

Да святкавання 100-годдзя з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Янкі Купалы было прымеркавана адкрыццё ў Ляўках, на Аршаншчыне аднаго з лепшых помнікаў паэту (скульптар А. Анікейчык). Дакладна знойдзена характэрная пастава Купалы, які сядзіць на лаўцы, выразнасць рук і твару раскрываюць яго духоўную сутнасць. Паэт паўстае тут перш за ўсё як філосаф, які разважае над лёсам свайго народа. Увага гледача засяроджваецца на эмацыянальна-псіхалагічным настроі кампазіцыі. Ва ўсёй яго паставе, у выразе твару падкрэслена імкненне ў будучыню, значнасць унутранага свету, высакароднасць характару. У дакладнай, лаканічнай, пазбаўленай тэатральнасці трактоўцы заключана глыбокае эмацыянальнае ўздзеянне помніка. Пастамент — гранітная глыба — стары дуб, пад якім размешчаны помнік, надаюць яму дадатковыя сэнсавыя акцэнты.

Неад'емнай часткай сталіцы рэспублікі стаў новы помнік

В. Занковіч) і «Свята ўраджаю» (скульптар Ю. Палякоў). Шкада, што архітэктары, якія ўстанавілі фантаны, быццам забыліся на адзін з асноўных прынцыпаў дэкаратыўнай скульптуры, без якога яна не можа існаваць, — гарманічныя суадносіны з навакольным асяроддзем. Размяшчэнне фантанаў у гасцінічна-гандлёвай частцы горада з яе высотнай архітэктурай, паміж парадным па сваім характары праспектам, і тратуарам з бяскондай людскай плыню зніжае вобразнае гучанне пластыкі.

Сучасны этап развіцця манументальнай скульптуры Беларусі характарызуецца пашырэннем яе «геаграфіі». Калі некалькі гадоў назад усе сілы скульптараў канцэнтраваліся ў сталіцы і буйных гарадах рэспублікі, то сёння ў полі зроку манументальнага мастацтва знаходзяцца раёныя цэнтры, сёлы, калгасы. Усе часцей помнікі ўзводзяцца па індывідуальных праектах. Сярод іх можна адзначыць помнікі Леніну ў Пружанах Л. Гумілеўскага, у Салігорску — А. Бембеля, у Століне — С. Селіханаву, В. Палічука, у Маларыце — В. Кандрашэва.

Працягвае развіццё традыцыйны від помніка-партрэта. У гэтым жанры працуюць старэйшыя майстры, якія заклалі асновы беларускай савецкай скульптуры, — З. Азгур, А. Бембель, мастакі сярэдняга пакалення — С. Вакар, І. Міско, М. Рыжанкоў...

Спалучэнне канкрэтных рысаў рэальнай асобы з абагульненымі рысамі новага сацыяльнага тыпу людзей — асаблівасць многіх твораў, створаных у гэтым жанры. Тут можна назваць помнікі П. Машэрава ў Віцебску — З. Азгура, помнік герою грамадзянскай вайны А. Азіну ў Полацку — С. Вакара, бюст лётчыка-касманаўта П. Клімука ў Брэсце і старшыні калгаса У. Ралько ў Аснежыцах Пінскага раёна — І. Міско. Размешчаныя на невялікіх плошчах, бульвары, перад грамадскімі будынкамі, камерныя па сваім характары, яны як бы ачалавечваюць прастору, выклікаюць роздум, ствараюць процівагу дынамічнай, узбуджанай атмасферы горада.

Значна вышэйшым стаў мастацкі ўзровень мемарыяльных знакаў і помнікаў у гонар герояў, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай, што ўстанавілі ваююцца ў вёсках і раённых цэнтрах. У большасці сваёй яны выконваюцца з даўгавечных матэрыялаў — бронзы, мідзі, граніту. У іх прыкметна імкненне мастака да абнаўлення пластычнай мовы кампазіцыйных вырашэнняў, чуйнасць да духоўных запатрабаванняў жыцця. Цікава працуюць у гэтым жанры В. Занковіч, Г. Мурмацаў, А. Шацэрнік...

Разглядаючы манументальную пластыку ў нашай рэспубліцы ўвогуле, можна сказаць, што рубж 70—80 гг. стаў часам пошукаў новых прастораў сувязей скульптуры з асяроддзем, актыўнага ўключэння яе ў структуру горада. Менавіта ў гэтыя гады вызначыліся новыя імкненні, іншы, чым у папярэднія дзесяцігоддзі, пластычныя прынцыпы, выявіліся своеасаблівыя творчыя індывідуальнасці. Канечне, тут былі пэўныя пралікі і няўдачы, натуральныя ва ўсякім эвалюцыйным працэсе. Але былі і пэўныя поспехі. лепшыя работы апошніх гадоў, практы і эскізы, у якіх кршыталізуюцца новыя задумы, сведчаць аб росце прафесійнай культуры і значным творчым патэнцыяле беларускіх скульптараў.

Л. ЛАПЦЭВІЧ,
кандыдат мастацтвазнаўства.

САМАДЗЕЙНАЯ ТВОРЧАСЦЬ

СПЯВАЮЦЬ «ПРАЛЕСКІ»

Беларуская народная песня «Саўка ды Грышка» стала для дзіцячага хору «Пралескі» Гомельскай сярэдняй школы № 43 своеасаблівай візітнай карткай. Менавіта з яе дапамогай заваяваў калектыў на VI рэспубліканскім конкурсе мастацкай творчасці першае прызнанне.

— «Пралескі» — хор канцэртны. А ўсяго ў нашай школе, якая мае музычны ўхіл, сем харавых калектываў, — расказвае намеснік дырэктара па музычным выхаванні, мастацкі кіраўнік музычнага аддзялення М. Смоліч. — Наогул, стварыць такую школу нам было няпроста. Пачыналі мы з пяці інструментаў, спецыялістаў амаль не было, але ведалі: здолеем, бо з вялікім жаданнем цягнуцца да мастацтва дзеці...

Сёння тут вучыцца музыцы больш чым 300 дзяцей. Да іх паслуг усе неабходныя інструменты, сучасныя класы. Самае адметнае ў школе — харавыя спевы. І ў гэтым немалая заслуга поспеху «Пралесак». Шмат выдатных канцэртаў на рахунку хору. Калектыў атрымаў дыплом I-й ступені на III рэспубліканскім конкурсе Дзяржтэлерадыё БССР «Чырвоныя гваздзікі». Наогул у «Пралесак» ужо цэлая калекцыя грамад. Цікавы і разнастайны рэпертуар калектыву, які асабліва пашырыўся ў сёлета, юбілейны для краіны і піянерскай арганізацыі год. Тут песні савецкіх кампазітараў, прысвечаныя У. І. Леніну, Радзіме, піянерам, шматлікія народныя творы: беларуская «Дуда», руская «У кузні», латышская «Вей, ветрык», украінскія, малдаўскія, грузінскія песні.

У школе вучаць не толькі спяваць, але і іграць на музычных інструментах, пластычна рухацца, факультатывна выкладаюць тут спецыяльныя музычныя дысцыпліны. Паспяхова працуюць з дзецьмі хормайстар В. Кісялёў, выкладчыкі па класе фартэпіяна Л. Мохарава, баяна М. Панфіленка, акардыона Т. Юшчанка, кіраўнік танцавальнага калектыву Л. Смоліч, канцэртмайстар Г. Шаўчэнка.

Летнія каникулы юных музыкантаў правялі разам у піянерскім лагэры, каб не перарываць сваіх заняткаў спевамі. А цяпер — зноў урокі, зноў — творчасць.

М. СЕРДЗЮКОУ.

Рэпетыцыю з салістамі «Пралесак» вядзе М. Смоліч.

Спяваюць «Пралескі».

Танцавальная нарцінка ў выкананні юных салістаў. Фота А. РУДЧАНКІ.

ПАДЗЕІ І ДАТЫ

Алене Кобец-Філімонавай — 50

Пісьменніца Алене Кобец-Філімонавай 13 кастрычніка спаўняецца 50 гадоў з дня нараджэння. У прывітанні, якое накіравала ёй праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі, гаворыцца:

«Дарагая Алена Рыгораўна!

Горача, ад усяе душы вітаем Вас, нашага калегу па пярэ, з 50-годдзем з дня нараджэння.

Атрымаўшы музычную адукацыю, Вы з 1953 года выкладалі музыку ў школах Мінска, Выбарга, Стаўрапалі — у гарадах, куды клікала Вас жыццё.

У 1969 годзе Вы скончылі Беларускае дзяржаўнае кансерваторыю імя А. В. Луначарскага, а потым вучыліся на Вышэйшых літаратурных курсах у Маскве, пэўны час працавалі рэдактарам на кінастудыі «Беларусьфільм».

У 1959 г. у дзіцячых беларускіх газетах і часопісах з'явіліся Вашы першыя казкі, вершы і байкі. Яны адразу звярнулі на сябе ўвагу свежасцю, эмацыянальнай усхваляванасцю.

У хуткім часе выйшлі з друку Вашы кніжкі «Казка пра месца», «Залаты ручнік», «Чытайка і Гультайка», «Семь худжоніков».

З цікавасцю сустралі юныя чытачы Вашу апавесць «Жаўранкі над Хатынню». Гартванне малодых характараў, роля працоўнага калектыву ў фарміраванні асобы — такія праблемы ў цэнтры увагі Вашай наступнай апавесці «Блакiтны экспрэс», па матывах якой у Рэспубліканскім тэатры юнага глядача пастаўлены аднайменны спектакль.

Мы ведаем Вас і як аўтара сцэнарыя мультфільма «Вася Бусліні і яго сябры». Вам належыць пераклад на беларускую мову з навагрэчаскай зборніка вершаў Я. Рыцаса «Манронісас».

Цяпер Вы працуеце ў выдавецтве «Юнацтва» і шмат сіл аддаеце рэдагаванню кніг беларускіх пісьменнікаў.

Жадаем Вам, дарагая Алена Рыгораўна, новых творчых удач, здароўя, шчасця.

Рэдакцыя нашай газеты далучаецца да гэтага прывітання.

ПЕСНЯ НАД АМУРАМ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 4).

— Калі вы маеце на ўвазе багаццяў, то іх няма.

— А шаманы?

— Адзін ёсць.

— А ці можна на яго паглядзець? — не супакойваўся Каралёў.

— А чаму ж не?

«Дзядзька Міша» — так звалі шамана, жыў на ўсходзе вёскі. У яго струхлелую хаціну.

Дзейчулі зайшоў адзін. З хаціны выйшлі ўдвух. Мы з цікаўнасцю аглядалі гэты «экспанат» мінулага. Невысокага росту, кволы з выгляду мужчына гадоў васьмідзесяці.

На нашу прапанову зняцца ў кіно — адказаў, што гэта забараняюць яго духі. Ён доўга расказваў, як аднойчы зняўся ў кіно і потым у яго балела галава — гэта духі раззлаваліся на яго.

Прыглушыўшы смех, тым жа сур'ёзным тонам перапытваю:

— Ну, а ўсё ж?

Адказ шамана быў нечаканы для нас:

— Можна.

— Ну, што ж, пачнём, — сказаў я і ўзяўся за апарат.

— Толькі калі сонца зойдзе за гару і стане зусім цёмна, — удакладніў шаман.

— У поўнай цемры фатаграфавачь нельга, — запярэчыў я. Шаман развёў рукамі, павярнуўся і схаваўся за дзвярамі свайго жылля.

— Пайшоў дажываць свой век, — вымавіў нехта з натоўпу.

— А вы б яго гарэлкай пача-

ставалі, ён бы і на духаў забываўся. Станцаваў бы, — падказаў адзін з ульчаў, які стаў сведкам нашай размовы з шаманам. — Я яго ведаю...

Цеплаход паціху адплыў ад прычала і ўзяў курс на Багародскае. І раптам мы пачулі знаёмую мелодыю. Гэта спявалі героі нашага будучага фільма. Яны развіталіся з намі. Над Амурам гучала іх песня. Мы не разумелі значэння слоў — песня выконвалася на ўльчак мове, але мелодыя, рытм перадавалі яе змест. Гэта была песня вольнага, шчаслівага народа.

Анатоль АЛАЙ,
кінааператар.

Паэзія Грузіі — адна з багацейшых слаўнымі традыцыямі. Выдатным прадстаўніком яе сучаснага узлёту з'яўляецца Хута Берулава. Гэта паэт актыўнай акумуляцыі і глыбокага грамадзянскага выяўлення ўсяго ўбачанага, перажытага, спатканага на вялікіх шляхах і непрыкметных сцяжынах. Пакінулі след у яго творчасці і сустрачы з беларускай зямлёй. «Хвалі Нёмана. Дванаццаць песень пра Беларусь», — яркая старонка паэзіі Хуты Берулавы. Гэта асабліва прыемна падірсліць у дні, калі святую савецкі народ 60-гадовы юбілей СССР. Пралануць чытачам вершы Хуты Берулавы ў маім перакладзе на беларускую мову.

Васіль ЗУЕНАК.

Хута БЕРУЛАВА

Рустаўскі сад,

восьмага лістапада

Я выпадковым госцем тут блунаю і слухаю, як звоніць лістапад. Старыя дрэвы моўчкі абдымаю і гладжу па кары, як немаўлят.

Яны стаяць пахіла і задумна. Мы ірэнныя. Я моцна іх люблю. Ім трыста год. І гэта вельмі сумна, калі злітае лісце на зямлю.

Яно звоніць ледзь чутна над дарогай, губляе фарбы апусцелы сад, і б'ецца ўсхвалявана, з насцярогай у вочы мне вачэй тваіх пагляд.

Здаецца лісце? Так, яно здаецца. Яго мятла на вогнішча зграбе. Ды ў парастках надзея застаецца. Яны яшчэ парадуюць цябе!

Смерць каваля

Гэта было на світанні ў Калхідзе — усной: Ускалыхнулася раптам трава белізной.

Глянуў каваль — веры даць не наважыўся сам, быццам за век першы раз ён пабачыў: раса!

Быццам яму ўпершыню зашумела лісцё, насцеж адкрыўшы ўрачыста гэта жыццё.

Майскага сонца гарачая ўспыхнула медзь... Як ты заўжды недарэчы з'яўляешся, смерці!

Рана старому набыткі ў дарогу збіраць... Як гэта можна світаннем такім паміраць!..

Прагу жыцця ён да рэшты яшчэ не спазнаў, Ціха ад жонкі слязіну расстання схаваў.

Гасне зара, і няўцямна віхурыцца сон — Тонкіх падноў над зямлёй разліваецца звон...

Так і пайшоў. І ні слова, Світальнай парой. Не палнаводзец пайшоў. Не паэт. Не герой.

Просты каваль пакідаў на світанні сяло. Белая замець вянком абівала чало.

Колькі ён сэрцаў сваёй дабрывіёй адкрываў! Колькі шчаслівых падноў за свой век ён снаваў!

Колькі ён молатам цудаў вясёлых здабыў — Гнуўся метал у дугу, як галінка вярбы.

Ружай чырвонай полымя ў горне ціво, Зычна навадла вясноваму песню вяло.

Песня гучыць гэта ў сэрцах людскіх, нібы сталь, Слава і вечны спакой табе, добры каваль!

Памяці полымя не затухае, гарыць... Звонка паднова на перавалах звоніць.

Карціна на слановай косці

Можа, тады, як славу ты спяваў Руставелі, Гэтай карціны абрысы у майстра ў душы празвінелі...

Цераз вякі з даўняй мае думкі мяжуюць: Белабародыя людзі сядзяць і мужуюць.

Чутна мне нават: вась сонца — вялікая тайна... А чалавек? Колькі цудаў у ім незвычайных!..

Сонца... Запалена ў небе чыёю рукою? Веі чалавечы кароткі... З чаго ж бы такое?

Есць дзесьці будучыня? Альбо яе не бывае, і беззваротна ўсё раз назаўжды памірае?

Маецца свет нейкі іншы, не наскі, — дык дзе ён? Можна, там ёсць на бяссмерце якая надзея?..

І не схавацца нікуды ад гэтых пытанняў... Сумны юнак, Дзед на кій абаліўся ў маўчанні.

Трэці — да неба высокага рукі узносіць:

Хай бы яно адназала, — як молиць, як просіць.

Гэтак сядзець яны вечна з пытаннямі будучы сваімі.

Белае дрэва схіляецца ціха над імі.

Белае лісце — белай галінцы — дарамі Белья птушкі белымі ўзняты вятрамі.

...Значыць, ён вечны, як свет, майстар той невадомы,

Хоць і лауровым вянком не адзначан ні ў людзях, ні дома...

Развітанне

Яшчэ хлапчуком яго імем жывеш ты, і вабяць майстэрства яго даляглады, і геніем ты паланены да рэшты Вяршынь яго бачыш вярхоўную ўладу.

І з часам не згасне нішто, не аціхне: Любоў, захапленне і хваляванне. Святлом у душы незабытае ўспыхне, Зліецца, адзінай карцінай паўстане.

Звядзе вас аднойчы выпадак шчаслівы, і збудзецца ўсё, што прыходзіла ў мроях. І ён усміхнецца, як роўні, зычліва... Ды будзе павага дзяцінства з табою.

Ты словы збірацьмеш руплівай пчалаю, Каб лепей сказаць, а яны — не даюцца: і сёння — не гэта, і заўтра — не тое... І ў сэрцы — не сказаныя — застаюцца.

І тыя — удзячныя — майстру прынесці Не змог я, хоць словы напята звінелі. Не змог, не паспеў, хоць надзеі і песціў... Ды колькі ўсяго мы ў жыцці не паспелі...

Памёр ты... І смутак стагоддзям не сцерці. Як многа ты жыў... І як мала, як мала!.. Ішоў ты ад нас у вышыні блэсмерца — І неба ў жалобнай смуге патанала.

Год мінае руплівы, ці скончыцца дзень — Сэрца сціснецца раптам, заб'ецца нервамі.

Хтосьці зноўку заходзіць, на плечы кладзе Ношу цяжкую мне, не сказаўшы ні слова.

Хіба ж быў замалы — той, ранейшы, цяжар?.. Хтосьці побач стаіць, падказаць нешта хоча... Значыць, зноўку бяссонне глядзець будзе ў твар, зноўку смутак са мной будзе гутарыць ноччу...

Гэта бацька ідзе, што без гестак прапаў, Да мяне ўсё знаходзіць з-за свету ён выйсьце.

Бачу позірк — пытаецца моўчкі: «Не спаў?..» — І ласкавы, і строгі — такі, як калісьці.

Пульт праверыць мой, на сівізну паглядзіць, Боль і смутак на хвілю разважыць. І дадасць мне да ношы, прамовіць: — Ідзі... —

Знікне ў ноч і пра раны свае зноў не скажа...

Жывеш на зямлі, нібы тая пружына, І нерваў уласных напятасць няеш. Цябе гадавала прырода, як сына, І ты з-пад улады яе не ўцячэш.

Ад строміага рэха стаў голас басісты, Ды, як і ў дзяцінстве, ты — горны ручай. Разгойдалі хвалі цябе — і са свістам Да сініх вышынь ты стралою паімчаў.

І ўсё ж не дасяг яшчэ ты ў паднябесці Той зоркі, што клікала моўчкі цябе. І думаеш: зноў бы жыццё мне ды песня — Спачатку. І зноў бы шляхі ў барацьбе.

Ты ўвесь — як пружына. І можа пружынай жыццё разарвацца ў адзін нейкі міг... Ды ўсё, што далі табе горы, цясіны, Успыхне праменіста ў верхах тваіх!

Мастаку Аляксандру БАНДЗЕЛАДЗЕ ідзе — нібы юнак усхваляваны, Як у аленя — галава на ўзлёце, Абняць гатовы горад нечакана, — Абарымлівы, у гордым развароце.

З душою Руставелі і Гамера, — Калі ён па-дзіцячы засынае. Ад спрэчкі з фарбамі зніслены без меры, —

Над воляй Месхі сон яго лунае.

Ён плача над магілаю Арсена, Над коласам, што градабой параніў: І як багоў, паставіць ён нязменна Важа Пшавела побач з Пірасмані...*

Ідзе ён, поўны планаў і сумненняў, І ловіць фарбаў звон-пералівы, І галаву закідае аленем... ..Такім яго спаткаю — і шчаслівы!..

* Арсен — Арсен Адзелашвілі — народны герой, які ўзначаліў вызваленчы рух сялян у Грузіі ў першай палове XIX ст.

** Пірасмані — таленавіты мастак-самавук Ніка Пірасманішвілі (1862—1918).

Аліо Мірцхулава*

Жыве паэт, бясконцы шлях у песні, Яна мяняе колеры нябёс,

Яна ўладарыць далягладым вяснім, Душой народа стаўся песні лёс.

Жыве паэт, і калі мы праз годы Забудзем спадчыну хоць на кароткі міг, Пакіне нас натхненне назаўсёды, І меч ля тронак зломіцца ва ўсіх.

* Аліо Мірцхулава (1903—1975) — вядомы грузінскі паэт.

Мастак і жыццё

Сёлетга ў семнаццаты раз адбылася абарона дыпламаў выпускнікоў кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, спецыялістаў па мастацкай апрацоўцы металаў, шкла і керамікі. За 20 гадоў свайго існавання кафедра падрыхтавала 160 мастакоў, якія паспяхова працуюць на шматлікіх

прастораве асяроддзе для ўсёй кампазіцыі кветак у любым памяшканні. Дыплом С. Ціханавай «Лясная азбука» (кіраўнік В. Угрыновіч) прызначаны для пластычнага ўзбагачэння сцяны пакоя для гульні ў дзіцячым садзе. Ён выкананы з шамоту, у дэкоры выкарыстаны расплаўленае шкло і каларовыя смальты. Мастацкая вынаходлівасць выяўляецца тут у тэматыцы кантурных малюнкаў кубікаў (птушак, матылькоў, кветак, лісця, травінак, літар

прадпрыемствах рэспублікі. Тут, па сутнасці, склаўся дзве своеасаблівыя мастацкія школы — па шкле і кераміцы. У апошнія дзесяцігоддзе выпускнікі кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва стварылі шэраг архітэктурна-пластычных кампазіцый са шкла, керамікі і метала, якія існуюць як пластыка малых форм ля заводаў і прадпрыемстваў, сярод фантанаў, на экспанатах перад будынкамі. Іх работы знайшлі сваё месца ў інтэр'ерах і экстэр'ерах збудаванняў, кафэ і рэстаранаў, фае кінатэатраў, навуковых устаноў і інш.

Дыпломніца абрала для свайго набора амаль цыліндрычную, крыху звужаную да вусця, форму чаш і вельмі эфектнае вырашэнне донцаў-паддонаў у выглядзе шароў, якія выкананы старажытным прыёмам шкларобства ў заліўкай шкла ў форму. Маладая мастацка стварыла набор посуду з бясколернага шкла, ідучы ад традыцый венецыянскага шкла, у якім нас прываблівае пластычнасць сілуэтнага абрысу, чысціня ліній. Цікавую работу (кіраўнік В. Угрыновіч) абараніла керамістка М. Віцюк — набор дэкаратыўных шароў і керамічных ваз з шамоту, прызначаных для дэманстрацыі на выстаўках кветак Батанічным садом Акадэміі навук БССР. Батанічны сад штогод удзельнічае ў шматлікіх рэспубліканскіх, усеагульных і міжнародных выстаўках, не маючы для гэтай мэты адпаведнага посуду, які мае эстэтычныя вартасці, і абсталявання. Керамічныя вазы і пластыка М. Віцюк вабяць тым, што ўтвараецца вялікая колькасць варыянтаў набораў. Абраны дэкор кракле і матавыя жоўтыя глазуры ствараюць нейтральны каларыстычны фон, на

прадпрыемствах рэспублікі. Тут, па сутнасці, склаўся дзве своеасаблівыя мастацкія школы — па шкле і кераміцы. У апошнія дзесяцігоддзе выпускнікі кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва стварылі шэраг архітэктурна-пластычных кампазіцый са шкла, керамікі і метала, якія існуюць як пластыка малых форм ля заводаў і прадпрыемстваў, сярод фантанаў, на экспанатах перад будынкамі. Іх работы знайшлі сваё месца ў інтэр'ерах і экстэр'ерах збудаванняў, кафэ і рэстаранаў, фае кінатэатраў, навуковых устаноў і інш.

Дыпломніца абрала для свайго набора амаль цыліндрычную, крыху звужаную да вусця, форму чаш і вельмі эфектнае вырашэнне донцаў-паддонаў у выглядзе шароў, якія выкананы старажытным прыёмам шкларобства ў заліўкай шкла ў форму. Маладая мастацка стварыла набор посуду з бясколернага шкла, ідучы ад традыцый венецыянскага шкла, у якім нас прываблівае пластычнасць сілуэтнага абрысу, чысціня ліній. Цікавую работу (кіраўнік В. Угрыновіч) абараніла керамістка М. Віцюк — набор дэкаратыўных шароў і керамічных ваз з шамоту, прызначаных для дэманстрацыі на выстаўках кветак Батанічным садом Акадэміі навук БССР. Батанічны сад штогод удзельнічае ў шматлікіх рэспубліканскіх, усеагульных і міжнародных выстаўках, не маючы для гэтай мэты адпаведнага посуду, які мае эстэтычныя вартасці, і абсталявання. Керамічныя вазы і пластыка М. Віцюк вабяць тым, што ўтвараецца вялікая колькасць варыянтаў набораў. Абраны дэкор кракле і матавыя жоўтыя глазуры ствараюць нейтральны каларыстычны фон, на

М. ВІЦЮК. Набор дэкаратыўных ваз для дэманстрацыі кветак на выстаўках. Шамот, матавыя глазуры.

ляровага шкла Л. Кузьмішчай, якая ўстаноўлена ў сталовай БДТМІ. Устанаўліваюцца ўсе дыпломныя праекты на грамадскіх пачатках. Менавіта былая выпускнікі кафедры стварылі беларускую школу мастацкай керамікі, якая стала з'явай у беларускім мастацтве 70-х гадоў. У развіцці белару-

жым ўдала глядзіцца зеляніна лісця з любымі кветкамі. Рознамастнасьць вазы дазваляюць эфектна падаць кветкі розных памераў. Дыпломніца прадугледзела універсальны характар ужывання набору ў інтэр'еры і экстэр'еры. Керамічныя шары падвешваюцца ў інтэр'еры і ствараюць глыбіннае

жым ўдала глядзіцца зеляніна лісця з любымі кветкамі. Рознамастнасьць вазы дазваляюць эфектна падаць кветкі розных памераў. Дыпломніца прадугледзела універсальны характар ужывання набору ў інтэр'еры і экстэр'еры. Керамічныя шары падвешваюцца ў інтэр'еры і ствараюць глыбіннае

М. ЯНІЦКАЯ.

ПРАБЛЕМЫ. МЕРКА- ВАННІ. РОЗДУМ

Два дні ў канцы тыдня... Менавіта яны, а ў многіх з нас толькі яны, прысвечаны любімым заняткам. Мы ідзем у кіно, чытаем, едем у лес, наведваем музеі і тэатры, ці проста сядзім дома ля тэлевізара альбо рамантуем матацыкл ці аўтамабіль. І ўсё роўна, мы занятыя — мы адпачываем! За гэтыя два дні нам трэба не толькі добра адпачыць, але і

турна - асветных устаноў. Мэта вызначана — фарміраванне сацыяльна - актыўнай асобы. Вызначаны і сродак уздзеяння. Для устаноў культуры ён даволі спецыфічны — арганізацыя чалавечых узаемаадносін розных сацыяльных груп насельніцтва. Вось дадзеныя сацыялагічнага даследавання, якое праводзілася ў Гродзенскай вобласці ў 1981 годзе. Яны сведчаць аб тым, што наведвальнікі клубаў, дамоў культуры ў першую чаргу шукаюць новых знаёмстваў, плённых сустрэч. Таму дзейнасць ама-

седы былі апорнымі пунктамі для сістэматычнай ідэяна - выхаваўчай культурына - масавай і фізкультура - аздараўленчай работы з насельніцтвам, і асабліва з моладдзю. У сувязі з гэтым узнікае цэлы шэраг праблем, асабліва адчувальных на ўзроўні раённага звяна кіраўніцтва культуры. Асноўнае з іх — кадры. Прапануем чытачам адказаць на некалькі пытанняў. Ці даручылі б вы сваё здароўе араному, а штурвал самалёта шваццы? І хіба не будзеце пярэчыць, калі ваш тэле-

У красавіку 1982 года аддзел навуковых даследаванняў і кіраўніцтва галінамі культуры Рэспубліканскага навукова-метадычнага цэнтру Міністэрства культуры БССР праводзіў анкетаванне клубных работнікаў Брэскай і Гомельскай абласцей. Мы імкнуліся вызначыць узровень ведаў, уменняў і навыкаў, ступень прафесійнага майстэрства культасветработнікаў. Што і казаць, цяжкая гэта задача. Вырашылі мы яе наступным чынам — правярылі ўзроўні камунікатыўных і арганізатарскіх здольнасцей, канструктыўна - пракціравачных і гнастычных ведаў. Менавіта гэтыя якасці, на наш погляд, у высокай ступені павінны быць уласцівы «ідэальнаму» культасветработніку. І даследаванне паказала, што да ідэалу яшчэ далёка. Але па парадку.

нікау, засвойваць методыку правядзення заняткаў і рэпетыцый. Яны не імкнуцца быць у курсе падзей культурнага жыцця, знаёміцца з лепшымі творами сучаснага мастацтва. Іх культурны ўзровень, арентацыі і духоўныя запатрабаванні нярэдка аказваюцца ніжэйшымі, чым у большай часткі клубнай аўдыторыі.

Вынікі даследавання паказалі, што сёння прафесійны ўзровень вясковага культасветработніка значна ніжэйшы, чым таго вымагае час, практыка клубнай дзейнасці. А паколькі ніякіх істотных змен у сістэме адукацыі не намячаецца, неабходна як мага хутчэй вырашаць праблему перападрыхтоўкі і павышэння кваліфікацыі кадраў клубных устаноў.

Апытанне выявіла катэгорыю работнікаў, якім вучоба ў сістэме павышэння кваліфікацыі можа прынесці найвялікшую карысць. Гэта людзі ва ўзросце 20—29 гадоў, са стажам работы 3—5 гадоў. Менавіта яны найбольш незадаволены сваёй падрыхтоўкай, імкнуцца папоўніць свае веды.

Пры складанні вучэбных праграм вярта прыняць пад увагу, што амаль палова культасветработнікаў лічаць неабходным больш глыбока вывучаць музыку (49,1 працэнта). Значная частка хоча набыць арганізацыйныя навыкі (34,5 працэнта), жадае атрымаць дадатковыя звесткі па гісторыі культуры (33,9 працэнта), у галіне педагогікі і псіхалогіі (28,5 працэнта), па тэорыі сучаснага мастацтва (29,1 працэнта). Вялікую ролю ў вызначэнні дысцыплін, неабходных для павышэння кваліфікацыі, мае і пасада клубнага работніка...

У перападрыхтоўцы кадраў вярта ўлічваць узрост, стаж работы і пасаду культасветработніка, а таксама такія суб'ектыўныя фактары, як узровень прафесійнага майстэрства, самаацэнку і зацікаўленасць у набыцці пэўных ведаў.

Праблема прафесійнай падрыхтоўкі кадраў, такім чынам, не з'яўляецца толькі тэарэтычнай, а адыгрывае істотную ролю ў практыцы клубнай работы. І паспяховае яе вырашэнне павінна рэзка павысіць эфектыўнасць дзейнасці культурна-асветных устаноў.

А. ЛЕГЕНЧАНКА,
загадчык аддзела навуковых даследаванняў і кіраўніцтва галінамі культуры Рэспубліканскага навукова-метадычнага цэнтру Міністэрства культуры БССР.
В. КАЛАМІНСКАЯ,
малодшы навуковы супрацоўнік аддзела.

ХТО ПРАЦЫЦЕ ў КЛУБЕ?

аднавіць духоўны патэнцыял. Ад гэтых двух дзён залежыць наш настрой, сямейныя справы і наша аддача на рабочым месцы.

Вось і атрымліваецца, што гэта самыя дарагія для грамадства дні — дні адпачынку. Таму важнае значэнне набывае эфектыўнасць дзейнасці індустрыі вольнага часу, вялікае месца ў якой адводзіцца ўстановам культуры.

Можа, дзіўна гучыць, але гэта факт — у сучасных умовах культура ўяўляе сабой такую ж галіну народнай гаспадаркі, як, напрыклад, стамбуладуініцтва ці бытавое абслугоўванне. Як і іншыя галіны, культура стварае і спажывае, падпарадкоўваецца агульным законам кіраўніцтва...

Такім чынам, лозунг «Эканоміцы — быць эканомнай!» да месца не толькі на ферме ці ў цэху, але і ва ўстанове культуры. Нашым дэвізам павінна стаць эфектыўнасць. Эфектыўнасць планавання, сістэмы кіраўніцтва, расстаноўкі кадраў, эфектыўнасць нашых намаганняў па захаванні культурнай спадчыны, фарміраванні мастацкага густу, павышэнні агульнакультурнага ўзроўню насельніцтва.

Раней мы не асабліва клапаціліся аб эфектыўнасці, не лічылі магчымым, ды і патрэбным, ужываць гэты чыста «прамысловы» тэрмін у дачыненні да нашай справы. Шчыра кажучы, і сёння мы практычна толькі пачынаем вывучаць праблемы функцыянавання галіны, падрыхтоўкі кадраў для яе, дзейнасці культ-

тарскіх аб'яднанняў, калектываў мастацкай самадзейнасці вярта разглядаць не як «самамэту, а як сродак для выхавання гарманічна развітай асобы. А дасягнуць гэтага магчыма толькі ў выпадку, калі культработнік будзе ставіцца да сваёй аўдыторыі не толькі як да пасіўных гледачоў, але як да партнёраў па ажыццяўленні задуманага. Карацей — бачыць далей і глыбей, а не толькі пэўную колькасць «мерпрыемстваў».

На жаль, не ўсе маюць такі добры «зрок!» Таму і не памятаюць аб сувязі паміж дзейнасцю устаноў культуры і больш рацыянальнай структурай бюджэту часу і стварэннем у населеным пункце здаровага маральна-псіхалагічнага клімату, зніжэннем міграцыі, колькасці правапарушэнняў, павышэннем вытворчасці працы. Тут, між іншым, заўважым, што фактар «добрага настрою» спрыяе росту вытворчасці працы ў сярэднім на 18 працэнтаў.

Такім чынам, разглядаць дзейнасць тых ці іншых асяродкаў культуры трэба ў цеснай сувязі з усімі звянамі комплексу, у рамках якога яны існуюць.

«Нам трэба лепш, больш эфектыўна распарадзіцца ўсім тым, што створана, што ў нас рэальна ёсць, — падкрэсліваў на XXIX з'ездзе КПБ Ц. Я. Кісялёў. — Важна, каб кожны тэатр і кіназала, палац культуры і клуб, кожная бібліятэка і музей, кожнае спартыўнае збудаванне, незалежна ад іх ведамаснай прыналежнасці, заў-

візар возьмецца рамантаваць афіцыянт ці медсястра? Пытанні, бадай што, рытарычныя. Не, безумоўна, не! Вы супраць, вы не хочаце, каб вашых дзяцей вучыў кухар, а карміў тынкоўшчык. Ну, а арганізоўваў ваш вольны час? Няўжо згодны?

Атрымліваецца дзіўнае становішча. Тры з чатырох клубных работнікаў не маюць спецыяльнай адукацыі. Толькі ў адной з абласцей рэспублікі з людзей, якія займаюць пасады ў клубах і дамах культуры, можна ўкамплектаваць не адзін камбінат бытавога абслугоўвання, дзве-тры школы, некалькі будаўнічых брыгад... Працягваць? Калі ласка. Можна забяспечыць не адну жывёлагадоўчую ферму заатэхнікамі, даяркамі і пастухамі, некалькі магазінаў прадаўцамі, можна забяспечыць ПМК трактарыстамі, шаферамі і нават свідравальшчыкамі...

Замнога выпадковых спецыялістаў у нашай галіне, ці не так? Лісткі па ўліку кадраў сведчаць, што ў сельскіх устаноў культуры, напрыклад, Брэскай і Гомельскай абласцей спецыялістаў з дыпламамі інстытута культуры ці культасветвучылішчаў крыху больш за чвэрць. А значная частка клубных работнікаў ніколі не павышала сваю кваліфікацыю.

Лічыць больш чым красамоўныя. Трывожны сігнал таго, што ў рэспубліцы — невысокі ўзровень прафесійнай падрыхтоўкі культасветработнікаў. Гэта, безумоўна, адмоўна ўплывае на эфектыўнасць работы ў цэлым.

аб перавагах сацыялістычнага ладу жыцця, аб надзённых праблемах маладзёжнага руху і г. д. Празм'еры своечасова рэкламуюцца. Арганізуюцца калектыўныя прагляды новых праграм.

Штомесячна зала кінахронікі кінатэатра «Перамога» паказвае да 20 кароткаметражных і да 10 поўнаметражных новых фільмаў. За восем месяцаў 1982 г. былі паказаны 2444 сеансы, на якіх пабывалі 81663 гледачы.

Улічваючы такую дзейнасць спецыялізаванай залы, якая выконвае функцыі кінатэатра «Навіны дня», Дзяржкіно БССР спадзяецца, што цікавасць мінчан да хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных твораў у дадзены час задавальняецца.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯ «ЛіМа»

«ТАКІ КІНАТЭАТР МІНСКУ НЕАБХОДНЫ»

Пад такой назвай штотыднёвін «Літаратура і мастацтва» 16 ліпеня г. г. апублікаваў допіс чытача пра неабходнасць у Мінску кінатэатра «Навіны дня» для дэманстрацыі хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных фільмаў. Намеснік старшын Дзяржкіно БССР т. Жукоўскі паведамаў рэдакцыі, што рэгулярны паказ такіх фільмаў наладжаны цяпер у спецыяльна абсталяванай зале кінахронікі кінатэатра «Перамога».

Зала мае 118 месц. Гэта амаль адпавядае колькасці месц у бы-

лым кінатэатры «Навіны дня». У рэпертуары — творы савецкай дакументалістыкі мінулых гадоў і аператыўныя хранікальныя часопісы, навукова-папулярныя экранныя творы. Наладжваюцца тэматычныя праграмы — агляд перамог савецкіх рэспублік, дасягненняў нашай нацыянальнай, навука, вытворчасці, сельскай гаспадаркі. Карыстаюцца поспехам такія цыклы, як «У. І. Ленін аб мастацтве», гістарычнае мінулае ў аб'ектыве дакументалістаў, спартыўныя стужкі, фільмы аб жыцці раслін і жывёл, публіцыстычныя стужкі аб барацьбе за мір,

Беларуская дзяржаўная кансерваторыя

імя **А. В. Луначарскага**

АБ'ЯВЛЯЕ КОНКУРС НА ЗАМЯШЧЭННЕ

ВАКАНТНЫХ ПАСАД

ПРАФЕСАРСКА-ВЫКЛАДЧЫЦКАГА САСТАВУ:

- па кафедрах:
1. Фартэп'яна ст. выкладчык — 1
 2. Кафедра канцэртмайстэрскага майстэрства ст. выкладчык — 1
 3. Струнных народных інструментаў ст. выкладчык (ілас домры) — 1
- Тэрмін падачы заяў — адзін месяц з дня апублікавання. Заявы і дакументы, згодна палажэнню аб конкурсе, накіроўваць на імя рэктара на адрас: 220030, г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30.
Даведні па тэлефоне: 22-49-42, 22-96-71.

Міністэрства культуры БССР з жалем паведамляе аб з'яўленні смерці старшага рэвізора кантрольна-рэвізійнага аддзела Дзмітрыя Ігнатавіча СІНІЦЫ і выказвае глыбокае спачуванне сям'і і блізкім нябожчыка.

РОЛЯ ПЕЙЗАЖУ Ў КАНЦЭПЦЫІ СУСВЕТУ

Серафім АНДРАЮК

Даўно стала аксімай, што пейзаж патрабуе думак, бо чалавек і прырода (сёння гэта зразумела кожнаму) — адзін свет. Пейзаж нясе агульныя заканамернасці літаратурнага працэсу і вылучае вышэйшы, пазытыўны лад жыцця, спалучаючы ўсё сваё існасцю самы бліжэйшы план з самай далёкай перспектывай. Таму ёсць усе падставы сцвярджаць, што духоўна-эмацыянальнае пейзажнае поле — у сэнсе мастацкай разгледнасці — з'яўляецца натуральным выяўленнем гарманічнай злітнасці і цэласнасці. Чалавек у прыродзе (пры любой іманентнасці) знаходзіць поўнае і дасканалое ракурснае ўвасабленне (дзе па праву, дзе не) ва ўсіх кампанентах структураўтваральных адпаведнасцей. Гэта адно.

А другое (як бывае нярэдка) заключаецца ў тым, што арганічнае зліццё канцэпцыі чалавека і канцэпцыі пейзажу ўзнікае пры сінтэтычнасці светаўспрымання і (само сабой зразумела) дазваляе нам судзіць сваю прыроду з прыроднай сусвету. Са строга мастацкіх меркаванняў (дададзім ад сябе) эстэтычная вартасць гэтай праблемы вынікае з няспынанага развіцця (ці, хутчэй, абнаўлення) сузалежнасці індывідуальнага настрою і свядомай сарыентаванасці.

Тым не менш, прырода выпраменьвае свой дынамізм лёгка, нязмушана, прыгожа, ушчыльнена, узбудзіла (зварніце ўвагу на колькасць вызначэнняў). Каб не апынуцца ў палоне голях фантаў, скажам, што арганічная сувязь чалавека з навакольным асяроддзем знайшла неспрэчнае адбіццё ў творчасці Пятра, Змітра, Сайні і Даміцэлі, дзе ў непарушым адзістве жыцьцё вялікае і малое, успомненнае і забытае.

І яшчэ.

Субстанцыянальная наштоўнасць пейзажу прагляд-

ваецца скрозь размежаванасць у прасторы і злучанасць у часе. Калі думку развіць далей, на наш погляд, можна сцвярджаць, што п'якучы роздум дамінуе ў вызначэнні сутнасці вышэйшай узаемаабумоўленасці. Такое праўленне момантаў звышпраграмнасці выдатна адлюстравалі Сымон, Лявон, Сідар і Міканор. Думаецца, яны таксама дакладна вырашылі новы змест рэальнай пейзажадэталі.

Дык што за гэтым? Мадэль мастацкага свету (накучы ўмоўна) узаемадзеічае ў часовай праекцыі з новай «генералізацыяй» пейзажу, несучы ў сабе элементы таямнічасці. Таму унутраныя прычыны асаблівай увагі да гэтай праблемы прасвятляюцца ў кантэксце імпульсна-хвалістага руху як па гарызанталі, так і па вертыкалі пры скіраванасці на пазамастацкія звышзадачы.

А больш дакладна? Пейзажаўспрымання ў сістэме агульназначных каштоўнасцей сядзейнічае глыбіннаму спасціжэнню цэласнасці і завершанасці асобных малюнкаў. А яшчэ больш дакладна — прасвятляе самарух прыроды, у якім праглядаецца моцны дыктат не толькі статыкі, але і дынамікі.

І дзіўная рэч. Станоўча — вызначальна а якаясьці адлюстравання тычыцца таго палажэння, што функцыянальнае становіцца сутнасцю (ды яшчэ ого якім дзейным!) пры гістарычна-часавым ахопе натуральнай плыні жыцця ў лірычна-публіцыстычнай аголенасці. Адсюль выцякае, што ў абагульнена-філасофскім змесце абедзвюх нагамі на грунт пераёмнай вычлененасці (вось гэта запомнімі!) адрознілі Янук, Пранук і Паланя, Карацей кажучы, няма асаблівай патрэбы гаварыць на гэты конт больш шырока.

І ўсё.

ФРАЗЫ

Бачыць мэту жыцця, але самога жыцця не бачыць.

● Хутка раскусвае таго, для наго ўсё семкі.

● Маленкіх хлопчыкаў знаходзяць у капусце, а вялікіх пад плотам.

● Кола — яскравы прыклад таго, як трэба хаваць канцы.

М. НИКІЦІНА.

Дзівак-чалавек...

Мал. П. КОЗІЧА.

Мал. А. ГУРСКАГА.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

МНЕ ЛЕС ШЧАКУ ЛІЗНУЎ

У вёсцы кінуўшы «Жыгулі»,
Тым жа лесам і тою ж
сцэжкай
Мы ў грыбы на дасвецці
ішлі.

Лес расу страсануў
за каўнер
І шчаку лізнуў.

як калісьці.
Анатоль ШАУНЯ. Верш
«Маленства сцэжкі».

Не так калісьці мы жылі...
Хіба ж мы мелі «Жыгулі»?
Усё змянілася цяпер.
Расу бор кінуў за каўнер,
Ад раніцы яе трасе,
Аж ад здаўлення дуб
прысеў.

Не скоро ноччу я засну,
Бо мілы лес шчаку лізнуў.
Я ў «жыгульскі» кузавок
Грыбоў нямала прывалок,
А вершаў больш у тры разы
Сабраў між пнёў і дзеразы.

ПАГАВАРЫЛІ

Шляхі-дарогі былых неразлучных сяброў-аднавяскоўцаў разышліся: Рыгор падаўся ў горад, дзе ўжо колькі гадоў працуе ў магазіне, а Іван застаўся дома, у калгасе.

Аднойчы няголены, рана пасівелы сельскі жыхар быў у горадзе і заглянуў у магазін, каб купіць вугальных алоўкаў. Яго меншы сын — школьнік удаўся вельмі таленавіты: ён хараша малое ўсё, што ні сладабаецца яму, і ўсе мецяць яго ў Рэмбранты.

Іван доўга тупаў наля прылаўна, за якім стаяў Рыгор, спадзеючыся, што былі аднавясковец пазнае яго. Але той не звяртаў на яго ніякай увагі. — Ён ганарліва і задуманна пазіраў паверх галоў усіх пакупнікоў — відаць, разважаў аб нечым сваім.

— Дайце мне, калі ласка, вось гэты аловак. Хачу прыкінуць...

Распаўнелы гараджанін незадаволена паморшчыўся. Яму пачулася, што пакупнік, які з выгляду быў падобны на заўзятага паліўнікага, просіць не аловак, а волава. Таму ён павучальна заявіў:

— Па-першае, наймілейшы, мы нічога не даём; а толькі прадаём. Па-другое, мы гандлюем мастацкімі каштоўнасцямі, а не ружэйным волавам. Зварніцеся ў паліўнічую іграму.

В. ДАВЫДАУ.

У ПРОФІЛЬ І АНФАС

Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ.

Сяргей ГРАХОУСКІ.

Васіль СЕМУХА.

Сяброўскія шаржы
К. КУКСО.

Цімох ДЗЕРАЗА

СКАРГА МАЛАДОГА ПІСЬМЕННІКА

І ў мяне
Выходзілі кніжкі,
Як і ў Коласа,
Як і ў Клышкі,
А ў рэдакцыях
Без павагі
Мне
Бяруцца рабіць заўвагі.

ПРЫЗНАННЕ ПРАПАГАНДЫСТА ЛІТАРАТУРЫ

Жыта не сею,
Свіней не гадую,
Сілаў карацельню
І прапагандую.

з 11 па 17 кастрычніка

11 кастрычніка, 19.30.

«РОДНАЕ СЛОВА».

Аб творчасці Уладзіслава Сыраномлі і аб яго ўплыве на развіццё беларускай мовы пойдзе размова ў першым сюжэце. Затым пошта часопіса. Вядучы — кандыдат філалагічных навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР Я. Саламевіч.

14 кастрычніка, 19.30.

ПАКАЗВАЕ ВІЦЕБСК. Літаратурна-мастацкі часопіс «Дзвіна». Чарговы выпуск прысвечаны беларускаму партызану, ганароваму грамадзяніну Оршы татарскаму паэту Закі Нуры.

16 кастрычніка, 13.05.

А. КАСОПА, «ДЗІКУН».

Спектакль Свядлоўскага акадэмічнага тэатра драмы.

16 кастрычніка, 22.50.

«СУСТРЭНЕМСЯ ПАСЛЯ АДЗІНАЦЦАЦІ».

Музычная праграма з удзелам папулярнага эстраднага спевана Л. Сярэбранікава.

17 кастрычніка, 10.05.

«КРЫНІЦА».

У выкананні фальклорна-этнографічнага ансамбля вёскі Пухавічы Гомельскай вобласці прагучаць беларускія народныя песні.

17 кастрычніка, 16.40.

СТУДЫЯ «ЭФІР» ПАКАЗВАЕ. К. Экстан. «Без пэўнага месца пражывання». Тэлеспектакль па п'есе праграма англійскага драматурга падрыхтавалі студэнты аддзялення рэжысуры тэлебачання Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. — Пастаноўка, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР В. Карпілава.

17 кастрычніка, 19.45.

«СЛОВА — ПАЗІІІ».

Свае новыя вершы чытае Уладзімір Карызна.

17 кастрычніка, 20.15.

«ПА ВАШЫХ ПРОСЬБАХ».

Канцэрт па заяўках работнікаў харчовай прамысловасці. У ім выступяць В. Чарнабаеў, Р. Рымбаева, Н. Маціенка, Т. Мягі, Р. Паўлс, І. Панароўская, У. Іванюк, вакальна-інструментальны ансамбль «Верасы», «Зямляне», артысты балета А. Траян, У. Малчан, А. Рамашэўскі.

М. ГІРШМАН. Рымт мастацкай прозы. На рускай мове. М., «Советский писатель», 1982. — 1 р. 30 к.

ПРАБЛЕМЫ ГІСТАРЫЗМУ У РУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ. Канец XVIII — пачатак XIX стагоддзяў. На рускай мове. Л., «Наука», 1982. — 1 р. 70 к.

У. РАДЗІЕНАУ. Якуб Колас — педагог. Мн., Выдавецтва БДУ імя У. І. Леніна, 1981. — 50 к.

УСНАМІНЫ ПРА ЯКУБА КОЛАСА. Мн., «Мастацкая літаратура», 1982. — 95 к.

Ю. ПШЫРКОУ. Летапісец свайго народа. Мн., «Навука і тэхніка», 1982. — 1 р. 70 к.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 02475 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП. Мінск, вул. Захарова, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва — 33-22-04, аддзела культуры — 33-19-65, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, карэктарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае апаўданыя, нарысы, артыкулы — да 12 старонак, рэцэнзіі, інтэрв'ю, карэспандэнцыі, нататкі — да 6 старонак, вершаваныя творы — не больш як 150 радкоў. Матэрыялы прымаюцца надрукаваныя на машыцы ў двух экзэмплярах.
Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСІПЕНКА, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Ігар ЛУЧАНОК, Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.